

10—11 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 10 april

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Brundin (m) om ökad upplysning genom massmedia angående frivillig särbeskattning	3
av herr Levin (fp) ang. dumping av priser på italienska kylskåp m. m.	3
av herr Lidgard (m) ang. elevråden vid skolorna	5
av herr Brundin (m) ang. anhopningen av propositioner före påskuppehållet	8
av fru Diesen (m) ang. mer forskning rörande förskoleåldrarna	9
Meddelande ang. enkel fråga av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) ang. avgifterna vid långtidsvård m. m.	14

Fredagen den 11 april

Beskattningen av kraftverksanläggningar	16
Vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.	23
Förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.	38
Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet ...	44
Riksbankens penning- och valutapolitik	50
Om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor ..	63
Användande av riksbankens vinst för år 1968	66
Bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.	68
Om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring ..	77
Om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktöpparna ..	79
Om statens övertagande av kostnaderna för skador på grund av alkoholbruk	81
Meddelande ang. enkel fråga av fru Lundblad, Grethe, (s) ang. läkarundersökning av vårdnadshavare för barn	83

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 11 april	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 22, ang. beskattningen av kraftverksanläggningar	16
— nr 25, ang. ändring i förordningen om mervärdeskatt	23
— nr 26, ang. förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.	38
— nr 29, om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	44
Bankoutskottets utlåtande nr 11, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	50
— nr 12, om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor	63
— memorial nr 13, om användande av riksbankens vinst för år 1968	66
— utlåtande nr 14, om inrättande av ett riksdagsmuseum	67
Första lagutskottets utlåtande nr 27, ang. ändring i förordningen om explosiva varor	67
Tredje lagutskottets utlåtande nr 16, ang. förlängd tid för bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.	68
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, ang. åldringsvården	77
— nr 20, om registrering av strålning vid sjukvård	77
— nr 21, om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring	77
— nr 22, om konsekvenserna av lång resväg till arbete och skola	79
— nr 23, om ökat internationellt utbyte av information angående miljöproblem	79
— nr 24, om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna	79
— nr 25, om statens övertagande av alla kostnader för skador på grund av alkoholbruk	81

Torsdagen den 10 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 22—den 25 april 1969 för att delta i ett av Nordiska folkhögskolan och Nordens folkliga akademi anordnat studiebesök på Island.

Stockholm den 10 april 1969

Eskil Tistad

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen i anledning av motion angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen.

Om ökad upplysning genom massmedia angående frivillig särbeskattning

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Brundins* (m) fråga om ökad upplysning genom massmedia angående frivillig särbeskattning, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 mars, och yttrade:

Herr talman! Herr Brundin har frågat mig om jag är villig medverka till att ökad upplysning sprids genom massmedia om tidpunkten och sättet för ansökan om frivillig särbeskattning samt att därvid fördelen och nackdelen för

den enskilde skattebetalaren klart redovisas.

Ansökan om frivillig särbeskattning skall göras senast den 1 juli under taxeringsåret. Hittills har TV och radio brukat anlitas för att sprida upplysning om vad de skattskyldiga bör iakta för att bli särbeskattade. Avsikten är att lämplig upplysningsverksamhet kring dessa frågor fortsättningsvis skall bedrivas.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Det är ju så, att myndigheterna som sig bör ofta är angelägna att påminna människor om deras skyldigheter. Då är det mycket bra om man kan balansera det med en lämpligt avvägd upplysningsverksamhet också om människors rättigheter.

Nu ger svaret inte anledning tro att man planerar något mer än vad som gjorts i detta avseende tidigare, och det tycker jag är synd. Jag skulle vilja be statsrådet överväga inte exakt en kopiering men en åtgärd som kunde påminna om den helt föredömliga information beträffande t. ex. bostadstillägen, som kom ut i form av en broschyr så där lagom en månad före valet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. dumping av priser på italienska kylskåp m. m.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE erhöll ordet för att besvara herr *Levins* (fp) fråga angående dumping av priser på itali-

Ang. dumping av priser på italienska kylskåp m. m.

enska kylskåp m. m., vilken fråga in- tagits i kammarrens protokoll för den 28 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Levin har frågat om jag vill överväga att vidtaga åtgär- der riktade mot den dumping som till- lämpas av italienska tillverkare av kyl- skåp, frysboxar och liknande apparat- er.

Vid export av kylskåp, frysboxar m. m. tillverkade i Italien lämnar de italienska myndigheterna en schablon- mässig skatterestitution. Huruvida den- na restitution innefattar en exportsub- ventionering i strid med GATT är fö- remål för utredning inom denna orga- nisation. Parallellt härmed undersöks frågan av kommerskollegium. Denna undersökning måste slutföras innan nå- got ställningstagande kan aktualiseras från regeringens sida.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för hans vänliga och åtminstone delvis tillmötesgående svar på min fråga.

Bakgrunden till den är naturligtvis de besvärliga konkurrensförhållanden under vilka denna näringsgren arbetar i vårt land. Den sysselsätter åtskilliga tusen människor. Den saluför till ett sammanlagt värde av cirka 250 miljon- er kronor per år 400 000 kylskåp och frysboxar här i Sverige, varav enligt tullverkets statistik 190 000 enheter el- ler nära 50 procent kommer från utlan- det. Åtskilliga länder exporterar till Sverige, men Italien är den största leve- rantören.

Alla som är verksamma inom den svenska kylindustrin är bara alltför väl medvetna om den italienska prispoliti- kens vådliga konsekvenser för de svens- ka tillverkarna. Genom personliga för- bindelser med både stora och små ita- lienska fabrikanter vet jag av egen er- farenhet att exportsubventioner utgår, dels med ett belopp som står i relation till varans exportpris, dels med ett be-

lopp som står i relation till varans vikt. På ett ungefär uppgår exportsubventio- nerna för ett sådant skafferikylskåp som i dag utgör standardutrustning i den svenska bostadsproduktionen till 35 svenska kronor, eller cirka 5 pro- cent av det pris som byggherren betar- lar för kylskåpet.

Här i Sverige letar vi inom kylin- dustrin med ljus och lykta efter möj- ligheter att rationalisera och att kom- ma till rätta med kostnaderna i distri- butionsledet. Vi jagar bokstavligen talat med tiduret i hand tioöringar på verk- stadsgolvet. Men alla sådana åtgärder ter sig tämligen meningslösa om in- dustrin i ett land, vars arbetskraft har det betydligt sämre ställt än den svens- ka, tillåts att subventionera sina pro- dukter med belopp som uppgår till drygt hälften av den svenska arbetslö- nen. Detta är, herr statsråd, så mycket allvarligare för de svenska producen- terna som den norska industrin, för att ta ett exempel, med vilken den svenska har att konkurrera både på hemmaplan och på export, är befriad från tull på väsentliga komponenter som man im- porterar från utlandet.

Det faktum att staten på skilda sätt har lämnat stöd åt ett flertal svenska kylindustrier visar enligt min mening dels att man anser denna näringsgren utvecklingsbar — det är inom parentes sagt inte frågan om en låglönebransch — dels att man inser dess trängda läge. Den hjälp och det stöd som vi sålunda fått inom denna bransch har varit av stor betydelse men räcker inte i dag mot bakgrund av den ojusta priskon- kurrens för vilken man är utsatt. Jag är därför tacksam över att handelsmi- nisterns svar i så måtto är positivt som det innebär ett meddelande om att det hos kommerskollegium pågår en under- sökning.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att England i augusti månad förra året införde en speciell importavgift på just italienska kylskåp och att den norska regeringen så sent som den 12

mars i år med omedelbar verkan — ovanpå en redan relativt hög importtull — införde en utjämningstull på italienska produkter som motsvarar 42 öre per kilo. Som uttrycklig motivering angavs att den italienska dumpingen vållade den inhemska industrin avsevärd skada.

Jag ber att få tacka herr handelsministern och uttrycka den förhoppningen, att kommerskollegiums utredningsarbete snabbt skall slutföras och att herr statsrådet får anledning att återkomma och därvid utnyttja den förordning av år 1967, som Kungl. Maj:t nyligen har föreslagit riksdagen att förlänga.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Bara två ting.

Om herr Levin har något ytterligare material som kan verifiera påståendet att här föreligger ett klart fall av dumping i GATT-bestämmelsernas mening, hoppas jag att han överlämnar detta till kommerskollegium som har hand om utredningen. Det var det första.

Det andra var att bilden nog är litet mera komplicerad än vad den här lilla debatten kan ge vid handen. Det har i varje fall antytts, och jag tror att detta kan bekräftas, att det även finns svenska intressenter i den italienska tillverkningsav kylskåp.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. elevråden vid skolorna

Herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet PALME erhöll ordet för att besvara herr Lidgards (m) fråga angående elevråden vid skolorna, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 mars, och yttrade:

Herr talman! Herr Lidgard har frågat mig om jag vill medverka till att

Ang. elevråden vid skolorna
det säkerställs att skolornas elevråd fungerar som organ för alla en skolas elever och inte främst som lokalavdelningar för medlemmarna i en central elevsammanslutning.

Jag utgår ifrån att alla elever i en skolenhet kommer att vara angelägna att ansluta sig till skolenhetens elevförening och därigenom säkerställa att elevrådet fungerar både som ett organ för alla skolans elever och som lokalorganisation i en riksomfattande elevsammanslutning.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! När vi här i kammaren ibland klagat över att vi får propositioner litet sent, brukar vi få veta från regeringsbanken att det beror på att vi riksdagsmän ställer så många enkla frågor att vi fördröjer arbetet. Nu måste det ha funnits mycket att göra i utbildningsdepartementet av något annat skäl, ty det här svaret, som jag ber att få tacka för, kan ju inte ha tagit så förfärligt lång tid att ställa samman.

Elevråd är omtalade som officiella organ — eller vad man nu skall kalla det — i princip på ett enda ställe, nämligen i skolstadgan, i det sammanhang där man talar om de samarbetsnämnder som finns vid skolorna och där eleverna också skall vara representerade. Det heter där att elevernas representanter utses av elevrådet, om sådant finnes, och i annat fall i enlighet med vad vederbörande skolstyrelse kan finna lämpligt.

Vill man veta mer om elevråden, får man gå till läroplanen för grundskolan. Såvitt jag kunnat finna, är den det enda offentliga dokument som mera ingående talar om hur skolmyndigheterna har tänkt sig att ett elevråd skall vara sammansatt och hur de tänkt sig att ett sådant skall fungera. Där anges på ett par sidor ganska utförligt vad elevrådet förväntas syssla med. Man kan säga att syftet med elevrådet är angivet där. Ingen har väl någonting att erinra mot

Ang. elevråden vid skolorna

detta försök att hjälpa eleverna fram till en plan för den verksamhet som vi alla anser rätt väsentlig inom skolväsendet för att främja den demokratiska fostran och elevernas egenverksamhet.

Min fråga hänger emellertid samman med det fenomenet att jag fått i min hand ett utkast till normalstadga för elevråd, vilket utarbetats av SECO Stockholm. I detta utkast står det att elevrådet »är en lokalavdelning av SECO». På ett annat ställe heter det att berättigad till medlemskap i elevrådet är den som är berättigad till medlemskap i SECO. Här föreligger en sammankoppling: den som vill göra sin rättighet gällande att välja representant i samarbetsnämnden, han skall inte bara vara medlem i elevrådet utan han är tvungen att vara ansluten till en elevförening. Detta har jag reagerat emot, och jag tycker att det skulle vara korrekt, om utbildningsdepartementet ville klargöra för landets elever att de visst kan utöva de demokratiska rättigheter som är avsedda i skolstadgan utan att behöva tillhöra någon elevförening. Det kan ju vara så att någon elev inte gillar den målsättning som elevföreningen har för sin verksamhet. Det syfte som är omnämnt i förslaget till normalstadga är kanske inte i och för sig så farligt, men det kan skrivas något annat vid något annat tillfälle.

Jag tycker att det är inkorrekt, om utbildningsministern intar den ståndpunkten att elever som vill utöva den rättighet de har tillförsäkrats genom skolstadgan skall vara tvångsanslutna till en förening som kallar sig fackförening.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Att sammanskriva svaret på herr Lidgards fråga torde ha tagit ungefär lika lång tid som det tog för herr Lidgard att sammanskriva frågan. Däremot ägnade vi någon tid åt att försöka lista ut vad herr Lidgard egentligen åsyftade med frågan. Men det till-

hör ju de enkla frågornas metodik att det inte är så lätt att veta vad som åsyftas — det får man först reda på vid replikskiftet.

Nu gällde det alltså den normalstadga för elevråd som utfärdats av SECO Stockholm och som jag aldrig förut hört talas om. Läget är det, att varje elevråd självt får bestämma om det vill vara med i en central elevsammanslutning eller icke. Självfallet är läget detta. Det kan ju inte finnas något tvång för elevråden att vara med i den centrala sammanslutningen. Det har inte funnits något sådant tvång, och det finns inte nu något sådant tvång.

Däremot är det naturligtvis helt klart att SECO försöker verka för att så många elevråd som möjligt ansluter sig till SECO. Likaså bör det vara ett allmänt intresse att det finns en central elevorganisation i landet som kan företräda eleverna i sådana rikssammanhang där det är angeläget att de får framföra sina synpunkter. Vidare bör en sådan central organisation, när den nu skall finnas, vara så representativ som möjligt. Så många elevråd som möjligt bör ju vara med i denna organisation.

Däremot kan det aldrig vara fråga om tvång, och det har aldrig varit tal om något sådant från utbildningsdepartementets sida.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag är tacksam för att utbildningsministern söker förklara för mig att det inte är fråga om något tvång, men om man inom elevrådet med större eller mindre majoritet beslutar att elevrådet kollektivt ansluter sig till SECO, kommer ju alla medlemmar som vill arbeta inom elevrådet att bli tvångsanslutna till SECO. Vill de inte vara det, kan de inte utöva sina rättigheter att välja, som jag sade, representanter i samarbetsnämnden. Det är detta som för mig är den springande punkten.

Jag vill säga att jag helt delar utbildningsministerns uppfattning att det är önskvärt att den centrala organisationen blir så stark som möjligt, men jag tycker att den bör växa sig stark genom sina egna insatser och inte genom att försöka koppla ihop sig med en mer officiell institution, som ju elevrådet är.

På lärarsidan råder inte precis samma situation; där har jämlikheten inte sträckt sig lika långt. Där är situationen den att lärarna är berättigade att välja fackliga representanter i skolstyrelserna, men man har noga sört för att när lärarna väljer fackliga representanter sker det på ett sammanträde som anordnas av skoldirektören — jag vill minnas att detta står i skolförfattningen. Man kopplar alldeles bort lärarnas fackliga sammanslutningar. Som representant för en sådan sammanslutning vill jag säga att jag inte skulle komma på idén att försöka skaffa min organisation större makt genom att koppla ihop lärarnas rättigheter att välja fackliga representanter och medlemskapet i den organisation jag företräder.

Vad jag har reagerat mot är att detta sker beträffande eleverna.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det borde inte vara herr Lidgard obekant att för närvarande är lärarna den enda personalkategori som väljer s. k. fackrepresentanter i skolstyrelsen. Så har riksdagen beslutat. Därför haltar parallellen. Det är bara lärarna som har den rätten och då har man speciella former för hur detta val skall gå till.

Sedan är det ju så att elevråden har frihet att gå med i SECO eller att inte gå med. Det kan alltså finnas elevråd av båda typerna. Om det finns ett elevråd så har detta möjligheten att välja representanter i vissa sammanhang — det är fastslaget — och detta alldeles oavsett om rådet är med i SECO eller inte.

Ang. elevråden vid skolorna

Jag vill sluta detta inlägg med att säga detsamma som jag sade till herr Richardson för en tid sedan, nämligen att man nog med ett visst förtroende kan överlåta åt eleverna att klara upp sina interna förhållanden och bestämma hur de skall bygga upp sin representation, vilken linje de skall välja i olika frågor m. m. Jag tror att det är den säkraste garantin för en livskraftig elevrörelse.

Herr **LIDGARD** (m):

Herr talman! Jag ber att få citera läroplanen: »För att elevrådet skall kunna fullgöra sina uppgifter, behöver det skolans stöd och medverkan.»

I och för sig tror jag också att eleverna klarar de flesta uppgifter av detta slag, men när det gäller en sådan kinkig problematik som frågan om tvångsanslutning eller icke tvångsanslutning, tycker jag att skolans medverkan kan behövas för att utforma stadgar på ett sätt som garanterar den enskildes frihet att själv avgöra i vilken förening han skall vara medlem.

Nu vill jag, herr talman, ställa en mycket enkel fråga till statsrådet, som kan besvaras med ja eller nej: Tycker statsrådet Palme att det är korrekt att en elev som vill arbeta i elevrådet tvångsanslutes till SECO?

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! När herr Lidgard här talar om tvång uppger han att det finns ett förslag till normalstadga för elevråden med formuleringen »som är medlem av SECO». Jag förmodar att varje elevråd har full frihet att stryka orden »som är medlem av SECO» eller att inte stryka dem. Här föreligger alltså inget tvång.

Sedan ställde herr Lidgard en fråga som han vill ha besvarad med ja eller nej. Om ett elevråd diskuterar huruvida man skall vara med i SECO eller inte och majoriteten då bestämmer att man skall vara med i SECO, anser tyd-

Ang. anhopningen av propositioner före påskuppehållet

ligen herr Lidgard att minoriteten utsetts för ett tvång. Om majoriteten bestämmer att man inte skall gå med i SECO, skulle minoriteten på samma sätt tvingas att inte vara med.

Jag har faktiskt alltid haft den uppfattningen att vi bygger vårt demokratiska system — vare sig det är i riksdagen eller i fackliga föreningar eller var det än är — på majoritetsbeslut. Det finns ingen annan möjlighet.

Såvitt jag begriper är det en lätt anarkistisk princip som herr Lidgard här vill lansera.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. anhopningen av propositioner före påskuppehållet

Herr statsrådet **GEIJER** erhöll ordet för att besvara herr *Brundins* (m) fråga till hans excellens herr statsministern angående anhopningen av propositioner före påskuppehållet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Brundin har frågat statsministern om han anser att det stora antal propositioner som avlämnats omedelbart före riksdagens påskuppehåll ger oppositionspartierna tillfälle till en omsorgsfull granskning av regeringens förslag.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande i min egenskap av regeringens kontaktman med riksdagen.

Under veckan närmast före riksdagens påskuppehåll, alltså under tiden den 24—28 mars, avlämnades tolv propositioner. För åtta av dessa propositioner har motionstiden utsträcks till den 15 april och för tre till den 11 april. Den tolfte propositionen har inte bordlagts förrän efter påskuppehållet.

Även om det antal propositioner som har avlämnats under veckan närmast före riksdagens påskuppehåll inte kan anses ringa, är enligt min mening mo-

tionstiden så lång, att en omsorgsfull granskning av förslagen bör vara möjlig.

Herr **BRUNDIN** (m):

Herr talman! Den här saken kom ju att diskuteras sista dagen före påskuppehållet, dvs. dagen efter det jag ställt min enkla fråga — diskussionen kunde väl därför göras tämligen kort. Jag kan dock inte lämna svaret oemot sagt. Jag tackar för svaret, men måste beklaga att det såvitt jag begriper innehåller felaktigheter.

Jag har här en förteckning över de propositioner vi fick just före påsk, vilka som sista motionsdag har den 10, 11 och 15 april. Jag kan inte förstå annat än att man från regeringshåll envisas med att anse att riksdagen fått propositionerna i och med att de har lämnat kanslihuset. Men vi får propositionerna först när de ligger på våra bänkar, och det är från den tidpunkten vi måste beräkna den tid vi över huvud taget har till förfogande för att bearbeta och granska dem.

Från och med första bordläggning den 25 mars fram till påskuppehållet fick vi 24 propositioner — inte 12 utan dubbelt så många — på totalt 1 150 sidor. Det står till förfogande sju arbetsdagar för att granska alla dessa propositioner, åtskilliga av dem innefattande synnerligen betydelsefulla frågor. Om statsrådet verkligen menar att sju dagar är tillräcklig tid för en omsorgsfull granskning av en sådan mängd propositioner, måste i så fall statsrådet och regeringen tillsammans med övriga i kanslihuset besitta en arbetskapacitet som är alldeles enorm och som skulle göra det helt onödigt att dröja så länge med att avlämna propositionerna.

Herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Herr Brundins fråga gällde det antal propositioner som avlämnats omedelbart före riksdagens

Ang. mer forskning rörande förskoleåldrarna

påskuppehåll och det är beträffande detta jag har svarat.

När herr Brundin säger att regeringen envisas med att vilja göra gällande att propositionerna är avlämnade när de har inkommit till kammarens kansli, vill jag anknyta till debatten före påsk med herr Lidgard och än en gång säga att jag inte delar den uppfattning som herr Lidgard gjorde sig till tolk för. Jag hävdar fortfarande att en proposition enligt regeringsformen har avlämnats i och med att den har inkommit till kammarens kansli. Detta är den tolkning som vi allmänt brukar göra av regeringsformens bestämmelse, och då är det frågan om dessa tolv propositioner.

Jag medger gärna att ett par av dem är omfattande, och jag har inte heller velat på något sätt förneka att det blir arbetsamt för dem som skall sätta sig in i samtliga dessa propositioner. Å andra sidan kan den enskilde riksdagsmannen väl inte läsa alla propositioner i varje detalj, utan han måste i någon mån specialisera sig på vissa propositioner. Det är också någonting som kommer in i bilden, när man skall bedöma möjligheterna för riksdagens ledamöter att granska de propositioner som regeringen lämnar.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Såvitt jag förstår, finns det ingen anledning att på nytt ta upp en diskussion om den formella tidpunkten för avgivandet av propositioner. Min fråga koncentreras ju just till om statsministern anser att vi får en rimlig möjlighet att granska propositionerna med den tid som ställs till förfogande och med hänsyn till det stora antal som avges närmast före påsk.

Jag ställde frågan den 27 mars. I svaret säger statsrådet att under tiden 24—28 mars lämnades tolv propositioner. Jag hävdar att under tiden från den 25 mars fram till påskuppehållet bord-

lades första gången 24 propositioner på sammanlagt 1 150 sidor. Vi har sju dagar på oss att arbeta med dessa propositioner, och min fråga är: Bedöms det vara rimligt att vi skall kunna omsorgsfullt granska propositionerna på den tiden? Jag beklagar att statsrådet Geijer här måste ikläda sig ett ställföreträdande lidande.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. mer forskning rörande förskoleåldrarna

Statsrådet fru ODHNOFF erhöll ordet för att besvara fru *Diesens* (m) fråga angående mer forskning rörande förskoleåldrarna, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 mars, och yttrade:

Herr talman! Fru Diesen har frågat om jag avser att vidta åtgärder för att åstadkomma mer forskning rörande förskoleåldrarna.

Flera undersökningar rörande barn i förskoleåldrarna har utförts vid våra universitet och lärarhögskolor. Bland de undersökningar i dessa frågor som pågår f. n. kan nämnas ett undersökningsprojekt vid lärarhögskolan i Göteborg angående metodiken för det pedagogiska arbetet för sexåringar i lek-skolan. Vid barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm pågår bl. a. en undersökning rörande effekterna av lekskolevistelse. För nästa budgetår har beräknats medel under åttonde huvudtiteln för bl. a. pedagogiskt utvecklingsarbete vid en försöksbarnstuga som drivs i samverkan mellan kommunen, lärarhögskolan och förskoleseminariet i Stockholm.

Frågan om vilka fortsatta åtgärder som behöver vidtas när det gäller forskningen rörande förskoleåldrarna kommer att behandlas av den under förra året tillsatta barnstugeutredningen.

Ang. mer forskning rörande förskoleåldrarna

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Odhnoff för svaret på min fråga.

Statsrådet har i svaret talat om vissa pågående undersökningar. Att det sker ett visst forskningsarbete har jag också varit medveten om. Jag frågade ju om statsrådet tänker åstadkomma *mer* forskning på detta område.

Att jag ställde frågan beror på, vilket statsrådet kanske också har förstått, att det för ungefär en månad sedan hölls en konferens, anordnad av socialstyrelsen. Konferensen refererades i tidningarna, och man fick bl. a. veta att det satsats 13 miljoner kronor för skolundersökningar men ingenting på barnstugeforskning. Det talades om att den dag man ägnade förskolebarnen var »de glömda barnens dag».

Som bekant är de första åren i barnens liv mycket viktiga; de blir ju grundläggande för hela utvecklingen. Det är ändå mycket litet som är undersökt på detta område. När man i Köpenhamn, som för ett par år sedan skulle starta en kraftig utbyggnad av sin barnstugeverksamhet, fick upp ögonen för hur liten kunskapen var på detta område, beslöt man att starta en undersökning som nu har pågått i tre år och vars resultat kommer att redovisas endera dagen.

En forskare som haft tillfälle att litet närmare studera denna undersökning, som omfattat cirka 1 200 arbeten utförda över hela världen rörande dessa åldrar, fann att det förelåg stora skillnader beroende på barnstugornas utrustning. En bra barnstuga har vissa fördelar framför tillsyn i hemmen. Där kan man ha en mera genomtänkt pedagogik och bättre utvalda leksaker, man kan ge barnen en bättre intellektuell träning, undvika svåra barnolycksfall m. m. Men i de sämre barnstugorna föreligger det en stor risk för att de mindre barnen hämmas i sin utveckling, att språksvårigheterna ökar och att stimulans byts ut mot likgiltighet.

Det var tydligen en samstämmig uppfattning hos alla dem som yttrade sig på denna konferens, att det fanns alldeles för litet forskning på detta område i vårt land.

Statsrådet Odhnoff talar om att ett undersökningsprojekt pågår vid lärarhögskolan i Göteborg. Det rör sex-åringar. När det gäller denna åldersklass har man kanske gjort relativt många undersökningar, eftersom det har ansetts viktigt att ta reda på barns skolmognad och därmed sammanhängande problem.

Statsrådet säger att barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm gör en undersökning rörande effekterna av lekskolevistelse. Det är klart att vissa undersökningar utförs där, men det är ändå känt att man under många år förgäves begärt att få ökade resurser för att kunna bedriva en ordentlig forskning; även representanter för Sveriges förskollärares riksförbund har ända sedan 1940-talet gjort uppaktningar hos statsmakterna för att få medel till ökad forskning.

Den barnstuga som på försök skall inrättas här i Stockholm skall användas för pedagogiskt utvecklingsarbete, finner jag av svaret. Det är kanske fara värt att den mera kommer att bli ett led i utbildningen av förskollärare än inriktad på forskning just när det gäller barnen själva.

Statsrådet slutar med att säga att frågan om vilka fortsatta åtgärder som behövs vidtas när det gäller forskningen rörande förskoleåldrarna kommer att behandlas av den under förra året tillsatta barnstugeutredningen. Jag har sett på direktiven för denna utredning och funnit att de består av ett anförande av statsrådet Odhnoff till statsrådsprotokollet den 26 april 1968. Där ges först en historik över barnstugeverksamheten. Vidare sägs att utformningen av barnstugeverksamheten skall tas upp till prövning av denna utredning. Man bör utreda målsättningen för den inre verksamheten i lekskolor och daghem, och

Ang. mer forskning rörande förskoleåldrarna

man skall alltså formulera målet för förskolepedagogiken. Man bör undersöka vilka åldersgrupper fritidshemsverksamheten skall rikta sig till, och man skall också uppmärksamma de handikappade barnens möjligheter. Men jag kan inte finna att det står någonting över huvud taget om att forskning ingår i denna utrednings arbetsuppgifter. Jag skulle vara mycket tacksam, om statsrådet ville meddela på vilket sätt den skall föras in i utredningens arbete.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Man kan naturligtvis av vissa inlägg i debatten om förskolebarnens situation få den uppfattningen, att det inte försiggår någon som helst forskning på detta område i landet. Fru Diesen har vederlagt dessa vanföreställningar genom att nämna en del av de projekt som nu utförs på detta område. Låt mig bara ta upp frågan om de 13 miljoner som skolöverstyrelsen satsar för forskning på skolans område och som fru Diesen ställde upp mot den nullitet som skulle gå till forskning på förskoleområdet. Jag vill understryka att i varje fall en rännil av dessa 13 miljoner hamnar på förskolesidan.

Fru Diesen anmärkte också på att de projekt som jag nämnde i svaret inriktar sig på sexåringar och väl är begränsade till denna åldersgrupp. Jag kanske därför skall nämna att vid pedagogiska institutionen i Uppsala har gjorts observationsundersökningar beträffande sociala interaktionsmönster hos förskolebarn. I Göteborg har man studerat språkutvecklingen hos barn i åldern fyra till sex och ett halvt år och gjort en undersökning angående mödrars förvärvsarbete och inverkan härav på barnens intellektuella, språkliga och sociala utveckling. I Lund har man gjort en jämförande undersökning av daghemsbarn och enbart hemuppfosttrade barn. I Umeå görs en undersökning av rekryteringen till förskola ur social synvinkel.

Vidare har vi de välkända forskningsprojekten vid Stina Sandels' institution i Stockholm rörande trötthetsymtom hos barn på daghem och rörande barns beteende i trafiken.

Också vid Stockholms universitet har gjorts undersökningar t. ex. angående missanpassningssymptom hos lekskolebarn.

Men även om här pågår en forskning på detta område så är därmed inte alls sagt att de undersökningar som nu utförs är tillräckliga för att klarlägga förhållandena bland förskolebarnen. Vi behöver en omfattande forskningsverksamhet på detta område under de kommande åren och jag ser gärna en utvidgning av den verksamheten.

Jag tror ändå inte att det i första hand är bristande statsanslag som har begränsat forskningsverksamheten. Vad det främst gäller är att få fram väl genomarbetade forskningsprojekt som kan ge resultat av betydelse för t. ex. barnstugeverksamhetens fortsatta utformning.

Fru Diesen nämnde barnstugeutredningens direktiv och kunde inte finna att det låg inom ramen för utredningen att ta upp forskning. Nej, inte att själv bedriva forskning — däremot ligger det i nära anslutning till det arbete som utredningen har sig förelagt att ta upp forskningsproblemen och grundligt penetrera dessa frågor.

Jag kan tala om för fru Diesen att man redan har tagit upp forskningsproblemen inom utredningen och att utredningen för en tid sedan arrangerade ett symposium, vari bl. a. ett antal forskare från hela landet deltog. Vid symposiet diskuterades erfarenheterna från genomförda undersökningar rörande förskolebarn, och de närvarande forskarna informerade om olika pågående forskningsprojekt.

Barnstugeutredningen har med detta symposium gjort en första insats när det gäller förskoleforskningen genom att sammanföra olika forskare som därigenom har fått information om varand-

Ang. mer forskning rörande förskoleåldrarna

ras arbete och — kan vi väl hoppas — ett ökat intresse för samarbete och för erfarenhetsutbyte kring de olika forskningsprojekt som pågår i landet.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Statsrådet har räknat upp några smärre delprojekt på detta område. Det är inte så svårt, den förteckningen kan man finna bl. a. i förskolläraryrkesförbundets jubileumsskrift som utkom förra året. I den finns en fullständig förteckning och den har jag tagit del av.

Trots detta är det arbete som pågår tydligen inte tillräckligt. Det kommer en liten rännil hit av de 13 miljonerna, sade statsrådet och verkade nöjd med det. Jag tror inte att de som sysslar med arbetet är så nöjda.

Sedan ville statsrådet tala om att barnstugeutredningen hade ordnat ett symposium. Men det var ju just detta symposium som refererades i tidningarna. Det är i alla fall den upplysning jag fått från en ledamot av barnstugeutredningen, att detta var det möte som man anordnat och att det var där man uttalat att forskningen var ett i hög grad försummat område.

Jag sade förut att det är mycket viktigt att vi vet vad som händer med våra barn på institutioner av olika slag. Ett belägg för hur grundläggande utvecklingen under de första barnåren är får man i Sven Fagerbergs senaste bok, där han refererar ett amerikanskt arbete år 1967 av en amerikansk forskare, Selma Fraiberg, med titeln *The origin of human bonds*. Hon visar hur barnets förmåga att behärska aggressiva impulser och knyta vänskapsband grundläggs under de två första levnadsåren genom en serie signaler som upprepas och förstärks, och som måste utbytas med en och samma vänligt inställda vårdare. Det är detta som är så oerhört intressant. Samtidigt med minnet utvecklas också intellektet i dess helhet, och den här inlärningen kan bara ske under de

två första levnadsåren. Hon säger att speciellt på barnhem blir barnens utveckling störd, därför att alltid flera personer turas om att sköta dem.

Vi slår oss ofta till ro med att konstatera att på institutionerna tar kvalificerad personal hand om barnen. Men det är det ju bara i undantagsfall. Vi vet att det är väldigt svårt att få personal. Ofta är personalen helt utan utbildning och okvalificerad. Dessutom byts den ofta, och även om den inte byts, sker under dygnet ett ombyte av personal som gör att barnet inte har den kontinuerliga kontakt med en och samma vårdare som det har om det uppfostras i sitt hem av modern eller kanske av fadern.

Jag tror att det skulle vara av stort värde om vi kunde satsa ytterligare medel för att få fram forskning på detta område.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag skall inte gå in i något långt svaromål. Eftersom fru Diesen sade att jag nämnt smärre delprojekt, vill jag tala om att jag har en förteckning med mig, som omfattar ett 70-tal projekt. Fru Diesen får gärna ta del av denna förteckning, som visar att det ändå pågår en hel del inom landet.

Barnstugeutredningens symposium skall inte förväxlas med socialstyrelsens. Fru Diesen talade nyss om socialstyrelsens symposium. Visserligen var en representant för socialstyrelsen inbjuden till barnstugeutredningens symposium, men detta anordnades helt i utredningens regi. Jag kan nämna att det hölls den 20 mars, för att fru Diesen skall få helt klart för sig att det rör sig om två olika sammankomster. Barnstugeutredningens symposium har icke varit refererat i pressen.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående professor i historia, särskilt stads- och kommunhistoria, vid universitetet i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 72, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § 5 mom. kyrkomötesförordningen den 22 april 1949 (nr 174).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 74, med förslag om kreditgaranti åt svensk varvsindustri, m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående organisationen av länsstyrelsernas datamaskinanläggningar.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 87, angående fortsatt valutareglering; och

nr 88, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 945—949 till lagutskott, motionen nr 950 till statsutskottet och motionen nr 951 till lagutskott.

Vid föredragning av motionen nr 952 hänvisades densamma, såvitt den avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 953.

Vid föredragning av motionen nr 954 hänvisades densamma, såvitt den avsåg ändring i lagen om fiskevårdsområden, till lagutskott samt i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 955 till lagutskott och motionerna nr 956—958 till bevillningsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 959 hänvisades densamma, såvitt den avsåg koncessionsnämndens sammansättning, till lagutskott och i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 960—966 till statsutskottet, motionen nr 967 till lagutskott och motionerna nr 968—970 till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 22, 25, 26 och 29, bankoutskottets utlåtanden samt memorial nr 11—14, första lagutskottets utlåtande nr 27, tredje lagutskottets utlåtande nr 16 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 19—25.

Meddelande ang. enkel fråga

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att andra lagutskottets utlåtande nr 20 skulle sättas sist å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 90, angående viss reglering av tillverkning av och handel med fodermedel avsedda för fisk.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de ledamöter, som blivit utsedda att jämte talmännen tillsätta tjänstemän hos kammaren, samt kammarens sekreterare, den 9 april 1969.

§ 1

Förordnades reservstenografen redaktör Sven Sjöberg att fr. o. m. den 11 april 1969 tills vidare, dock längst t. o. m. den 31 maj 1969, under innehavarens — redaktören Bertil Svahnström — ledighet på grund av sjukdom uppehålla tjänst som heltidsanställd stenograf i lönegrad Ag 25.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöw

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 971, av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.;

nr 972, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Pettersson, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till traktorskatteförordning, m. m.;

nr 973, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position nr 45, med förslag till traktorskatteförordning, m. m.; samt

nr 974, av herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till traktorskatteförordning, m. m.;

nr 975, av herr *Hernelius* och fru *Diesen*,

nr 976, av herr *Hernelius* och fru *Segerstedt Wiberg*,

nr 977, av herr *Larfors*,

nr 978, av herr *Larsson, Nils Theodor*, och herr *Mattsson*, samt

nr 979, av herr *Svanström* och herr *Olsson, Johan*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, med förslag om inrättandet av en pressens lånefond m. m.;

nr 980, av herr *Dahlén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående ökade resurser för statlig företagsetablering inom ramen för ett särskilt bolag, m. m.;

nr 981, av herr *Olsson, Johan, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående ökade resurser för statlig företagsetablering inom ramen för ett särskilt bolag, m. m.;

nr 982, av herr *Schött*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående ny organisation av sjöfartsverket, m. m.;

nr 983, av herr *Tistad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående inrättande av ett statligt aktiebolag för konsultverksamhet på rationaliseringsområdet; ävensom

nr 984, av herr *Pettersson, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1969/70.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Vill Statsrådet i anledning av of-

Meddelande ang. enkel fråga

fentligen framförda mycket divergerande uppgifter ange om landstingen genom avtal med representanter för socialdepartementet förbundits att icke under 1969 höja eller sänka gällande avgifter för långtidsvård m. m.?

Vill Statsrådet i samband härmed ange vad som ur statens synpunkt skulle kunna motivera att nuvarande i olika landsting mycket olika avgifter för sådan vård — varierande mellan 5 och

11 kronor per dag — under 1969 icke skall få ändras?»

—————
Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.56.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 11 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till närslutna läkarintyg får undertecknad vördsamt anhålla om ledighet från riksdagen under den tid som bifogade läkarintyg förordar.

Stockholm den 10 april 1969

Lage Svedberg

Härmed intygas att riksdagsmannen *Artur Lage Svedberg* den 10/4 1969 intagits på karolinska sjukhusets kirurgiska klinik för vård. Herr Svedberg är av denna anledning förhindrad deltaga i riksdagsarbetet tills vidare minst till och med den 27/4 1969.

Solna den 11/4 1969

Bo Hjern

leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 90, angående viss reglering av tillverkning av och handel med fodermedel avsedda för fisk.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 971 till lagutskott, motionerna nr 972—974 till bevillningsutskottet, motionerna nr 975—981 till statsutskottet,

motionen nr 982 till jordbruksutskottet samt

motionerna nr 983 och 984 till statsutskottet.

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, med anledning av motioner angående beskattningen av kraftverksanläggningar.

I de likalydande motionerna I: 698, av herr *Pettersson, Karl, m. fl.*, samt II: 817, av herr *Petersson* i Gäddvik och herr *Nilsson* i Agnäs, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att statens vattenfallsverks nuvarande redovisningsprinciper ändrades så att de inom varje kommun belägna kraftverksanläggningarna separatredovisades och att för verkets rätt till avdrag för avskrivningar och skuldränta — vid taxeringen till såväl statlig som kommunal inkomstskatt — skulle gälla motsvarande principer som för enskilda vattenkraftproducerande företag.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 698 och II: 817.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Annerås* (fp), *Karl Pettersson* (m), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 698 och II: 817 i skri-

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

velse till Kungl. Maj:t måtte begära, att statens vattenfallsverks nuvarande redovisningsprinciper ändrades så att de inom varje kommun belägna kraftverksanläggningarna separatredovisades och att rätten till avdrag för avskrivning och ränta skulle följa för enskilda vattenkraftproducerande företag gällande principer vid den kommunala beskattningen.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! Frågan om statens vattenfallsverks kommunala beskattning har varit föremål för upprepad behandling från riksdagens sida, utan att något för berörda kommuner positivt resultat uppnåtts.

Redan vid 1928 års riksdag yrkades bl. a. på särskilda anvisningar till kommunalskattelagen angående fördelningen av gäldränta. Särskilda utskottet vid 1928 års riksdag yttrade med anledning av de framförda motionerna att utskottet ansåg det principiellt riktigt att statens vattenfallsverk blev skattskyldigt till respektive kommuner efter samma förutsättningar som gällde för de enskilda kraftföretagen. Utskottet anförde också att dessa kommuner då skulle få ett betydande beskattningsförmåel. Utskottet hemställde om utredning av berörda spörsmål och att förslag skulle föreläggas riksdagen av Kungl. Maj:t. Samtidigt uttalades att detta förslag skulle framläggas så snart som möjligt. Det var alltså 1928.

På grund av riksdagens beslut tillkallades år 1929 särskilda sakkunniga vilka behandlade frågan och framlade ett förslag i ärendet. Det överlämnades till 1936 års kommunalskatteberedning för att tas i övervägande vid fullgörande av beredningens uppdrag. Något resultat blev det inte i frågan, utan 1944 års skattesakkunniga erhöll i uppdrag att fortsätta kommunalskatteberedningens arbete. Dessa sakkunniga ansåg att man borde utgå från den skuldsättning som i allmänhet förekom beträffande privat förvärvsverksamhet och att sta-

tens ränteavdrag skulle avvägas mot en inom det enskilda näringslivet förekommande normal skuldbelastning. Skattesakkunniga ansåg det nödvändigt att staten inte fick åtnjuta ränteavdrag i större utsträckning än som motsvarade den inom privata företag vanligen förekommande skuldsättningen.

Frågan om skuldränteavdraget berördes även av Norrlandskommittén i dess den 11 december 1948 avgivna principbetänkande (SOU 1949: 1). Efter att ha erinrat om att Norrlands naturtillgångar till mycket stor del ägdes av staten, som genom deras utnyttjande direkt tillfördes betydande belopp årligen, framförde Norrlandskommittén att den kommunalskatt som därvid erlades var på det hela taget blygsam. Kommittén påpekade att statens vattenkraftsrörelse i stort sett undgick att betala annan kommunalskatt än fastighetsskatt. Kommittén fann också att det inte var tilltalande att vederbörande kommuner förhindrades att utnyttja sin rätt att beskatta rörelseinkomster från vattenfallsverket. Jämförelse därvidlag gjordes med sådana fall där kraftverken drevs av enskilda företag.

Det tidigare omnämnda förslaget från 1944 års skattesakkunniga om begränsning av statens ränteavdrag överlämnades till 1950 års skattlagssakkunniga i samband med översyn av kommunalskattelagen. I ett den 30 juni 1961 överlämnat betänkande med förslag angående den kommunala beskattningen av kraftverk föreslog dessa sakkunniga viss begränsning av statens rätt till avdrag för ränta vid beräkning av statens inkomst från kraftverksrörelse. De föreslog att gäldränteberäkning å den delen av de i rörelsen nedlagda tillgångarnas värde skulle fastställas till två tredjedelar. Samtidigt uttalades att dessa två tredjedelar skulle utgöra det maximum som kunde komma i fråga vid beräkningen av gäldränteavdraget och inte innebära att staten i alla förvärvskällor skulle ha någon obetingad rätt att beräkna gäldränteavdrag på en så

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

stor del av tillgångarnas värde. I lagtexten borde därför markeras att bestämmelsen om begränsningen av gäldräntevadraget endast avsåg att bestämma det *högsta* gäldräntevadrag som skulle tillåtas för staten.

De skattelagssakkunnigas förslag har inte föranlett några lagstiftningsåtgärder.

I proposition nr 84 till 1963 års riksdag med förslag till ändringar av reglerna för fördelning mellan kommuner av det skatteunderlag som härrör från kraftverksrörelse framhöll chefen för finansdepartementet beträffande frågan om begränsning av vattenfallsverkets avdrag för skuldränta, att den av skattelagssakkunniga åsyftade ändringen av praxis kunde uppnås utan lagstiftning genom förändring av styrelsens redovisningsprinciper.

Detta uttalande har i praktiken tyvärr inte besannats utan de sedan år 1928 aktualiserade orättvisorna mot i första hand Norrlands inlandskommuner har förblivit oförändrade genom att vattenfallsverket utnyttjat de möjligheter verket haft att gäldräntebärla hela kapitalet i kraftverksrörelsen och dessutom företa avskrivningar på investeringarna utan att göra några nedskrivningar av dessa. Någon amortering förekommer således inte i vattenfallsverkets räkenskaper. Därtill kommer att vattenfallsverket har fått basera sina avskrivningar på återanskaffningsvärdena, vilket inget enskilt företag får göra.

Departementschefen ansåg att frågans behandling borde anstå i avvaktan på resultatet av den år 1961 tillsatta affärsverksutredningens arbete. När frågan om ändrad företagsform togs upp till diskussion föreslog statens vattenfallsverk — med hänsyn till verkets förräntningsmöjligheter — att andelen av eget kapital vid övergång till aktiebolag fastställdes till 25 procent av anläggningskostnaderna, vilket är lika med en tredjedel av statsskuldkapitalet.

Affärsverksutredningen har i sitt

framlagda betänkande föreslagit att det egna kapitalet eller det s. k. verkskapitalet skall vid denna övergång utgöra en sjättedel av anläggningskostnaderna och att fem sjättedelar skall utgöras av främmande kapital, statsverkslån. Det egna kapitalet skulle enligt affärsverksutredningens förslag utgöra en miljard kronor. Om 1950 års skattelagssakkunnigas förslag att en tredjedel skulle vara eget kapital också hade blivit affärsverksutredningens förslag skulle det egna kapitalet ha blivit cirka 1,6 miljard kronor.

Således har affärsverksutredningen frångått såväl statens vattenfallsverks som de skattelagssakkunnigas förslag om eget kapital och föreslagit en lägre summa. För framtida tillskott av statskapital föreslår affärsverksutredningen att en tredjedel skall anses vara eget kapital, dvs. verkskapital, och två tredjedelar främmande kapital, dvs. statsverkslån.

Någon anledning att vid övergångsskedet frångå 1950 års skattelagssakkunnigas förslag om uppdelning av det investerade kapitalet så att en tredjedel räknas som eget kapital finns inte. Med hänsyn till statens vattenfallsverks egna framtida bedömningar när det gäller vattenkraftens ekonomiska förutsättning och i jämförelse med enskilt drivna kraftverksföretag förefaller en sådan uppdelning inte vara till vattenfallsverkets nackdel men ge berörda kommuner möjlighet att få skatteinkomster från de statliga kraftverken ungefär i samma utsträckning som gäller för kraftverksföretag i enskild regi.

Vid frågans behandling år 1967 framhöll bevillningsutskottet i sitt godkända betänkande nr 56 att staten som kraftverksföretagare hade ett försteg framför privata kraftverksföretagare. Det gäldräntekrävande kapitalet hade under senare år kraftigt ökat, medan de medel som kunde jämföras med eget kapital hos privata kraftföretag varit i stort oförändrade. Det konstaterades att statens kraftverksrörelse

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

praktiskt taget helt sker med räntekrävande kapital. Utskottet konstaterade vidare att detta inneburit problem för de kommuner, inom vilka staten hade mera betydande kraftverks- och kraftregleringsanläggningar. Utskottet fann det inte uteslutet att skatteutjämningsbidragen kunde vara otillräckliga för att i skäligen mån kompensera kraftverkskommunerna för det skattebortfall som kunde bli följden av vattenfallsverkets redovisningssystem. I princip anslöt sig utskottet till syftet i de då behandlade motionerna om en rättvis beskattning av statens vattenfallsverk och ansåg en förändring önskvärd med hänsyn till det berättigade kravet på ekonomisk jämställdhet mellan konkurrerande statliga och privata kraftverksföretag.

I motionerna till årets riksdag framhålls den stora skillnaden i redovisade rörelseöverskott från exempelvis Sydsvenska Kraft AB, Malmö, från Hjalta kraftverk och från statens vattenfallsverks kraftverk. Vid 1966 års taxering redovisade Sydsvenska Kraft AB 78 skatteören i rörelseinkomst per 1 000 kronor i taxeringsvärde emot av vattenfallsverket redovisat rörelseöverskott om 17 skatteören per 1 000 kronor i taxeringsvärde. I sammanhanget kan också nämnas motsvarande siffror vid 1968 års taxering, där Sydsvenska Kraft AB till Långsele kommun redovisar rörelseöverskott med 70 skatteören per 1 000 kronor i taxeringsvärde. Vattenfallsverkets motsvarande siffra är 10 skatteören. Med utgångspunkt från dessa siffror förlorar t. ex. Jämtlands läns landsting enbart för statens vattenfallsverks kraftverk inom Stuguns kommun för 1966 och 1968 års taxeringar kommunalskatteintäkt med sammanlagt 1 440 000 kronor. Stuguns kommun förlorar dessa två taxeringsår sammanlagt 2 525 000 kronor i kommunalskatteintäkt. För Norrbottens läns landsting blir motsvarande siffror för de två åren 9 miljoner kronor och för Jokkmokks kommun 14,9 miljoner kro-

nor. Detta gäller enbart för kraftverken i en kommun inom varje län. Då det inom de berörda länen och även inom de andra norrlandslänen finnes flera kommuner med statliga kraftverk inom sina gränser kan man lätt räkna ut att det för norrlandskommunerna och landstingen är fråga om mycket stora och betydelsefulla kommunalskatteintäkter som dessa områden går förlustiga: enligt 1966 års taxeringar ungefär 38 miljoner kronor för landsting och kommuner.

När denna fråga kommer på tal hänvisas till skatteutjämningsersättningsarna. Jag vill i det sammanhanget åberopa vad jag tidigare anfört beträffande bevillningsutskottets betänkande, där det konstateras att dessa bidrag inte uppväger skattebortfallet. Jag vill här ytterligare belysa detta genom att framföra att för landstingens del blir skatteutjämningsbidragen icke nämnvärt påverkade genom att landstingens bidragsformer är uppbyggda på ett speciellt sätt på grund av avlyftning från tidigare ortsavdragsreformer.

När det gäller tidigare nämnda kommuner så har Stuguns kommun för de två åren erhållit i skatteutjämningsbidrag 1 464 400 kronor och Jokkmokks kommun 443 119 kronor. Således skulle, även om hela skatteutjämningsbidraget skulle bortfalla, dessa kommuner för de två åren förlora en nettointäkt av för Stuguns kommun 1 061 000 kronor och för Jokkmokks kommun 14 500 000 kronor.

När det gäller statens vattenfallsverks redovisning för 1969 års taxering har jag tyvärr inte kunnat erhålla material från verket, men enligt vad som framkommit i pressen den 5 mars i år har 1968 varit ett rekordår för Vattenfall. Av den redovisningen framgår att i verkets avskrivningar om totalt 298 miljoner ingår en extra avskrivning om 124 miljoner kronor för extra avsättning motsvarande penningvärdeförsämringen. Mig veterligt kan inget annat företag få göra extra avskrivning

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

för penningvärdeförsämring. Till stor del får de norrländska inlandskommunerna stå för denna extra avskrivning i form av förlorade kommunalskatteintäkter.

Utskottet framför i sitt betänkande att vattenfallsverket skall till staten inleverera ett belopp om 40 procent av redovisat överskott. Detta skulle motsvara aktiebolagens statliga inkomstskatt, vilket överensstämmer med vad affärsverksutredningen föreslagit. Det förefaller därför underligt att detta lika berättigande inte kunnat komma inlandskommunerna till del, så att även förslag lagts fram om en likställning när det gäller den kommunala beskattningen. I betänkandet konstaterar också utskottet att vattenfallsverket genom affärsverksutredningens förslag skulle gå förlustigt ett ränteavdrag om 60 miljoner kronor (6 procent på en miljard). Det förefaller underligt om vattenfallsverket skulle förlora på ett ränteavdrag, som verket tidigare har fått göra på eget kapital. Sanningen är den att de tidigare ränteavdragen och avskrivningarna har fått ske på grunder, som inte kan tillämpas av privata konkurrerande företag. Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet i sin skrivning inte är säkert på att det förslag, som affärsverksutredningen framlagt, är tillfredsställande. Utskottet säger nämligen att förslaget är ägnat att i viss mån bidra till den konkurrensneutralitet som varit ett av syftena med utredningen och påpekar de invändningar, som gjorts vid remissbehandlingen mot att uppdelningen i verkskapital och statsverkslån skall vara en annan i fråga om redan gjorda investeringar än vad utredningen föreslagit. I denna kritik har påpekats att andelen eget kapital inom den enskilda kraftindustrin ligger icke obetydligt över vad affärsverksutredningen föreslagit för vattenfallsverkets del.

Som jag inledningsvis nämnde har frågan om en rättvis kommunal beskattning av statens vattenfallsverks

rörelseöverskott av kraftverken behandlats i 40 år utan att berörda kommuner och landsting kunnat få sin rättmätiga andel från de industrier, som finns inom dessa områden.

Särskilt i Norrlands inland finns inte så stora möjligheter för större industriell utveckling. Inlandskommunerna har fungerat som råvarukällor för vattenkraft, trä och malm. De industrier som finns i inlandet är till största delen kraftverken. Dessa har på ett betydelsefullt sätt bidragit till hela landets utveckling. De bidrar dock tyvärr med en mycket liten sysselsättningsgrad i de områden där de är placerade på grund av den kraftiga rationaliseringen. Kraftverken fjärrstyrs numera inom en hel älvdal, och det blir snart så att även kraftverk belägna inom olika delar av inlandet kommer att fjärrmanövreras från ett kraftverk. Motsvarande storlek av industriinvesteringar i andra delar av landet skulle ha medfört att en betydande mängd arbetskraft varit sysselsatt. Nu är det i praktiken så, att sysselsättningsmöjligheter inte finns inom de områden av Norrland det här är fråga om, utan människorna måste i stor utsträckning flytta till andra delar av landet för att få sin bärning.

I den lokaliseringspolitiska debatten har olika yttranden fällt om vad som kan göras för inlandskommunerna. Men när det gäller en så viktig fråga som att dessa kommuner skall kunna få sin rättmätiga utdelning i form av kommunalskatter från kraftverken, så har den ena utredningen avlöst den andra i 40 års tid utan resultat.

Jämlikhet har blivit ett modernt uttryck. I denna fråga kan man inte se någon som helst form av jämlikhet. Den har blivit ett tomt ord för de innevånare, som bor i vattenfallskommunerna.

Jag skulle vilja dra en parallell. Det vore intressant att veta vad t. ex. kommunalmännen och riksdagsrepresentanterna från Göteborg skulle säga om

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

AB Volvo inte behövde erlægga någon kommunalskatt till Göteborg, i likhet med Vattenfalls redovisningssätt, men SAAB skulle använda gängse redovisningsmetod för sin kommunalskatteberäkning i Trollhättan. Då uppstår samma förhållande som nu råder för statens vattenfallsverk respektive den privata kraftindustrin.

Herr talman! Med anledning av vad jag anfört vill jag genom att yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet bifogade reservationen medverka till att bringa denna orättvisa mot de norrländska inlandskommunerna med statliga kraftverk ur världen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det är på sin plats att betyga sin aktning för herr Karl Pettersson och den energi han visat när det gäller dessa motioner. Jag hoppas att han också uppskattar det arbete som utskottet lagt ned för att redovisa bakgrunden till de här framställningarna.

Jag tror inte det finns anledning att gå in i detalj och polemisera mot herr Petterssons anförande, men tillåt mig säga att resonemanget om att nuvarande beskattningsmetod utarmar kommunerna i Norrland är överdrivet. Detsamma gäller väl sättet att ta ut ett antal kommuner som har kraftverksanläggningar och säga att de förlorar så och så mycket och att de, även om de skulle avstå från skatteutjämningsbidraget, skulle tjäna pengar på en annan beskattningsmetod. Det kan visserligen i och för sig vara riktigt, men det går inte att säga att andra kommuner, som inte har sådana anläggningar inom sitt område, skulle vara nöjda med en sådan ordning. Här måste man se skatteutjämningsbidraget och effekten av detsamma som en helhet.

Herr Pettersson säger vidare att man nu i 40 år har hållit på att utreda hur vi skulle få en annan beskattningsgrund. Det bestrider jag inte. Vi har under senare tid haft två utredningar. Båda har gått i den riktningen att man dis-

kuterar andra metoder för den kommunala beskattningen. Utskottet har inte den meningen att allt skall förbli oförändrat. Det egendomliga är emellertid att reservanternas yrkande närmast mynnar ut i att en ny utredning skall verkställas. Innan Kungl. Maj:t har tagit ståndpunkt till den utredning som föreligger yrkar motionärerna alltså på ändringar, och för att vidta sådana ändringar som motionärerna yrkar på måste det bli ytterligare en utredning. Jag tycker därför att herr Pettersson skall vara nöjd med den attityd som riksdagen intar i och med att — vilket jag utgår ifrån — majoritetens förslag blir godkänt. Därmed har ju motionärerna i princip fått medhåll.

Det är inte första gången som riksdagen då det gäller kraftverkskommuner har beslutat om åtgärder till kommunernas fromma, och det är inte alls uteslutet att så blir fallet även på detta område.

Principen om räntegäldsavdragen är väl sanktionerad i fråga om alla företag. Man har alltså rätt att dra av ränta på upplånat kapital. Det är bara fråga om vilken andel man skall räkna på när det gäller gäldräntan. På den punkten förs i reservationen ett resonemang som jag inte kan gå med på, där man utan vidare talar om att staten har lätt för att låna pengar m. m. såsom en särskild favör när det gäller skattebetalning. Det har inte med saken att göra, utan här är beräkningsmetoden, underlaget för ränteberäkningen, den avgörande faktorn när det gäller kommunalskatten. Detta är utslagsgivande för det resultat som företaget uppnår och som till slut blir beskattningsbar inkomst.

Min mening är alltså att det är oklokt att nu hos Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare överväganden. Det är bättre att begära ett förslag till riksdagen. Då har vederbörande något konkret att motionera om.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Ang. beskattningen av kraftverksanläggningar

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande gjorde en jämförelse med andra kommuner. Jag skulle också vilja dra en parallell och fråga: Vilken uppfattning har man i kommuner i andra delar av landet? Vissa kommuner har en omfattande annan industriell verksamhet, och andra kommuner har inte en sådan verksamhet. Jag förfäktar den uppfattningen att med nuvarande lagstiftning bör man i kommuner där en industri finns ha möjlighet att beskatta den industrin.

Frågan om andelen för ränteberäkningen, som bevillningsutskottets ordförande var inne på, berörde jag i mitt anförande, och det finns kanske anledning att återkomma till den något senare.

I detta sammanhang skulle jag endast vilja beröra en annan fråga. Det gäller vattenfallsverkets eget yttrande över den fortsatta utbyggnaden av norrländsk vattenkraft i allmänhet. Där säger vattenfallsverket beträffande Vindelälvens utbyggnad: »Det bör uppmärksammas att fortsatt drift av en befintlig vattenkraftstation ger en nettokostnad på cirka 0,2 öre per producerad kilowatt, lägre än 10 procent av nuvarande totala produktionskostnad. Att spekulera över om och vid vilken tidpunkt kraft kan produceras till detta pris i nyuppförda kärnkraftanläggningar ter sig helt meningslöst.»

Jag vill med detta peka på det faktiska förhållandet att vattenfallskommunerna i praktiken får vara med om att genom bortfallande kommunalskatteintäkter bekosta experimentverksamheten på kraftområdet. Jag vill också peka på de avskrivningar som får göras på atomkraftanläggningar vilka är tillkomna i experimentellt syfte.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationen. Jag kan inte förstå att reservationen i praktiken skulle ge annat resultat än Sydsvenska kraftaktiebolagets separata redovisning till Långsele kommun för Hjälda

kraftverk i det fall statens vattenfallsverks kraftverk separatredovisar sin verksamhet inom respektive kommuner.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 51.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. vissa ändringar i förordningen om
mervärdeskatt, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt jämte motioner.

I propositionen 1969: 18 hade Kungl. Maj:tt föreslagit, att riksdagen skulle antaga därvid fogat förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt.

Enligt propositionen skulle skattskyldighet till mervärdeskatt kunna föreskrivas för viss statlig verksamhet. Vidare föresloges, att mervärdeskatt skulle utgå på begagnade personbilar som såldes av biluthyrningsföretag och att rätt till avdrag för ingående mervärdeskatt icke skulle föreligga för köp av sådana bilar.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de vid riksdagens början väckta motionerna:

1) de likalydande motionerna I: 133, av herrarna *Tistad* och *Stefanson*, samt II: 145, av herr *Andersson* i Örebro m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 680, av herr *Blomquist*, och II: 782, av herr *Carlshamre*,

3) de likalydande motionerna I: 694, av herr *Olsson, Johan*, samt II: 809, av fru *Nilsson* och herr *Josefson* i Arrie,

4) de likalydande motionerna I: 700, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 807, av herr *Magnusson* i Borås m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 701, av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 706, av herrarna *Svenungsson* och *Hermansson*, samt II: 783, av herrarna *Carlshamre* och *Hedin*,

7) de likalydande motionerna I: 707, av herr *Tistad*, och II: 775, av herr *Andersson* i Örebro,

8) de likalydande motionerna I: 718, av herr *Österdahl m. fl.*, och II: 780, av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl.,

9) motionen I: 207, av herr *Jacobs-son, Gösta*,

10) motionen I: 715, av herr *Wärn-berg*,

11) motionen II: 790, av herr *Hedin*,

dels ock de i anledning av propositionen väckta motionerna:

1) de likalydande motionerna I: 915, av herr *Nilsson, Ferdinand*, samt II: 1049, av herrarna *Dahlgren* och *Sundkvist*,

2) de likalydande motionerna I: 916, av herrarna *Stefanson* och *Tistad*, samt II: 1051, av fru *Nettelbrandt m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 917, av herr *Åkerlund*, och II: 1050, av herr *Enarsson*.

I motionerna I: 133 och II: 145 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 8 § förordningen om mervärdeskatt skulle tillföras en ny punkt av i motionerna angiven lydelse, vilket förslag gällde, att tandproteser samt individuellt avpassade apparater för ortodontiska, käkortopediska och käkkirurgiska behandlingar skulle undantagas från mervärdeskatt.

I motionerna I: 694 och II: 809 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att 49 § förordningen om mervärdeskatt skulle erhålla ändrad lydelse på sätt i motionerna angivits, vilket förslag avsåg, att gällande beloppsgräns vid återbetalning av skatt skulle sänkas från 1 000 kronor till 500 kronor.

I motionerna I: 700 och II: 807 hade yrkats, att riksdagen skulle antaga i motionerna infört förslag till ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 2 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt, vilket förslag gällde, att skattskyldighet skulle föreligga för alla offentliga myndigheter och affärsdrivande verk då dessa tillhandahåller varor och tjänster i konkurrens med enskilda företag.

I motionerna I: 701 och II: 788 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta om en komplettering av förordningen

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

om mervärdeskatt i sådan riktning, att från skatteplikt undantoges garantiätgärder som ej debiterades den slutlige konsumenten på grund av att kostnaderna härför inkluderats i försäljningspriset för produkten i fråga.

I motionerna I: 707 och II: 775 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 8 § förordningen om mervärdeskatt skulle tillföras en ny punkt av i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåg, att frimärken skulle undantagas från skatteplikt enligt mervärdeskatteförordningen.

I motionerna I: 718 och II: 780 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta om sådan ändring av 11 § förordningen om mervärdeskatt, att transport av registrerade bilar, bussar och övriga för personbefordran avsedda fordon mellan områden utan fast landförbindelse och fastlandet undantoges från skatteplikt.

I motionen I: 207 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta undantaga begagnade motorcyklar från mervärdeskatt.

I motionerna I: 915 och II: 1049 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

a) att postverket och statens järnvägar skulle befrias från skatt samt

b) att intern beskattning mellan statliga verksamhetsgrenar icke skulle förekomma.

I motionerna I: 916 och II: 1051 hade anhållits,

a) att riksdagen måtte besluta, att skattskyldighet skulle gälla för offentlig myndighet och affärsdrivande verk, som till annan tillhandahölle skattepliktiga varor och tjänster, samt

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till befrielse från mervärdeskatt för begagnade motorcyklar i kombination med höjd accis på motorcyklar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte — med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

18, motionerna I: 916 och II: 1051 och motionen I: 207 samt med avslag på motionerna I: 915 och II: 1049 — antaga

1) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt med de ändringar och tillägg, att

dels ingressen erhöles i betänkandet angiven lydelse,

dels 8, 17 och 18 §§, punkt 2 av anvisningarna till 2 § samt anvisningarna till 8, 10 och 17 §§ erhöles den lydelse, som angivits i betänkandet,

dels ock ikraftträdandebestämmelserna erhöles i betänkandet angiven lydelse;

2) i betänkandet infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall;

B) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

- 1) I: 133 och II: 145,
- 2) I: 680 och II: 782,
- 3) I: 694 och II: 809,
- 4) I: 700 och II: 807,
- 5) I: 701 och II: 788,
- 6) I: 706 och II: 783,
- 7) I: 707 och II: 775,
- 8) I: 718 och II: 780,
- 9) I: 915 och II: 1049,
- 10) I: 916 och II: 1051,
- 11) I: 917 och II: 1050,
- 12) I: 207,
- 13) I: 715 samt
- 14) II: 790,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt.

Av utskottet föreslagna ändringar i och tillägg till Kungl. Maj:ts förslag samt av utskottet framlagt förordningsförslag angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall inneburo, att begagnade motorcyklar i beskattningshänseende skulle likställas med begagnade personbilar. För att kompensera skattebortfallet genom att de begagnade

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

motorcyklarna undantoges från mervärdeskatt, skulle enligt utskottet accisen på nya motorcyklar höjas till belopp som svarade mot cirka tre procent av det genomsnittliga nyvärdet inom de olika skatteklasserna för motorcyklar.

Reservationer hade anförts

betr. skattskyldighet för stat och kommun

1) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp), *Karl Pettersson* (m), *Magnusson* i Borås (m) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B 4, B 9 och B 14 hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 700 och II: 807, I: 915 och II: 1049 samt motionen II: 790 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning rörande frågan om skattskyldigheten till mervärdeskatt för stat och kommun;

betr. tandproteser m. m.

2) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp), *Karl Pettersson* (m), *Magnusson* i Borås (m) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka ansett, att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 133 och II: 145 antaga i reservationen infört förslag till ändring av 8 § mervärdeskatteförordningen;

betr. frimärken

3) av herrar *Lundström* (fp) och *Tistad* (fp), vilka dock ej antytt sin mening;

betr. transporter till bland annat öland och Gotland

4) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp), *Karl Pettersson* (m) *Magnusson* i Borås (m) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under A 1 hem-

ställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 718 och II: 780 antaga i reservationen infört förslag till ändring av 11 § mervärdeskatteförordningen;

betr. återbetalning av skatt

5) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp), *Karl Pettersson* (m), *Magnusson* i Borås (m) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 694 och II: 809 antaga i reservationen infört förslag till ändring av 49 § mervärdeskatteförordningen.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! Jag har åtagit mig att tala för reservation nr 1, som berör skyldigheten för stat och kommun att erlagga mervärdeskatt.

Frågan har behandlats i proposition nr 18, i vilken föreslagits att Kungl. Maj:t skall få rätt att — om särskilda skäl föreligger — förordna, att statlig verksamhet, som avser egna behov och som ej är att anse som yrkesmässig, tills vidare skall anses som yrkesmässig och på grund därav beläggas med moms. Detta är gott och väl. Departementschefen har emellertid för denna tilläggsklausul till förordningen närmast återopat redovisningstekniska skäl. Vad reservanterna för sin del vill trycka på som det väsentliga är i stället nödvändigheten av att i fråga om moms skapa konkurrensneutralitet även när det gäller stat och kommun. Att sådan konkurrensneutralitet föreligger är ytterst en förtroendefråga. Den enskilde näringsutövaren skall inte känna sig diskriminerad i skattehänseende i förhållande till stat och kommun. Detta är mycket viktigt.

För att ge en bakgrund till frågan skall jag lämna en kort redogörelse för vad momsförordningen i denna del föreskriver. Enligt förordningen räknas

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

verksamhet, som stat och kommun bedriver uteslutande för egna behov, såsom yrkesmässig endast när den drivs i bolagsform eller liknande. Detta gäller även vid ekonomiskt samgående mellan staten och en eller flera kommuner eller mellan kommuner och landsting för verksamhet som avser ett visst gemensamt ändamål. Bedriver staten, kommun eller kommuner var för sig eller gemensamt verksamhet som inte uteslutande avser egna behov, räknas verksamheten som yrkesmässig till den del den avser annat än egna behov. Det förekommer emellertid att samma objekt och prestationer som medför skattskyldighet på grund av omsättning till utomstående även tillhandahålles statliga och kommunala avnämare. Sådant tillhandahållande omfattas däremot inte av skattskyldigheten, eftersom det inte är att anse som yrkesmässigt.

Det är här den bristande konkurrensneutraliteten framträder. Om t. ex. statens försvarsverk åtar sig en leverans till en kommun eller ett statligt organ, utgår ingen skatt. Däremot utgår sådan skatt, om säljaren är ett enskilt företag. Genom cirkulär har regeringen nu sökt för de statliga företagens del undanröja vissa olägenheter. Den tilläggsbestämelse som föreslås i propositionen ger också hopp om att konkurrensneutraliteten ytterligare något tillgodoses.

Utskottets majoritet har otvivelaktigt sinne för dessa problemställningar — det vill jag inte bestrida — men reservanterna vill gå något längre. De anser att endast genom en generell skattskyldighet för statlig och kommunal myndighet, som tillhandahåller skattskyldiga varor och tjänster i konkurrens med enskilda, kan garantier skapas för konkurrensneutraliteten. Det är särskilt kommunerna det gäller. Reservanterna har emellertid i klar insikt om att detta är ett komplicerat problem, som kan ses från flera sidor, inskränkt sig till att begära utredning.

Jag yrkar med dessa ord bifall till reservation nr 1.

Samtidigt vill jag begagna tillfället att uttala min glädje över att min motion om slopande av moms på begagnade motorcyklar har tillstyrkts.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! När den allmänna varuskatten vid förra värriksdagen stöptes om till en mervärdeskatt var den principen vägledande, att man skulle göra så få ändringar som möjligt i de regler som gällde för den allmänna varuskatten. En stor del av vad oppositionspartierna ansåg vara mindre bra beträffande den allmänna varuskatten lever alltså kvar i mervärdeskattesystemet.

Trots detta har till årets riksdag väckts relativt få motioner om ändringar i mervärdeskatteförordningen. Med tanke på den pådrivande roll som oppositinspartierna haft vid införande av mervärdeskatt är det väl naturligt att de är återhållsamma i sin kritik mot detaljer som de anser mindre bra. En bidragande orsak är naturligtvis också, att mervärdeskatten genom sin konstruktion — närmare bestämt genom avdragsrätten för ingående skatt — reducerar verkningarna av vissa olägenheter som så att säga ärvt från den allmänna varuskatten. Med tanke på den återhållsamhet som präglat motionerandet har de motionskrav, som fått stöd av reservanterna i bevillningsutskottet, en särskild tyngd.

Det finns dock ett flertal reservationer fogade till betänkandet. Herr Gösta Jacobsson har just berört reservation 1 om skattskyldigheten för stat och kommun. Jag skall beträffande den inskränka mig till att instämma med herr Jacobsson.

Reservation 2 gäller frågan om skattefrihet för tandproteser och andra dentaltekniska arbeten. Den frågan är inte ny för kammarens ledamöter. Den har en lång lidandes historia. Den expertutredning som överarbetade allmänna skatteberedningens förslag om

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

mervärdeskatten uttalade förståelse för att tandproteser och dentaltekniska arbeten som tillverkas av fristående dentallaboratorier skulle undantas från skatt. Men, sade utredningen, det finns vissa skattetekniska skäl som gör det olämpligt att införa ett undantag. Det är nämligen så, sade utredningen, att dentallaboratorier ofta drivs i förening med dentalvaruhandel, dvs. försäljning av dentalartiklar till tandläkare. I sådana företag skulle skattefriheten för laboratorieverksamheten leda till komplikationer i avdragshänseende. Utredningen ansåg därför att rent skattetekniska skäl talade mot ett undantag.

I yttrandet över utredningens förslag upplyste branschorganisationerna — Sveriges tandläkarförbund och Dentallaboratoriernas riksförbund — att det bara fanns ett enda företag i Sverige som samtidigt drev dentallaboratorium och dentalvaruhandel. Det skedde emellertid i form av två separata, var för sig registrerade firmor med helt skild bokföring. Några svårigheter av skatteteknisk natur skulle alltså inte uppstå. Detta var i december 1967, och förhållandena är desamma i dag.

Yrkandet på undantag från skatteplikt för tandproteser och andra dentaltekniska arbeten måste ses mot bakgrunden av att tandläkartjänster inte är skattepliktiga. En tandläkare som själv — genom en anställd tekniker — tillverkar de proteser och andra dentaltekniska arbeten, som hans patienter har behov av, behöver inte betala mervärdeskatt på vad han debiterar sina patienter. Men om tandläkaren beställer arbetena i fråga hos ett fristående dentallaboratorium måste tandläkaren betala mervärdeskatt på den kostnad som laboratoriet debiterar. Denna skatt måste tandläkaren i sin tur ta ut av patienten. Den fördyring som mervärdeskatten medför är inte lika stor som den debiterade skatten. Detta beror på att dentallaboratoriet som skattskyldigt till mervärdeskatt har avdragsrätt för ingående skatt, vilket tandläkaren inte

har. Det beräknas att nettofördyringen genom skatten uppgår till 6 1/2 procent. Att på detta sätt fördyra tandvården är enligt min mening inte försvarligt ur social synpunkt. Tandvård, med allt vad därtill hör, bör liksom sjukvård vara fri från skatt.

I Danmark har man insett detta. Det har finansministern — väl att märka i den tidigare socialdemokratiska regeringen — med stöd av bemyndigande i lagen om allmän omsättningsavgift befriat dentallaboratorier och tandläkare från mervärdeskatt på dentaltekniska arbeten av det slag det här är fråga om. Det var det första som bemyndigandet utnyttjades till.

Herr talman! Jag har fått del av en skrivelse där en innehavare av ett dentallaboratorium för en taxeringsintendent lägger fram olika alternativ till åtgärder för att eliminera verkningarna av de för honom ogynnsamma skattereglerna. Jag tillåter mig att återge ett av alternativen. Han skriver: »Mitt laboratorium kommer helt att upphöra. Mina nuvarande kunder kommer att köpa material och maskiner som för närvarande finns där. Lokalen kommer de att få hyra av mig (ev. köpa). Kunderna kommer att anställa mig och mina anställda. Förslagsvis en tekniker per 4—5 tandläkare. Tandläkarna kommer att inhandla allt behövligt material och naturligtvis maskiner. Tandläkarna kommer att utbetala löner efter ett tantiemsystem, som bygger på de anställdas nuvarande löner samt naturligtvis tillhörande statliga avgifter såsom ATP osv. Tandläkarna delar upp kostnadssidan procentuellt efter deras arbetstillströmning (där prissättningen kommer att följa gällande prislista).»

Taxeringsintendenten konstaterar i sitt svar, att det inte möter något hinder att en tandläkare för att undgå mervärdeskatt anställer tandtekniker med eget företag, förutsatt att han tar på sig fullt arbetsgivaransvar. »Det torde också vara klart», skriver taxeringsintendenten, »att en person kan ha

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdesskatt, m. m.

flera arbetsgivare, mot vilket förhållande svarar att en arbetsgivare kan anställa en person på deltid.»

Sådana, jag skulle vilja säga desperata åtgärder är man alltså beredd att vidta inom branschen för att undgå skattediskriminering. Men utskottsmajoriteten tar det hela med ro. »En omständighet som kan förklara att några olägenheter för dentallaboratorierna hittills inte kunnat påvisas», skriver utskottet, »är att det torde vara förenat med väsentliga svårigheter för tandläkarna att förena korrekta anställningsförhållanden för teknikerna med ett rationellt utnyttjande av deras prestationer.»

Jag har, herr talman, uppehållit mig vid detta problem med en viss utförlighet, därför att det belyser hur ett undantag från skatteplikt — i detta fall för tandläkartjänster — kan leda till allvarliga störningar på angränsande områden.

Det finns en reservation som behandlar undantag från skatteplikt för transporter till bland annat Öland och Gotland. Persontransporter omfattas inte av skatteplikt enligt mervärdesskatteförordningen, men när en personbil eller buss i trafik transporteras med båt eller färja mellan Gotland eller Öland och fastlandet utgår mervärdesskatt på transportkostnaden. Landsvägsnätet i landet knyts på åtskilliga ställen ihop med färjeleder, som i allmänhet får begagnas utan avgift. Men på båt- och färjelederna mellan fastlandet och Gotland och — ännu så länge — Öland måste man betala för att få över en personbil eller buss, och på transportkostnaden, som i och för sig innebär en pålaga för öborna själva och för turisterna, kommer så mervärdesskatten som en extra belastning.

Jag skall inte mera ingående uppehålla mig vid denna fråga, eftersom herr Österdahl senare kommer att utveckla gotlänningarnas egen syn på den, utan vill bara konstatera att här

föreligger fullgoda skäl för ett undantag.

En annan reservation gäller minimibeloppet för återbetalning av skatt. Om ingående avdragsgill skatt för en redovisningsperiod överskjuter den utgående skatten med minst 1 000 kronor, återbetalar länsstyrelsen det överskjutande beloppet. Är beloppet mindre än 1 000 kronor får det överföras till nästa period och kvittas mot utgående skatt i kommande deklaration.

Allmänna skatteberedningen föreslog i sitt betänkande att gränsen skulle vara 500 kronor i stället för 1 000 kronor. För många småföretagare är 1 000 kronor en stor summa att ligga ute med. Reservanterna tillstyrker därför ett motionsyrkande att beloppsgränsen skall sänkas till 500 kronor i enlighet med vad allmänna skatteberedningen föreslagit.

Det är klart att en sänkning av gränsen ger ett större antal restitutionsfall. Vi förutsätter emellertid att bestyret med dessa ting kommer att läggas över på ADB, om detta inte redan skett, och då bör det för länsstyrelsernas vidkommande vara tämligen likgiltigt om gränsen sätts vid 500 eller vid 1 000 kronor. Däremot ökas naturligtvis postens arbete en del. Hänsynen till de skattskyldiga bör emellertid vara värd detta offer.

Mitt namn återfinns slutligen under en blank reservation, som gäller undantag från skatteplikt för samlarfrimärken. Byte av frimärken mellan samlare inom landet sker fritt från mervärdesskatt, eftersom det inte är fråga om någon yrkesmässig verksamhet. Om en samlare i Sverige byter frimärken med en utländsk samlare är han däremot skyldig att betala mervärdesskatt för de märken han byter till sig. Emellertid är det mycket svårt att hålla en tillfredsställande importkontroll över frimärksförsändelser. Beskattningen blir därför föga effektiv i många fall, sannolikt de flesta. Och

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdesskatt, m. m.

när den blir effektiv blir den det i vissa fall i alltför hög grad. Mellan samlare cirkulerar frimärkskolektioner, ur vilka varje samlare plockar till sig de märken han vill ha och betalar för dem. Den stackars samlare som får en sådan kollektion från utlandet kan bli påförd mervärdesskatt på värdet av hela kollektionen, oberoende av hur många märken han behåller. Med andra ord fungerar beskattningen dåligt när det gäller samlarfrimärken, och man kan ifrågasätta om det är någon mening att ha den kvar. Jag har emellertid inget yrkande på den punkten.

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till alla reservationer där mitt namn förekommer.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! I dag står åter på föredragningslistan frågan om mervärdesskatt på transport av registrerade bilar, bussar och övriga för personbefordran mellan områden utan fast landförbindelse och fastlandet avsedda fordon.

Den frågan behandlades av förra årets höstriksdag, och jag försökte då i denna kammare påvisa de orättvisor som denna extra beskattning medför för öborna. Särskilt betungande är den för Gotland, eftersom denna ö på grund av sitt isolerade läge och därav följande höga fraktkostnader har stora svårigheter att finna sysselsättning för arbetskraften på ön. Naturligtvis beror detta i första hand på rationaliseringen av jordbruket, men också på svårigheten att med hänsyn till nuvarande höga fraktkostnader få industri till Gotland.

Jag påtalade i höstas de höga levnadskostnaderna, de låga lönerna på Gotland, den låga dyrortsgrupperingen i förhållande till dyrortstalet, den dåliga skattekraften och de låga skatteutjämningsbidragen. Jag framhöll också att den gotländska marknaden är mycket liten, vilket gör att man måste frakta över större delen av de producerade

varorna till fastlandet och importera större delen av konsumtionsvarorna. Allt detta medverkar till att ge Gotlands befolkning en avsevärt lägre standard än den befolkningen har i övriga delar av riket. Gotland är ett låglöneområde, och annars talar vi ju mycket välvilligt om att hjälpa låglönegrupperna. Jag skall i dag inte närmare gå in på dessa för Gotlands befolkning mycket viktiga frågor. Det jag nu nämnt må vara nog.

Bevillningsutskottet avstyrkte i höstas motionsyrkandena, och riksdagen följde utskottet — när det gällde Öland under hänvisning till det påbörjade brobygget och när det gällde Gotland till det preliminära avtalet mellan å ena sidan staten och å andra sidan vissa gotländska kommuner och trafikföretag. Detta avtal syftade, enligt utskottet, till att få till stånd en tillfredsställande transportförsörjning till Gotland till lägsta möjliga kostnad.

I stort sett samma motionärer representerande alla de fyra demokratiska partierna — alltså även partikamrater till dem som nu dikterat utskottsbetänkandet — har i år framställt samma yrkande som under höstriksdagen. Jag är givetvis mycket tacksam för att utskottet välvilligt skrivit i det betänkande som i dag behandlas, att en av de frågor som tilldrog sig det största intresset vid 1968 års höstriksdagsdebatter var just mervärdesskatt på transporter av motorfordon mellan fastlandet och öar utan fast landförbindelse. Om det är något som behöver uppmärksammas i riksdagen och på fastlandet så är det just Gotlands och övriga öars problem, som hittills blivit alltför litet belysta och beaktade.

Vi påvisar i motionerna att den överenskommelse som utskottet talade om under höstriksdagen inte kommit till stånd samt att skatten på dessa transporter verkar som en provinsbeskattning vilken drabbar dem som bor på dessa öar och även dem som skall resa dit eller därifrån. Turisttrafiken drab-

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdesskatt, m. m.

bas av en fördyring som inte kommer i fråga när man reser på fastlandet eller till utlandet. Med hänsyn till turismens betydelse som Gotlands tredje näringsgren, ekonomiskt sett, är detta en nackdel för Gotlands näringsliv. Man kan resa med båtar från Gotland till Finland, Västtyskland och Danmark utan att betala mervärdesskatt för transporten av bilen.

De gotländska bilarna kan inte nyttjas på Gotland i samma utsträckning som på fastlandet, då Gotlands geografiska område är ganska litet. Om vi vill nyttja riksvägnätet måste vi varje gång vi fraktar bilen över Östersjön betala förutom fraktkostnad även moms, och detta utan att bilens värde ökar på något sätt utan tvärtom. När man fraktar varor ökar ju annars varans värde på grund av fraktkostnaden, som läggs på varans pris, men när man tar bilar över Östersjön inträffar ingen sådan värdestegring.

Vad säger nu utskottet i sitt betänkande nr 25 om de här problemen? Utskottet erkänner att den överenskommelse man talade om i höstens betänkande inte kommit till stånd. Och varför har den inte det? Utskottets värderade ordförande sade i höstens debatt i kammarerna: »Det vore väl märkvärdigt om man inte skulle finna former för att ta emot dessa pengar.» Tydligt har man ännu inte funnit dessa former. Varför? Vad har regeringen gjort sedan dess? Det skulle vara intressant att få reda på detta. Utskottsmajoriteten hade i höstas och har väl fortfarande nära förbindelse med regeringen. I höstas slöts det preliminära avtalet sent på kvällen den ena dagen, och utskottet visste vid sitt sammanträde nästa morgon redan om överenskommelsen och hann skriva in den i betänkandet, fastän den endast var preliminär. Nu säger utskottet att vad som inträffat är att Gotlandsbolaget i stället för att under-teckna avtalet erbjudit staten att över-taga verksamheten. Ja, det är i varje fall ett erbjudande från bolaget. Men

vad har regeringen svarat eller gjort i anledning av erbjudandet? Jag vore tacksam om jag kunde få svar på denna fråga.

Utskottet säger sedan att transportpriset på I-registrerade personbilar sänkts med 50 procent och att personbiljettpriset för gotlänningar även sänkts till halva beloppet. Det är riktigt att dessa sänkningar verkställts. Men de innebär givetvis inte att gotlänningarna inte fortfarande har dryga kostnader för dessa transporter. Om t. ex. en familj med två barn över 12 år, vilka alltså skall betala full biljett skall resa tur och retur Gotland—fastlandet, så kostar den resan i turistklass — den lägsta klassen där man kan få ligga — fortfarande 230 kronor plus 50 kronor för bilen eller sammanlagt 280 kronor för att man skall få kontakt med riksvägnätet, som andra svenskar kan nyttja utan någon särskild kostnad.

Vidare säger utskottet: »Man kan med samma argument som motionärerna anföra komma fram till att alla privata transportkostnader bör undantas från beskattning, om köparen bor på ett visst avstånd från leverantören, eftersom annars den som bor nära inköpsstället gynnas inte bara genom lägre transportkostnader utan även genom lägre skatt.» Jag måste säga att det är en verkligt krystad motivering. Om vi begär att mervärdesskatt inte skall tas ut på personfordon som fraktas på båt mellan fastlandet och öar utan fast landförbindelse med detta, så säger man att man kan åberopa samma skäl för alla privata transportkostnader. Såvitt jag kan förstå kan väl inga andra åberopa skattebeläggning av personfordon som fraktas på båt än de som verkligen har denna fraktkostnad på båten. Och ingen annan än de som skall till och från dessa öar kan åberopa detta förhållande. För övrigt är det så att större delen av de öar som har någon egentlig fast bostad befolkning — såsom herr Tistad också var inne på — även har färjeförbindelse genom vägverkets försorg, och

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

då utgår ingen fraktkostnad på färjan och därför heller ingen mervärdeskatt på personbilstransporten. Hade vi sådana färjor mellan Gotland och fastlandet, hade vi givetvis ingen anledning att begära befrielse från mervärdeskatt i nu aktuellt avseende.

Till sist säger utskottet att man bestämt vill motsätta sig särskilda skatte regler för vissa delar av landet. Detta är naturligtvis en princip som man kan hålla med om. Men då skall man också se till att skatten inte blir en provinsbeskattning, dvs. en beskattning som speciellt drabbar vissa provinser, i detta fall öarna. Däremot kan jag helt instämma i reservanternas motivering att skatten i onödan fördyrar transportkostnaderna, som fortfarande måste anses vara betydande.

När Öland får sin bro kommer fraktkostnaderna för personbilar på färjorna att falla bort, ty någon broavgift skall givetvis inte tas ut. Vi gotlänningar gläds över detta och hoppas att vi också skall slippa våra höga transportkostnader och därmed också moms. I dag vill jag därför helt instämma i yrkandet i reservation nr 4 av herr Lundström m. fl. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Häri instämde herr *Svanström* (cp).

Herr **SCHÖTT** (m):

Herr talman! Som medmotionär till herr Österdahl i frågan om undantag från mervärdeskatt för vissa sjötransporter av nyttofordon ber även jag att få säga några ord.

Inledningsvis kan jag i allt väsentligt instämma med min kollega, och då hans redogörelse varit relativt utförlig kan jag fatta mig kort.

Både herr Österdahl och jag representerar den valkrets som rymmer våra båda stora öar, Gotland och Öland. Vi blir helt naturligt ofta erinrade om hur befolkningen där upplever den nuvarande situationen. Det råder ingen som helst tvekan om att både gotlänningar

och ölänningar anser sig styvmoderligt behandlade och att de har svårt att fatta riksdagens ringa föreståelse för deras speciella trafikproblem. Obestridligen är det också så att dessa öbor har transportkostnader som avsevärt överstiger det normala i vårt land. De betalar samma bilskatt som fastlänningarna trots att de kan nyttja sina fordon endast inom ett mycket begränsat område, såvida de inte vill erlagga dryga färjeavgifter.

Redan före införandet av mervärdes skatten var öborna missgynnade i förhållande till landets övriga invånare. Genom momsens har nu den orättvisa som drabbat dem förstörats. Onekligen är det anmärkningsvärt att moms skall utgå på transport av bilar mellan Gotland och Öland och fastlandet, då dylik transport eljest överallt inom landet, där det finns vägar, broar eller avgiftsfria färjleder, är fri från moms. Än mer anmärkningsvärt framstår det med hänsyn till att moms ej heller utgår vid resa med avgiftsbelagda färjor, om dessa är destinerade till utlandet, exempelvis Finland, Danmark eller den övriga kontinenten. Byggandet av Ölandsbron har visserligen påbörjats, men det dröjer ännu tre år innan bron kan tas i bruk, och för Gotlands del är transportfrågan ännu i huvudsak olöst.

Givetvis hälsas med tillfredsställelse den sänkning av transportpriset för personbilar som Gotlandsbolaget beslutat införa fr. o. m. den 15 mars i år. Sänkningen avser dock endast I-registrerade personbilar och har f. ö. inte något direkt samband med den principiella skattefråga vi diskuterar här i dag.

I motsats till utskottsmajoriteten är jag övertygad om att det på intet sätt skulle framstå som något onaturligt vare sig för gotlänningar, ölänningar eller fastlandsbor om transport av motorfordon, avsett för personbefordran, mellan öarna och fastlandet befriades från mervärdeskatt.

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

Herr talman! Eftersom vad jag här anfört också är innebörden i den till bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen nr 4 ber jag att få yrka bifall till denna.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag vill först instämma i de anföranden som herrar Jacobsen och Tistad hållit med anledning av reservationerna till bevillningsutskottets föreliggande betänkande. Jag vill också särskilt framhålla det befogade i reservation nr 2 beträffande tandproteser. I denna fråga är jag medmotionär till herr Tistad, och vi har åter och åter upprepat vårt yrkande under flera år.

Det är alldeles uppenbart — och erkänns också i viss mån av utskottet — att det här föreligger ett avsteg från konkurrensneutraliteten. Det är detta som motionärerna vill rätta till. Alla som sysslar med tandproteser — både tandläkare och tandtekniker — har stort intresse av att en sådan förändring kommer till stånd. Det anses vara en rationell arbetsfördelning att överlåta åt fristående tandtekniker att utföra sådana här protesarbeten. Då är det fel att motverka en sådan utveckling genom en skattebelastning som medför en 6,5-procentig fördyring av tandproteserna.

Jag vill också helt instämma i de motiveringar som givits i anföranden om reservation nr 5 beträffande återbetalning av skatt. Reservationen påpekar alldeles riktigt att ett innehållande under en så pass lång period som ett halvår av ett tillgodohavande på närmare 1 000 kronor för företag med i de flesta fall mycket liten omsättning måste på ett menligt sätt inverka på företagets likviditet.

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att säga några ord om reservation nr 1 beträffande skattskyldighet för stat och kommun. En av fördelarna med mervärdeskatt, förenad med generell avdragsrätt, är att den blir konkur-

rensneutral. En förutsättning för detta är emellertid att skatten också får en generell räckvidd. I princip måste alla leveranser och prestationer som påverkar prispbildningen inrymmas under denna beskattning. Men i den utformning som mervärdeskatten nu har fått har principen om konkurrensneutralitet inte blivit helt och fullt tillgodosedd inom den stora konsumtionssektor som omfattar tjänster och varor från verksamhet bedriven av stat eller kommun var för sig eller i samverkan. Detta undantag utgör enligt min mening en skönhetsfläck som mervärdeskatten fått ära från sin föregångare, den allmänna varuskatten. Detta undantag från skattskyldighet beträffande den allmänna varuskatten infördes för några år sedan — som kammarens ledamöter säkert erinrar sig — närmast som ett stöd åt försvarets fabriksverk, då detta hade utvidgat sin tvätterirörelse till att omfatta tvätt också för vissa landsting och statliga institutioner utanför försvaret. Från oppositionspartiernas sida vände vi oss redan då mot den diskriminering av enskilda företag som skattebefrielsen för statlig och kommunal verksamhet innebar. Det var för oss en principfråga, och det är det även i dag — inte en fråga som bara berör de statliga tvätterierna. Det har också visat sig att skattebefrielsen gett produktion i statlig regi ett försteg framför privata företag i konkurrens om offentliga beställningar. Man kan ta som exempel tillverkningen av uniformer för statliga och kommunala verk, där försvarets centrala beklädnadsverkstad i Karlskrona tack vare skattebefrielsen fått leveranser till bl. a. statens järnvägar, televerket och posten framför privata företag, som offererat lägre pris utan skatt.

Riksdagens revisorer tog upp denna fråga förra året och framhöll att det var önskvärt med föreskrifter som i möjligaste mån eliminerade olägenheterna av den olikformiga varubeskattningen vid den statliga upphandlingen.

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

Sådana föreskrifter har nu utfärdats genom ett tillägg till den statliga upphandlingsförordningen, men när det gäller kommunernas upphandling är frågan inte löst. Statsrevisorerna gjorde i sammanhanget ett uttalande som jag tycker det är anledning att erinra om. Revisorerna framhöll att varje form av subventionering direkt eller indirekt av verksamhet som statliga myndigheter utövar i konkurrens med statsägda bolag eller enskilda företag kan leda till minskad benägenhet för rationaliseringar. Ett konsekvent fasthållande vid principen om konkurrens på lika villkor var enligt revisorernas mening av största betydelse för att stimulera företagsekonomisk effektivitet inom den statliga sektorn.

I mervärdeskattesystemet är skattefriheten emellertid inte lika fördelaktig som den var på den allmänna varuskattens tid. Det beror på rätten att dra av ingående mervärdeskatt. Den som inte är skattskyldig har ingen avdragsrätt, och denna kan i vissa fall vara mycket värd. Nu föreslås i Kungl. Maj:ts proposition att regeringen skall kunna föreskriva skattskyldighet för sådan statlig verksamhet som enligt mervärdeskatteförordningen inte är yrkesmässig och följaktligen enligt förordningens grundläggande bestämmelser inte skall vara förenad med skattskyldighet. Med andra ord skall man beträffande statlig verksamhet kunna välja vilket som är fördelaktigast: att vara skattskyldig eller icke skattskyldig. Propositionens förslag innebär den slutliga bekräftelsen på att den regel om generell skattebefrielse för stat och kommun som finns inskriven i anvisningarna till 2 § i mervärdeskatteförordningen har överlevt sig själv. Inom oppositionspartierna är vi på det klara med att man här måste söka en lösning av frågan om skattskyldighet för statlig och kommunal verksamhet efter nya linjer. Den vägledande principen måste vara att skattskyldighet skall föreligga för verksamhet som bedrivs i konkurrens med enskilda

företag och statliga eller kommunala bolag. Att föra ut den principen i verkligheten innebär åtskilliga svårigheter, det är vi medvetna om. Bland annat uppkommer gränsdragningsproblem av olika slag, och en omständighet av stor betydelse är att kommunerna som konsumenter kan komma att åläggas ökade skattebördor. Därför har i reservationerna också yrkats på att hela problemkomplexet skall bli föremål för en förutsättningslös utredning. Jag instämmer i detta yrkande. Jag hemställer också till finansministern att han har sin uppmärksamhet riktad på dessa problem och i en kommande proposition framlägger förslag till åtgärder, som avskaffar denna olägenhet i mervärdeskattesystemet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga till bevillningsutskottets betänkande avgivna reservationer.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag tror det var herr Tistad som nämnde att man från den sida som yrkat på mervärdeskattens införande varit återhållsam i fråga om motioner, emedan man vill försöka få denna skatt så generell som möjligt. Vidare — det sade inte herr Tistad, men det vill jag tillägga — gäller det att också vinna erfarenhet av hur det hela tillämpas i praktiken. Den proposition som ligger till grund för betänkandet och de motioner som väckts vid riksdagens början har egentligen till syfte att rätta till ett par detaljer rörande mervärdeskatten. Utskottet har också funnit att ett av motionsyrkandena har varit av sådan valör att det vunnit utskottets bifall. Det var intressant att höra att herr Jacobsson i Malmö erkände att utskottets majoritet — även om man där hyser andra åsikter än herr Jacobsson — ändå har sinne för realiteter och att det går att diskutera de spörsmål som utskottets majoritet framför. Jag har redan vid något tidigare tillfälle varit artig mot herr Jacobsson

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

och gett honom den komplimangen att om man väcker förnuftiga motioner så bifalls de av utskottet och även i regel av riksdagen. Herr Jacobsson har träffat rätt några gånger, och jag lyckönskar honom till den framgången.

Vi har de gamla problemställningarna kvar. Det gäller t. ex. konkurrensneutraliteten i beskattningen. Vi har i utskottsmajoriteten deklarerat att vi strävar efter en sådan konkurrensneutralitet. Vi har vidtagit åtgärder i enlighet med detta, och det gläder mig att höra att man inte ifrågasätter vår goda vilja. Det är dock många faktorer som man måste ta hänsyn till, och jag är säker på att det kommer att behövas ytterligare justeringar i denna omfattande skattelagstiftning under kommande år.

När det gäller övriga detaljfrågor så är vi nog överens om beskattningen rörande bilar och motorcyklar. Däremot räcker inte enigheten till för t. ex. trafikfrågorna och tandproteserna. Vad beträffar de sistnämnda kan jag inte finna att något nytt har inträffat sedan vi sist diskuterade detta ärende. Man kan naturligtvis hänföra en sådan sak till hälsovården och påstå att denna inte skall fördyras genom skatten, men detta resonemang skulle man i så fall kunna föra på många andra områden med samma självklarhet.

I fråga om böcker, frimärken, fisklådor, garantireparationer m. m. anser jag inte att det råder någon sådan motställning att vi behöver uppehålla oss vid detta.

Sedan gäller det transporter. Herr Österdahl var vänlig att erinra om vad jag sade förra hösten om trafikfrågorna. Jag står fast vid den åsikt jag då hyste. Skillnaden i dag är den att transporter blivit så mycket billigare. Då svarar man att detta endast gäller I-märkta personbilar. Men det är väl öns befolkning det gäller. Om man sätter som mål att det skall bli ännu större turism på Gotland och Öland, kan jag förstå resonemanget. Riksdagen har visst sagt en gång — ett uttalande som jag inte

sympatiserade med — att staten skall göra allt för att öka turistvänligheten i Sverige. Jag tycker det är att ta till i överkant.

I de här speciella frågorna har gotlänningarna nu fått den favören att kostnaderna bara blir hälften mot vad de var tidigare. Andra transporter, som gäller nyttigheter av varjehanda slag, är ju momsbelagda, men här finns avdragsrätt.

Det är självklart att konsumenterna drabbas på Gotland och Öland liksom i övriga delar av riket. Hela skattesystemet går ju ut på att konsumenterna skall betala. Det är ett otrevligt faktum att pengarna måste komma någonstans ifrån. Att särskilja Ölands och Gotlands befolkning i det avseendet kan det väl aldrig bli tal om.

Kostnaderna för att komma till fastlandet blir så oerhört höga, heter det, men gotlänningar och ölänningar har väl valt sina bosättningsorter. Det är långa distanser från Gotland till fastlandet, det erkänner jag. Men, säger reservanterna, om det funnes en bro från Gotland skulle det bli mycket billigare att komma till fastlandet. Det blir det väl inte. Då får man ju räkna med kostnader för bensin och slitage på bilarna. För övrigt är resonemanget om att bygga en bro i detta fall en utopi. Påståendet att det är så förfärligt dyrt att åka till fastlandet är väl heller inte riktigt. Det gäller en avgift av 10 procent på 55 kronor — mycket mindre när det gäller Öland. Jag tror det är utomordentligt farligt att lägga sådana provinsiella synpunkter på frågan. Vad skall t. ex. de människor på andra håll i landet säga som har långa avstånd — kanske 15—20 mil — till nyttigheter och serviceverksamheter? Skall vi slopa mervärdeskatten för dessa människor därför att det blir för dyrt för dem? Vi hamnar i kaos om vi lägger sådana principer till grund.

Utskottet finner sålunda att den ståndpunkt som vi tidigare har intagit är hållbar. Herr Österdahl ironise-

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

rar över att staten inte har kunnat träffa några avtal med kommuner och landsting och säger att vi inom majoriteten ju har så goda relationer med regeringen att vi borde ha reda på vad den tänker göra. Ursäkta mig, herr Österdahl, jag har inga sådana relationer att jag kan läsa regeringens tankar framöver. Andra kanske kan göra det, men jag kan det inte. Däremot vidhåller jag vad jag sade förra året att det borde finnas former, så att man kan ta emot pengar. Så duktiga tror jag att gotlänningarna är att de kan finna sådana former. Om de inte kan åstadkomma detta, tycker jag det är ett egendomligt förhållande som i varje fall inte kan applåderas från andra sidan.

Herr talman! Man skulle kunna lägga till åtskilligt när det gäller detaljer. Vi har emellertid haft tre debatter inom ett år beträffande mervärdeskatten. Vi får nu avvakta vilka erfarenheter vi får av tillämpningen av mervärdeskatten framöver. Jag vill gärna ge uttryck för den meningen att i den mån det uppstår sådana förhållanden som verkar tämligen orimliga för folk i allmänhet så är det riksdagens skyldighet att justera sådana detaljer. Jag är övertygad om att så kommer att ske. Men innan vi får sådan erfarenhet är vi inte beredda att gå längre än vad utskottets majoritet förordar i sitt betänkande.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag i samtliga punkter.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande vidhåller sin uppfattning från i höstas att det skall vara möjligt att träffa en överenskommelse för att ta emot dessa pengar, men någon sådan har inte kommit till stånd. Man kan kanske rikta den frågan till regeringen, eftersom finansministern är närvarande: Varför har detta inte skett? Utskottets ordförande kan ju inte svara på detta. Beror det egentligen inte på att ett enskilt bolag som gotlänningar-

na är beroende av för sina frakter inte har undertecknat överenskommelsen? Sedan har detta bolag erbjudit sig att sälja aktierna till staten, naturligtvis med bolagsstämmans medgivande. Då frågar jag: Vad har regeringen gjort med anledning av detta bud?

Herr John Ericsson säger vidare att det är bara hälften av fraktkostnaderna som är kvar för gotlänningarna, och det är riktigt. Men det gäller bara själva grundavgiften på båten och inte hyttplatser, inte turistklass osv., och där finns det vissa risker för taxehöjningar. Ingen kan garantera att nuvarande priser håller sig. Fortfarande kostar det 280 kronor för en familj från Gotland med två barn över tolv år att komma över till fastlandet och nyttja riksvägnätet, vilket fastlänningar kan göra utan någon som helst kostnad. Herr Ericsson säger också att det finns avdragsrätt när det gäller andra varor. Men vad vi har motionerat om gäller bara fordon som är personförande. Där finns det inte någon avdragsrätt, och där stiger varans pris på grund av momsen.

Det vore intressant att höra hur man från regeringens sida tänker lösa denna fråga. Jag påpekade i en enkel fråga den 23 januari att det då var 24 år sedan problemet med gotlandstrafiken och dess kostnader kom upp i riksdagen och att det blir silverbröllop nästa år den 24 januari om problemet inte är löst till dess. Det är höga kostnader som vidlåder gotlandstrafiken, och 1963 års riksdag uttalade att man skulle söka få till stånd sådana fraktkostnader att gotlänningarna inte fick högre kostnader än fastlänningarna har på motsvarande avstånd på fastlandet. Frågan är fortfarande olöst. Den har ett visst samband med mervärdeskattefrågan, därför att om vi kom ned till samma kostnader som man har på fastlandet för motsvarande transporter fanns ingen anledning att yrka på att vi skulle ha ett särskilt undantag från mervärdeskatten. Framför allt behövde

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

vi inte yrka på detta om vi hade samma förmåner som huvuddelen av öarna i Sveriges skärgård, dvs. om vi hade fria färjeförbindelser till Gotland. Om man kan ordna fria färjeförbindelser till en mängd öar utmed våra kuster borde man också kunna göra det till Gotland. Eller är det bara för att det är så mycket dyrare att komma till Gotland än till övriga öar som man inte kan lösa denna fråga?

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen 4.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående det under punkten A 1 i utskottets hemställan upptagna förslaget till förordning om ändring i förordningen om mervärdeskatt, därefter särskilt i fråga om punkterna B 4, B 9 och B 14 samt vidare särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt. Vad gällde förslaget till förordning om ändring i förordningen om mervärdeskatt, fortsatte herr förste vice talmannen, komme propositioner att framställas paragrafvis, i fråga om 8 § med viss uppdelning, även som med sammanförande av de paragrafer respektive anvisningar beträffande vilka annat yrkande ej framställts än om bifall till utskottets hemställan samt med rubrik, ingress och ikraftträdandebestämmelse sist.

Punkten A 1

Förslaget till förordning om ändring i förordningen om mervärdeskatt

8 § 3 mom.

I fråga om detta moment gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först därpå att kammaren skulle i enlighet med utskottets förslag bibehålla densamma i nuvarande lydelse samt vidare på godkännande av momentet med den

lydelse, som föreslagits i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bibehållande av momentet i nuvarande lydelse, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i enlighet med bevillningsutskottets förslag i dess betänkande nr 25 bibehåller 8 § 3 mom. mervärdeskatteförordningen i nuvarande lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes momentet med den lydelse, som föreslagits i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

11 §

Beträffande denna paragraf, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att densamma i enlighet med utskottets förslag skulle bibehållas i nuvarande lydelse, dels ock att para-

Ang. vissa ändringar i förordningen om mervärdeskatt, m. m.

grafan skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bibehållande av paragrafen i nuvarande lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i enlighet med bevillningsutskottets förslag i dess betänkande nr 25 bibehåller 11 § mervärdeskatteförordningen i nuvarande lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslagits i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 53.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

49 §

Med avseende å förevarande paragraf gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först därpå att paragrafen i enlighet med utskottets förslag skulle bibehållas i nuvarande lydelse

samt vidare på godkännande av paragrafen med den lydelse, som föreslagits i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens bibehållande i nuvarande lydelse, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i enlighet med bevillningsutskottets förslag i dess betänkande nr 25 bibehåller 49 § mervärdeskatteförordningen i nuvarande lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslagits i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

8 § i vad den ej förut behandlats, 17 och 18 §§ samt anvisningarna till 2, 8, 10 och 17 §§

Godkändes.

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.

*Rubrik, ingress och ikraftträdande-
bestämmelse*

Godkändes.

Punkterna B 4, B 9 och B 14

Vidkommande dessa punkter gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till vad utskottet i dessa punkter hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 25 punkterna B 4, B 9 och B 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, med anledning av motioner rörande förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Till behandling hade bevillningsutskottet förehått

1) de likalydande motionerna I: 34, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 41, av herr *Holmberg m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna förelägga riksdagen förslag om komplettering av gällande bestämmelser om förvärvsavdrag, innebärande att föräldrar med minderåriga barn skulle kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen;

2) de likalydande motionerna I: 566, av fröken *Pehrsson* och herr *Andreasson*, samt II: 632, av herr *Johansson* i Skärstad m. fl., i vilka föreslagits, utom annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning av möjligheterna för gift kvinna till en rimlig avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för lön till hembiträde i de fall, där hustrun utginge i förvärvsarbete;

3) de likalydande motionerna I: 684, av fru *Diesen m. fl.*, och II: 802, av fru *Kristensson*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utreda och föreslå avdragsrätt för styrkta och nödvändiga kostnader vid tillsyn av sjuk eller åldrig nära anhörig;

4) motionen II: 236, av fru *Ryding* och fru *Marklund*;

5) motionen II: 806, av herr *Lothigius* och fru *Jonäng*, vari hemställts,

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.

a) att riksdagen måtte antaga i motionen infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag avsåg, att beloppsgränsen beträffande avdraget för underhåll av minderårigt barn skulle slopas;

b) att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om särskild utredning och förslag syftande till objektiv behandling av skilsmässoparter.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 34 och II: 41,
- 2) motionerna I: 566 och II: 632, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,
- 3) motionerna I: 684 och II: 802,
- 4) motionen II: 236 samt
- 5) motionen II: 806.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1) av herrar *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m) och *Enarsson* (m), vilka ansett, att utskottet bort under 1 och 2 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 34 och II: 41 och med anledning av motionerna I: 566 och II: 632 — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna måtte förelägga riksdagen förslag om komplettering av gällande bestämmelser om förvärvsavdrag, innebärande att föräldrar med minderåriga barn skulle kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen;

2) av herrar *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m) och *Enarsson* (m), vilka ansett, att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 684 och II: 802 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utreda och föreslå rätt till avdrag för styrkta och nödvändiga kostnader vid tillsyn av sjuk eller aldrig nära anhörig;

3) av herrar *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m) och *Enarsson* (m), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte

a) med anledning av motionen II: 806 antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag gällde, att den nu gällande beloppsgränsen beträffande avdrag för underhåll till icke hemmavarande barn under 16 år skulle höjas från 1 000 kronor till 2 000 kronor; samt

b) avslå motionen II: 806, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad i reservationen anförts och hemställts.

Vid betänkandet fanns dessutom fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sundin* (cp), *Tistad* (fp) och *Annerås* (fp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 26 behandlas problemen kring förvärvsavdraget. Frågan är långt ifrån ny. Vi har diskuterat den här i kammaren flera gånger, senast under förra året. Jag skall därför begränsa mig till det minsta möjliga.

För närvarande gäller den bestämmelsen att en kvinna som har förvärvsarbete och har minderåriga barn kan få förvärvsavdrag med upp till 3 000 kronor, däri inräknat schablonavdraget. Är hon däremot maken behjälplig i hans jordbruk eller rörelse kan hon erhålla sådant avdrag med högst 1 000 kronor.

Inom moderata samlingspartiet anser vi att detta system är ofullständigt och i många fall otillräckligt. Därför har vi på nytt aktualiserat kravet att avdrag för de verkliga kostnaderna för barnpassning skall möjliggöras. Vi menar således att utöver de bestämmelser som nu finns bör avdragsrätt för de

Ang. förvärvsavrdragen vid beskattningen, m. m.

faktiska kostnaderna för barntillsyn medges för skattskyldig som har barn under exempelvis tolv år.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1, som utmynnar i en begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t med förslag till bestämmelser av angiven innebörd.

Såväl i motionerna som i reservation 2 har på nytt aktualiserats frågan om avdragsrätt för de kostnader som uppkommer vid nödvändig tillsyn av sjuk eller åldrig anhörig. Vi anser att denna avdragsrätt bör ligga i linje med de principer som gäller för förvärvsavrdraget. Det gäller här enligt vår mening en mycket behjärtansvärd sak.

Jag yrkar också bifall till reservation 2.

I reservation 3 behandlas skilsmässobarnen. Som framgår av reservationen anser vi att med fog kan göras gällande att tillräcklig hänsyn inte tas vid beskattningen till den ekonomiska situation som uppstår för den som utger underhållsbidrag till icke hemmavarande barn under 16 år. I reservationen står på grund av ett olyckligt tryckfel »hemmavarande». Det skall givetvis vara »icke hemmavarande». Kompensation för detta underhållsbidrag lämnas endast på det sättet att avdrag nu medges med 1 000 kronor för varje barn, medan däremot en ensamstående med hemmavarande minderårigt barn har rätt till — förutom barnbidrag — såväl förvärvsavrdrag som dubbelt ortsavrdrag. En lämplig avvägning är enligt vår mening att höja den nu gällande beloppsgränsen för ifrågavarande avdrag till 2 000 kronor.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 3.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 26 har fogats ett särskilt yttrande som jag vill beröra med några ord.

Det framtida reformarbetet på famil-

jebeskattnings område måste enligt folkpartiets mening grundas på principen att varje inkomsttagare skall beskattas efter sin inkomst oberoende av civilstånd. Införandet av en sådan individuell beskattning måste emellertid förenas med övergångsordningar som tar hänsyn till de praktiska problem som uppstår för exempelvis kvinnor som på grund av ålder, bristfällig utbildning eller ensidig struktur hos näringslivet på den ort där de är bosatta har begränsade möjligheter till förvärvsarbete. Vi fäster stor vikt vid dessa övergångsordningar.

Förvärvsavrdraget hör inte hemma i ett system med individuell beskattning. En successiv övergång till en sådan beskattningsform bör i stället förenas med en höjning av stödet till barnfamiljerna. Hela familjestödet bör knytas till barnet.

De frågor med anknytning till familjebeskattningen som behandlats i betänkandet bör få sin lösning i samband med en övergång till individuell beskattning. Med det omfattande utredningsmaterial som föreligger bör regeringen, om den politiska viljan finns, kunna förelägga riksdagen förslag i den riktning vi skisserat redan till nästa år.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Vad gäller förvärvsavrdraget har väckts motioner med olika krav på förbättringar för de förvärvsarbetande kvinnorna. Förhållandet är att en beredning arbetat på detta område, nämligen familjebeskattningen. Även om jag efter genomläsandet av de tre presenterade alternativen över huvud taget inte kan godkänna något av dem förmodar jag att finansdepartementet efter vederbörlig remiss, som nu pågår, kommer att lägga fram ett vettigare förslag — låt mig säga det, herr talman — än beredningens.

I den situation som föreligger har vi utskottsledamöter från såväl centerpartiet som folkpartiet ansett att motions-

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.

kraven inte bör vidhållas utan att man skall invänta det förslag som kommer att framläggas från Konungen. Låt mig bara säga några ord om följderna ifall Kungl. Maj:ts förslag i likhet med beredningens kommer att innebära en individuell beskattning — en särbeskattning — där man slopar familjebeskattningen. Vi har gett uttryck åt vår åsikt i det särskilda yttrande, som är fogat till utskottets betänkande, på det sättet att man bör ha övergångsbestämmelser av den arten att hänsyn tas speciellt till de områden där de gifta kvinnorna — och varför inte också de gifta männen i vissa fall — inte i sin hemort kan få arbete som ger möjlighet att utnyttja särbeskattnings fördelar. I detta sammanhang är det enligt mitt förmenande en absolut nödvändighet att man inte bara har övergångsbestämmelser som är långsiktiga utan att man också, med tanke på den strukturomvandling som sker i vårt samhälle, har särbestämmelser som ger den erforderliga rättvisan.

Till sist vill jag, herr talman, i ärligheten namn säga att om man jämför vissa grupper som nu är sambeskattade med de grupper och enskilda människor som befinner sig i samma situation kan man inte komma ifrån det faktiska förhållandet att beskattningen för ensamstående i dagens Sverige är oerhört hård. Det bör man, utan att för den skull göra avkall på rättvisan när det gäller sambeskattningen för vissa grupper, kunna rätta till i och med att en proposition läggs fram, vare sig det sker i höst eller nästa år.

Med det anförda har jag endast rent allmänt velat ge till känna mina synpunkter på dessa frågor. Jag har inget annat yrkande än utskottsmajoritetens.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Resonemanget bakom det förvärvsavdrag som finns i vår skattelagstiftning är att om de båda makarna i en familj arbetar utanför

hemmet blir levnadskostnaderna större, och de bör i någon mån kompenseras genom en skattelindring. Finns det mindre barn i hemmet är det ganska självklart att merkostnaderna blir ännu större. I konsekvens med detta resonemang finns alltså ett s. k. förvärvsavdrag om 300 kronor, och om det finns minderåriga barn är det dessutom 25 procent av inkomsten och högst 3 000 kronor som får dras av.

Detta är ett schablonbelopp, och det överensstämmer naturligtvis inte med de extra kostnader som förekommer och som kan vara både mindre och större. Varför har man då i vårt skattesystem valt schablonmetoden i stället för det system som föreslås i motionen, enligt vilket man skulle få yrka avdrag för de styrkta kostnaderna? Förklaringen är väl ganska enkel. Det gäller att ha ett system som går lätt att tillämpa, och det går väl knappast att hitta en metod som visar vilka de verkliga merkostnaderna är.

Om en familj exempelvis anställer ett hembiträde svarar detta till en del för de uppkomna extrakostnaderna. Men en del av arbetet går kanske åt för att utföra arbeten som hör till normala levnadskostnader och som inte är avdragsgilla. För en höglönad familjemedlem skulle det löna sig utmärkt att anställa arbetskraft som vore avdragsgill, medan det för en låglönad aldrig skulle löna sig att anställa ett hembiträde. Man har helt enkelt inte råd att göra det, hur stora skatteavdrag man än får.

Samma argument kan användas när det gäller skatteavdrag för den som har kostnader för sjuk och för åldrig anhörig. I den mån dessa kostnader uppkommer för en anhörig som inte bor i vårdarens hushåll, finns också möjlighet till avdrag för periodiskt understöd. I någon mån kan också den sjuke själv få avdrag för nedsatt skatteförmåga.

Beträffande kravet på ökade avdrag utöver de 1 000 kronor som i dag kan

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.

beviljas för dem som har kostnader för barn vilka vistas hos annan än den som yrkar avdraget vill man, säger reservanterna, bara ha en måttlig ökning. Däremot vill man inte slopa beloppsgränsen helt, ty då kommer kanske dessa personer i ett bättre läge än andra kategorier skattskyldiga. Frågan kan ställas om detta inte är förhållandet redan i dag. En s. k. fullständig familj har inget som helst barnavdrag. Familjen har de dubbla ortsavdragen och ingenting därutöver. Den ensamstående med barn i sin vårdnad har samma villkor som den fullständiga familjen, men därutöver får den underhållsskyldige skatteavdrag med 1 000 kronor extra per barn. Att den frånskilde mannen med underhållsplikt både till den frånskilda frun och till barnen är i ett synnerligen besvärligt läge har inte bestridits. Men besvärligheterna är egentligen inte en följd av några hårda skattevillkor. Underhållet till den före detta hustrun är således avdragsgillt som periodiskt understöd, och därtill kommer detta avdrag på 1 000 kronor som inga andra barnaförsörjare har. Den frånskilde mannen måste enligt vårt förmenande hjälpas med andra medel än med skattelättnader, som i detta fall ger mycket litet.

När det gäller familjebeskattningen och förvärvsavdragen finns det ett klart samband med det förslag som framlagts av familjeskatteberedningen, och det förslaget är nu föremål för remissbehandling. Bevillningsutskottets majoritet finner också med anledning härav att några genomgripande förändringar ej nu skall göras. Många av de i motionerna påtalade förhållandena kommer att ändras helt om något av de föreslagna alternativen genomförs.

Det vore naturligtvis synnerligen lockande att här i dag ta upp en debatt om frågan huruvida vi skall ha en obligatorisk särbeskattning eller inte. Jag anser dock att detta inte hör hemma i dagens debatt, även om ett par

talare har tagit upp det. Svårigheterna kanske belyses bäst av att en utredning, som arbetat några år, inte har kunnat finna någon som helst tillfredsställande lösning, enligt herr Sundins åsikt. Ändå fordrar han att regeringen till i höst eller möjligen till nästa vår skall föreslå en tillfredsställande lösning. Det är dock inte så lätt att klara av en definitiv obligatorisk särbeskattning. Familjeskatteberedningen kallar visserligen vad den föreslår för särbeskattning men kommer ändå fram till att man för att klara svårigheterna måste behålla status quo från vårt nuvarande system genom att medge avdrag på olika sätt från den slutliga skatten. Det är således inte så lätt att komma med något förslag på denna punkt.

Det är lockande att gå in i en stor debatt om denna fråga men jag tycker att vi skall vänta till dess att utredningen har remissbehandlats och det verkliga framlägges ett förslag i riksdagen — om det nu kommer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Till herr Wårnberg vill jag bara säga att jag kanske överskattat regeringen i detta sammanhang. Jag har sagt att beredningens olika alternativ inte är godtagbara. Det har emellertid siats att regeringen kommer att lägga fram förslag i detta ärende i höst eller i början av nästa år. Då har jag bara uttryckt den förhoppningen att propositionen kommer att innehålla mera vettiga förslag och mera vettigt tänkande än som beredningen har kommit fram till i sina alternativ.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställ-

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen, m. m.

las först särskilt angående punkterna 1 och 2 samt därefter särskilt rörande envar av punkterna 3—5.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de beträffande punkterna 1 och 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26 punkterna 1 och 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 21.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten 3, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 21.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter utskottets hemställan i punkten 4.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende

punkten 5 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 21.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, med anledning av motioner om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Bevillningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 215, av herr *Stefanson m. fl.*, samt II: 232, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården och herr *Antonsson*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för målinriktat bostadssparande;

II) de likalydande motionerna I: 713, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 797, av herr *Holmberg m. fl.*, vari anhållits,

1) att riksdagen måtte antaga i motionerna införda

a) förslag till förordning om bostadssparande;

b) förslag till förordning om utbildningssparande; samt

c) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparande genom avdragsrätt vid beskattningen för medel som insatts på särskilt sparkonto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna;

III) motionen II: 784, av herrar *Elmstedt* och *Antonsson*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionen anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för målinriktat bostadssparande.

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

De i motionerna I: 713 och II: 797 framlagda författningsförslagen avsågo

1) rätt att i deklARATIONEN göra avdrag för insättning på särskilt bostadskonto under åren 1970—1975 av medel, avsedda för förvärv av eget hem eller fritidsbostad eller för insats i bostadsförening med belopp på sammanlagt högst 6 000 kronor för ensamstående och 12 000 kronor för äkta makar,

2) rätt att i deklARATIONEN göra avdrag för insättning på särskilt konto för utbildning av eget barn intill ett maximibelopp av 1 200 kronor per år och 18 000 kronor sammanlagt,

3) rätt för ägare av en- och tvåfamiljsfastighet eller bostadsrättslägenhet att under vissa förutsättningar i deklARATIONEN göra avdrag för amortering av skuld på fastigheten eller lägenheten, i den mån amorteringen överstege 1,5 procent av vederbörande taxeringsvärde, dock maximalt med 700 kronor jämte 200 kronor för varje hemmavarande barn under 16 år,

4) höjning av maximibeloppet för sparavdraget i inkomstkällan kapital (för närvarande 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar) med 200 respektive 400 kronor, i den mån kapitalavkastningen till motsvarande belopp utgjorde utdelning på aktier eller på andelar i ekonomisk förening, ävensom

5) rätt till sparavdrag om högst 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar för den som insatt sparkapital i inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse, dock endast i den mån sparavdraget ej kunnat utnyttjas i inkomstkällan kapital.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 215 och II: 232,
- 2) motionerna I: 713 och II: 797 samt
- 3) motionen II: 784.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Börjesson* i Falköping (cp) och *Lothigius* (m), vilka ansett, att utskottet bort under 1—3 hemställa, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 215 och II: 232, I: 713 och II: 797 samt motionen II: 784 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande;

II) av herrar *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m) och *Lothigius* (m), vilka ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 713 och II: 797, såvitt här vore i fråga, antaga de vid motionerna fogade förslagen till

- a) förordning om bostadssparande,
- b) förordning om utbildningssparande samt
- c) lag om ändring av kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Till betänkandet hade fogats fem särskilda, med 1—5 betecknade bilagor. Bilaga 1 utvisade allmänna pensionsfondens tillväxt. Inlåningsutvecklingen i vissa sparinstitut framginge av bilaga 2. I bilagorna 3—5 lämnades vissa uppgifter rörande ungdomens lönsparande och det allmänna lönsparandet.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Vid behandlingen av detta betänkande från bevillningsutskottet anser jag det finns skäl att se närmare på de bilagor som fogats till betänkandet.

Bilaga 1 utgör närmast en redovisning av hur ATP-fonden används. Av den framgår egentligen ingenting annat än att det här i rätt stor utsträck-

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

ning föreligger ett tvångssparande. Om detta är av ondo eller godo vill jag lämna därhän. Bilagorna i övrigt visar en glädjande företeelse vad gäller hushållssparandet och sparande över huvud taget. Man kan med tillfredsställelse konstatera att trots prisstegringar m. m. och trots att vi i vårt samhälle har massor av lågavlönade så har ändå sparande kunnat ske i betydande omfattning. Av utskottets skrivning framgår däremot att företagssparandet som sådant icke har ökat i den takt som skulle ha varit önskvärd. Det kanske i och för sig är naturligt, eftersom vi har haft lågkonjunktur under några år. Därtill belastas företagen av inte bara löneutgifter utan även utgifter av annat slag, som ger sämre möjligheter än tidigare till företagssparande.

När vi i motioner och här i reservationen har framfört att man trots den i och för sig gynnsamma utvecklingen ändå bör beträda sådana vägar som stimulerar till ökat sparande har det sin relevans i förhoppningen att de, om jag så får kalla dem, onda åren kommer att följas av en utveckling i gynnsam riktning. Vid stigande konjunkturer kommer det att behövas ökade investeringar. Och, herr talman, om man skall kunna göra nyinvesteringar i vårt samhälle, inom näringslivet och över huvud taget, måste man använda pengar från såväl nysparande som sparande över huvud taget. Ökas inte sparandet inträffar det vi alla är rädda för, nämligen en ännu längre gående inflationistisk utveckling.

I reservation I har från såväl centerpartiets som från folkpartiets sida hävdats den uppfattningen att man inte bara bör premiera lönsparandet som sådant. Av utskottets betänkande framgår att samhället offrar i runt tal 700 000 kronor för att befrämja det sparandet. Vi vill att sparandet över huvud taget, var det än sker, skall ha samma möjligheter. Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation I.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar innebär inte några nyheter för kammarens ledamöter, och jag kan därför fatta mig kort.

Utskottet uttalar sig på ett mycket positivt sätt om betydelsen av ett ökat personligt sparande. På den punkten råder inga meningsskiljaktigheter. Utskottets majoritet anser emellertid att det inte finns skäl att stimulera det personliga sparandet genom åtgärder på skatteområdet och ställer sig därför avvisande till det förslag om sådana åtgärder som framförts i motionerna.

Utskottsmajoriteten anför vidare »att man inte bör lägga alltför stor vikt vid värdet av förmånliga beskattningsregler för att stimulera sparandet, eftersom skälen för samt viljan och förmågan till sparande är synnerligen individuellt betingade.» Också detta är naturligtvis i huvudsak riktigt. Det bästa sättet att stimulera det personliga sparandet är onekligen att man skapar garantier för ett fast penningvärde, så att den som sparar får behålla det reella värdet av det sparade. Om en fortlöpande inflation skulle vara oundviklig — det ser dess värre så ut — borde man i varje fall sörja för att spararna får något slags kompensation för penningvärdeförsämringen.

Sparstimulerande åtgärder inom beskattningen är naturligtvis inget universalmiddel för att vidmakthålla och öka det personliga sparandet som är nödvändigt för det ekonomiska framåtskridandet. Men sådana åtgärder kan tillsammans med andra medel leda utvecklingen i önskad riktning.

Herr talman! Av de olika förslag till sparstimulerande åtgärder, som behandlas i utskottsbetänkandet med anledning av väckta motioner, anser vi inom folkpartiet att de förslag som avser premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto och skattelättnader för målinriktat bostadssparande är förtjänta att närmare prövas. Genom reservation I har vi föreslagit att dessa

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

frågor skall göras till föremål för en särskild utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation I.

Herr NILSSON, YNGVE, (m):

Herr talman! De frågor det här gäller, sparandet och sparstimulerande åtgärder, har ju diskuterats vid åtskilliga riksdagar, och vid lika många riksdagar har de förslag som framlagts avvisats.

När det gäller utskottsmajoritetens allmänna synpunkter på sparandets betydelse så har jag inte mycket att invända mot vad man där säger. Jag skulle dock önska att man understrukt det enskilda sparandets stora betydelse ännu kraftigare än vad som skett. Tyvärr har sparandet i våra sparinstitut inte nått samma ökning som under föregående år. Det är endast i affärsbankerna som sparandet ökat med ett par procent.

Vad gäller ungdomens lönsparande så råder där en vikande tendens sedan flera år, och det bådar ju inte särskilt gott för framtiden.

Ett ökat individuellt sparande är på längre sikt ett villkor för en större ekonomisk tillväxt. En hög kapitalbildning är en tvingande nödvändighet om vi skall orka med den omdaningsprocess som vårt näringsliv nu genomgår, och som kommer att fortsätta ännu många år.

Även om vi har ett högt kollektivt sparande så är det ändå inte till fyllest, och man kan av naturliga skäl inte gå hur långt som helst på den vägen. Det är nödvändigt att vi nu på alla sätt uppmuntrar det enskilda sparandet. Även om det i början kostar pengar att genomföra detta så tror vi att det på längre sikt kommer att löna sig. Vi har nämligen den uppfattningen att ett ökat sparande är en förutsättning för en snabbare expansion av företagsamheten, vilket i sin tur hjälper till att öka tryggheten för individen i vårt samhälle.

Det är mot den bakgrunden man bör se det förslag som moderata samlingspartiet nu på nytt lagt fram, ett förslag som berör bostadssparande, utbildningssparande, amorteringssparande för en- och tvåfamiljsfastigheter och bostadsrättsföreningar samt höjning av sparavdraget vid inkomsttaxering.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de båda reservationer som är fogade till detta betänkande.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i detta betänkande har alla det gemensamt att de föreslår premiering av personligt sparande genom skattelättnader. Vi är alla överens om behovet av sparande, och att det finns många skäl som kan åberopas för nödvändigheten av ett ökat personligt sparande. Om vi skall klara alla de investeringar — både offentliga och privata — som kommer att bli aktuella och nödvändiga, måste vi helt säkert öka sparandet, både det offentliga och det privata.

Som framgår av utskottets skrivning kan vi också notera en positiv utveckling i detta avseende under 1960-talet. Både det offentliga och det privata sparandet har ökat. ATP-fonderna och investeringsbanken har härvid när det gäller det offentliga sparandet spelat en mycket stor och viktig roll.

Till betänkandet finns fogat ett antal bilagor som belyser utvecklingen av sparandet på olika områden. Jag skall inte ta upp tiden med att referera vad som står där utan hänvisar till vad som står i bilagorna. I stort sett tycker jag att det tyder på en positiv utveckling. Undantag finns när det gäller ungdomens lönsparande, men jag anser att där finns ganska godtagbara förklaringar. Men även om vi kan visa på en positiv utveckling i stort anser utskottsmajoriteten inte för den skull att allt är bra som det är. Vi framhåller att det finns all anledning att pröva olika

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

vägar för att nå ett ännu bättre sparande. Men utskottsmajoriteten kan inte acceptera de vägar som rekommenderas av reservanterna. Om man skulle genomföra de förslag som förordas i motionerna och av reservanterna skulle följden bli den att de som har stora inkomster och följaktligen den största möjligheten att spara fick de största skattevinsterna, medan de små inkomsttagarna inte skulle få särskilt stor glädje av de föreslagna bestämmelserna, inte ens om de kunde spara en slant.

Det finns också anledning att beakta de svårigheter som skulle uppstå när det gäller att kontrollera vad som är nysparande och vad som är överflyttning från redan befintliga tillgångar. Den utredning som arbetat med dessa problem, och som avlämnat sitt betänkande 1961, pekade på bl. a. dessa svårigheter när utredningen då avstyrkte tankegångar liknande dem som framförs i de nu aktuella motionerna.

Det finns också andra konsekvenser som måste beaktas och som utskottsmajoriteten har pekat på redan under tidigare år. Förslaget att höja det s. k. sparavdraget med 200 kronor för ensamstående och med 400 kronor för äkta makar, alltså till 600 respektive 1 200 kronor, skulle innebära ett icke obetydligt skattbortfall för stat och kommun. Enligt 1966 års taxering har skattebortfallet beräknats till 50—60 miljoner för staten och 35 miljoner kronor för kommunerna. Man kan inte bortse från dessa effekter av förslaget i fråga.

Andra förslag som reservanterna förordar ger effekter som från andra utgångspunkter gör det omöjligt för oss att tillstyrka desamma. Tar man som exempel förslaget om bostadssparande, finner man att detta visar att det skulle gynna personer med höga inkomster på ett anmärkningsvärt sätt. Om en låginkomsttagare under perioden 1970—1975 kunde spara det tänkta beloppet av 12 000 kronor och skulle få dra av detta

belopp vid sin deklaration, skulle skattevinsten inte bli särskilt stor. Det har räknats fram ett exempel som visar att det blir ungefär 1 200 kronor i skattevinst. En toppinkomsttagare däremot, som utan svårighet skulle kunna spara dessa 12 000 kronor, skulle däremot vinna ganska mycket på att få göra motsvarande avdrag. Det har räknats fram ett exempel på att det skulle bli mellan 7 000 och 8 000 kronor i vederbörandes fall.

Ett annat förslag som rekommenderas i motioner och av reservanterna rör amorteringen på fastigheter. Förslaget går ut på att den som ett år amorterar mer än 1,5 procent av taxeringsvärdet skulle få dra av det överskjutande beloppet vid sin deklaration, dock maximerat till 700 kronor. För varje barn under 16 år skulle man dessutom få lägga till 200 kronor. Den som har höga inkomster, en dyr villa och möjligheter att göra stora amorteringar skulle säkert hälsa en sådan reform med tillfredsställelse. Men den som har låga inkomster och kanske redan har svårt att klara 1,5 procent i amorteringar har ingenting att vinna på en sådan reform.

Jag är medveten om att vårt skattesystem med progressiv beskattning nödvändigtvis innebär den konsekvensen att avdrag på inkomster vid deklarationen gynnar dem som har högre inkomster mer än dem som har lägre inkomster. Det är en konsekvens som är ofrånkomlig och som ju uppstår redan med de avdrag som nu är tillåtna. Men den enligt mitt förmenande väsentliga frågan är om vi skall gå vidare på denna väg och införa nya avdragsmöjligheter. Det är väl på den punkten som vi har delade meningar. Jag tror att det finns väsentligt säkrare och bättre vägar att gå om vi vill åstadkomma den ökade jämlikhet som vi väl alla eftersträvar, och där måste skattesystemet som sådant självklart vara en av de möjligheter som står till buds.

Eftersom samtliga nu aktuella mo-

Om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

tioner i högre eller lägre grad ger de effekter som här nämnts, hemställer jag om avslag på reservanternas förslag och alltså om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 2 såvitt avsåge antagande av förslag till förordningar om bostadssparande och utbildningssparande samt lag om ändring av kommunalskattelagen och därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande punkten 2 såvitt avsåge antagande av förslag till förordningar om bostadssparande och utbildningssparande samt lag om ändring av kommunalskattelagen, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29 punkten 2 såvitt avser antagande av förslag till förordningar om bostadssparande och utbildningssparande samt lag om ändring av kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 26.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om utskottets hemställan utom såvitt anginge punkten 2 i vad den redan behandlats, yttrade vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29 utom såvitt avser punkten 2 i vad den redan behandlats, röstar

Ja;

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 52.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 11, om verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1**Ang. riksbankens penning- och valutapolitik**

I denna punkt hade utskottet lämnat en redogörelse för den ekonomiska utvecklingen under år 1968 samt den av riksbanken under nämnda år förda penning- och valutapolitiken.

Punkten avslutades med en förklaring, att utskottet velat för riksdagen omförmåla vad i detta ärende förekommit.

Reservationer beträffande det avsnitt i utskottets omförmålan om penning- och valutapolitiken, som började på sid. 1 i det tryckta utlåtandet med orden »De bedömningar som» och slutade på sid. 6 med »från utskottets sida», hade avgivits

1) av herr *Stefanson* (fp) och herr *Larsson* i Umeå (fp) samt

2) av herrar *Åkerlund* (m) och *Brundin* (m).

Reservanterna hade ansett, att ifrågavarande avsnitt bort erhålla den ändrade lydelse respektive reservation visade.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är väl inte meningens att vi vid detta tillfälle, när det gäller bankoutskottets utlåtande nr 11, som handlar om granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, skall hänge oss åt någon större ekonomisk debatt. Med mitt anförande vill jag bara understryka några synpunkter som framföres i reservation nr 1. Det är för det första att folkpartiet i slutet av 1967 och början av 1968 bedömde konjunkturutvecklingen annorlunda än regeringen. Regeringen ansåg, vilket kom till uttryck i den finansplan som framlades för riksdagen i början av 1968, att den konjunkturavmattning som rätt sedan 1966 skulle övergå i ett skede av något snabbare tillväxt av efterfrågan och produktion under 1968. Folkpartiets bedömning var inte så optimistisk som regeringens, och i partimotioner förordades därför en något mera expansiv och sysselsättningsfrämjande konjunkturpolitik än den regeringen föreslog i statsverkspropositionen.

Vi fick visserligen en konjunkturförbättring under år 1968. Den exceptionellt långsamma stegringen av produktionstillväxten under 1967 — den uppgick till endast 2,1 procent — steg till 3,5 procent. Detta är emellertid en låg siffra, både vid en internationell jämförelse och i jämförelse med tillväxttakten under tidigare år. Stegringen under 1967 och 1968 uppgick t. ex. till endast två tredjedelar av vad den var i Norge. Under efterkrigstiden har den genomsnittliga ekonomiska tillväxttakten i vårt land varit omkring 4 procent

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

och under första hälften av 1960-talet ungefär 5 procent — att jämföra med 2,1 procent 1967 och 3,5 procent 1968.

Den mest allvarliga bristen i den ekonomiska politiken under 1968 var att den inte förmådde att i tillräcklig grad motverka en omfattande arbetslöshet. Under flera månader var arbetslösheten högre än för motsvarande månad under något år sedan den nuvarande arbetslöshetsstatistiken infördes 1955. Arbetslösheten låg under årets tre första kvartal på en högre nivå än under 1967, ett år som ändå måste betecknas som ett år med ökande konjunktur. Ännu under oktober och november låg den registrerade arbetslösheten på ungefär samma höga nivå som tolv månader tidigare.

Det speciellt oroande i utvecklingen på arbetsmarknaden var den återigen — efter viss utjämning under åren 1965 och 1966 — ökande skillnaden i sysselsättningsläget mellan olika regioner i landet. Vid slutet av år 1968 svarade skogslänen för minst hälften av den registrerade arbetslösheten, men även i stora delar av landet i övrigt var sysselsättningen otillfredsställande.

Vi vill således genom vår reservation än en gång understryka att vi anser att den konjunkturbedömning, som låg bakom förra årets statsverksproposition, var något för optimistisk och att folkpartiet hade rätt i sin bedömning i motionerna. I en av folkpartiet och centerpartiet i anslutning till förra årets statsverksproposition väckt motion om den ekonomiska politiken betonades också att »en expansiv ekonomisk politik framstår som väl motiverad — ja, nödvändig». »De av regeringen föreslagna åtgärderna synes oss otillräckliga», sa des det i motionen.

I en annan partimotion från folkpartiet och centerpartiet underströks detta resonemang. »Med stor sannolikhet kommer första halvåret 1968 att karaktäriseras av fortsatt otillfredsställande balans på arbetsmarknaden trots säsongmässig förbättring mot slutet av

perioden. För tiden efter halvårsskiftet ökar helt naturligt osäkerheten i bedömningarna, men också där förefaller regeringens bedömning att vara i överkant optimistisk. Med tanke på svårigheterna att bedöma konjunktorens utveckling i tiden redan under nästa budgetårs första hälft bör finanspolitiken planeras med ett starkt inslag av flexibilitet.»

Därför föreslogs också från vårt håll ökade insatser i sysselsättningsstimulerande syfte. Vi föreslog i skilda motioner en kombination av åtgärder, dels av selektiv karaktär, närmast för en stimulans av skogslänens näringsliv, dels av generell natur av sådan art att de snabbt kunde avvecklas vid en omsvängning till en förbättrad konjunktur.

Herr talman! Låt mig nämna några av de åtgärder som vi då förordade.

På tilläggsstat för budgetåret 1967/68 — för att åtgärderna skulle få effekt så snart som möjligt under år 1968 — föreslog vi cirka 100 miljoner kronor för beställningar för utvecklingsländerna i svenska industrier med outnyttjad kapacitet. Det fanns då outnyttjade produktionsreserver inom industrier som var av intresse för utvecklingsländerna, t. ex. järn- och stål-, verkstads-, kemisk-tekniska och pappersindustrierna.

Vi föreslog vidare 50 miljoner kronor till utläggande av försvarsbeställningar till industrierna, cirka 20 miljoner kronor till statsbidrag för kommunala beställningar inom svenska industrier och 20 miljoner kronor till förstärkning av hantverks- och industrilänefonden. På samtliga dessa punkter avsåg förslagen uppräknings i förhållande till de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen. Vi föreslog dessutom en ökning med 50 miljoner kronor för vägarbeten inom landet under första halvåret 1968.

De socialdemokratiska representanterna i utskottet sade nej till de av oss föreslagna höjningarna, men regeringen lade senare på några av nu nämnda områden fram förslag som gick i linje med

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

de av oss vid riksdagens början väckta motionerna.

Vi föreslog också åtgärder på skattemrådet för att stimulera industrins investeringar. Ett allvarligt inslag i 1968 års konjunkturbild var att industrins investeringar låg på en alltför låg nivå. För andra året i följd låg industriinvesteringarna stilla. Vi ville att omsättningsskatten på industrins investeringsvaror skulle upphöra från halvårsskiftet 1968. I koordination härmed skulle naturligtvis det av finansministern föreslagna särskilda investeringsavdraget för år 1968 upphöra vid samma tidpunkt. Vi tyckte att vår linje med skattebefrielse för investeringsvaror redan vid halvårsskiftet var mera effektiv än den av finansministern valda. Genom vår linje skulle även företag med mindre lönsamhet, företag, som inte hade vinstutrymme för utnyttjandet av investeringsavdraget erhålla en lindring i investeringskostnaderna. Dessutom skulle befrielse från omsen redan vid halvårsskiftet omedelbart ha en gynnsam effekt på företagets likviditet under det att investeringsavdraget först skulle ge resultat långt efter det att investeringen genomförts.

Slutligen har vi i vår reservation än en gång velat framhålla att vi anser att den år 1967 införda investeringsavgiften på prioriterat byggande väsentligt bidrog till nedgången i investeringsvolymen. Näringslivets fasta investeringar minskade med 3,5 procent. Det fanns enligt vår mening inte tillräckligt starka skäl för dess införande. Den utgjorde en alltför hård skattebelastning bland annat på sektorer av näringslivet som hade behov av utbyggnad och förnyelse. Den drabbade andra byggnadsprojekt, t. ex. för kommunala och ideella ändamål, orättvist. Huvudargumentet för dess införande, nämligen att dämpa investeringslusten inom vissa sektorer av byggnadsinvesteringar för att främja industriinvesteringarna, hade inte fog för sig. Det visade sig också snart genom den ökade dispensgivning som

måste sättas in på detta område. Investeringsavgiften torde också ha medverkat till att skapa sysselsättningsvårigheter på sina håll.

Herr talman! Vi har ingenting att erinra mot det sätt varpå riksbanken och riksgäldskontoret handhaft sina angelägenheter. Det är bara utskottets motiveringar och beskrivning av det ekonomiska läget i bankoutskottets utlåtande nr 11 som har föranlett anmärkningar i vår reservation som jag yrkar bifall till.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Herr Brundin och jag har i reservation 2 anfört vissa synpunkter på riksbankens och riksgäldskontorets politik under det gångna året, 1968. Till skillnad från folkpartiets reservation, som till största delen berör den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken i dess helhet under 1968, skall jag koncentrera mig på att tala om riksbankens och riksgäldskontorets penning- och valutapolitik.

Jag vill erinra om att vi den 8 maj i fjol förde en debatt om riktlinjerna för penning- och valutapolitiken under året 1968. I den debatten skisserade jag det program, som vi från vårt håll ville förorda på detta område. Vi framhöll, att den höjning av sedeltaket med 1,5 miljard kronor som majoriteten önskade inte borde genomföras, utan att man borde begränsa sig till 800 miljoner kronor, och att man borde föra en försiktig likviditetspolitik och en återhållsam kreditpolitik.

Som skäl för detta anförde vi för det första, att statsskulden befann sig i stark stegring innebärande en stark upplåning och kreditutvidgning för statens del. För det andra anförde vi, att kreditvolymen i näringslivet och hos folk i allmänhet likaledes befann sig i stark stegring, vilket man borde uppmärksamma. En alltför stark skuldsättning hos människor är nämligen inte alltid av godo, som bekant. För det

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

tredje förordade vi att man på valutapolitikens område skulle ha som målsättning, att kronkursen skulle försvaras, och att som medel härför guldkassan skulle stärkas genom guldköp i moderat takt.

Dechargen i dag är självfallet en granskning av den under 1968 förda politiken, och skall så vara. Jag är medveten om att riksdagsmajoriteten i fjol inte följde de riktlinjer vi föreslog, men min granskning i dag måste göras från den utgångspunkt som jag å mitt partis vägnar kunde presentera i maj i fjol. Den måste alltså göras med utgångspunkt från hur det skulle ha sett ut om riksdagen följt våra rekommendationer.

Vad då först beträffar kreditpolitiken framhålles i vår reservation — och det är också konstaterat i majoritetens skrivning — att likviditeten i affärsbankerna och i näringslivet under andra halvåret undergick en betydande ökning. Man kan säga, att denna likviditetsökning byggdes upp med början från och med juni—juli, dvs. sedan riksdagsdebatten hade förts i maj.

För statens del stärktes likviditeten genom speciella aktioner. Riksgäldskontoret kopplades nämligen in. Det var nödvändigt för riksgäldskontoret att, för täckande av underskott i den löpande statliga verksamheten, låna upp pengar. Om riksgäldskontoret hade lånat så, som det enligt vår mening borde gjort — dvs. ute i marknaden — borde den likviditetsökning, som bankerna — och penninginstitutet över huvud taget — tillgodoförts, ha gått ned. Detta skedde inte. I stället fann riksgäldskontoret det lämpligt att riksbanken tog upp lånen i sin portfölj. Detta kan man åskådliggöra på ett mycket enkelt sätt, nämligen att de statsutgifter, som staten inte förmådde finansiera med skattemedel eller med lån upptagna i marknaden, fick staten finansiera med sedelpressarnas hjälp.

Gör man en sådan sak, vilket skedde under månaderna juni, juli, augusti och september, blir det en påspädning på

marknaden i banker, finansinstitut osv. Därigenom likvidiseras marknaden, och det uppkommer självfallet en känsla av att det finns rikedom på penningmedel, och räntan får en tendens att falla. Inför en sådan känsla, som givetvis bankmän och kreditfolk noterar — det gör riksgäldskontoret och riksbanken också — sänkte man den 10 oktober diskontot. Men denna sänkning var enligt vårt sätt att se inte marknadsmässigt motiverad, utan den var en följd av det läge som hade uppkommit genom att riksbanken i ett tidigare skede direkt hade skapat likviditet på denna marknad. Man kan alltid säga, vilket också görs i den offentliga debatten, att marknaden just då uttalar en benägenhet för en räntehöjning eller en räntesänkning. Men marknaden är ju också ett resultat av vad som har ägt rum under ett något tidigare skede.

Det dröjde inte mer än sex veckor, dvs. in i november, förrän det kom en valutaoro. Det blev en kris för den franska francen, och Sverige tvingades tillgripa skyddsåtgärder för den svenska kronan. Krediten åtstramades häftigt. Diskontohöjningen kom inte under kalenderåret 1968, men en diskontohöjning till 6 procent kom strax därefter i år. Denna diskontohöjning faller alltså inte inom ramen för min granskning i dag, utan jag får återkomma till den nästa år.

Men det går inte att komma ifrån att vad som inträffade var en ryckighet i kreditpolitiken, innebärande att den svängde häftigt mellan olika lägen. Plötsligt var det mycket riklig tillgång på pengar — så råkade det vara under den tid som jag nyss angivit — och sedan blev det plötsligt mycket ont om pengar. En marknad, som inte har stabilitet, utan som skall styras av plötsliga inhopps från riksbankens sida, blir av självklara skäl ryckig och osäker. Som vi säger i vår reservation försvåras härigenom möjligheterna att på längre sikt skapa förutsättningar för att förbilliga kreditvillkoren över hu-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

vud taget. Om man för en lugnare politik, kan det hända att man så småningom kan arbeta sig fram till billigare kreditvillkor, något som jag tror att många önskar. I en manipulerad marknad kan spararna, som dock skall tillföra marknaden medel, knappast ha något större förtroende för en marknad, som kastar från det ena läget till det andra. De lånesökande kastas likaledes mellan en extremt välvillig marknad och andra dagen en lika extremt ovänlig sådan. Vi beklagar en dylik skötsel av kreditpolitiken och menar att det finns höga föredömen på andra håll, t. ex. i Schweiz, där man för kreditpolitiken efter något lugnare linjer.

Beträffande valutapolitiken, som är den andra viktiga frågan, har utskottet egentligen ingenting att säga. Nu skulle jag vilja fråga herr Stähle, som är talesman för majoriteten, om kronans yttre värde skall, som jag vill, med kraft försvaras. Om majoriteten menar att detta borde vara fallet, tycker jag att det kunde sägas ut i utlåtandet. I dechargeutlåtandet borde det kunna finnas något litet ord om valutapolitikens målsättning. Men, som sagt, den som söker efter en uppgift om vad Sveriges riksdag skall anse i en sådan fråga — som dock såvitt jag förstår har utomordentlig betydelse — söker förgäves. Det finns inte ett ord sagt om detta. Därför tycker jag, att det skulle vara roligt att nu få höra, om herr Stähle anser, att kronkursen skall med kraft försvaras, och om inte detta i så fall hade kunnat stå i majoritetens skrivning.

År 1968 har inte varit händelselöst på valufronten, inte heller för den svenska kronans del. Detta kan utläsas av vår reservation där det heter: »Den valutapolitiska målsättningen att i vart fall upprätthålla kronans yttre värde i förhållande till US-dollar har under året fullföljts. I mars 1968 upphörde den s. k. guldpoolens interventioner för att förse privata guldmarknader med guld till det officiella guldpriset. Till årets slut har marknadens guldpris

fluktuerat uppåt omkring 20 procent, medan det av centralbankerna tillämpade priset legat oförändrat.»

Enligt det internationella valutasystemet, sådant detta kommer till uttryck i stadgarna för Internationella valutafonden, till vilken Sverige anslutit sig, skall valutan, dvs. kronans, paritet fastställas dels i förhållande till dollarn, dels också i förhållande till guldet. I förstnämnda hänseende — i förhållande till dollarn — har målsättningen fullföljts. Men har den fullföljts i det andra hänseendet? Man kan naturligtvis säga att så skenbart varit fallet, men reellt sett har det inte lyckats att bevara kronans yttre värde i förhållande till den andra komponenten i det system, som vi har anslutit oss till.

Officiellt skall ett guldpris av 35 dollar per ounce — ett ounce är 31,1 gram — upprätthållas. Det blir i runt tal 5 820 kronor per kg. Som bekant föreskriver nu gällande myntlag ett guldpris av 2 480 kronor, men det är sedan länge överspelat. Reellt sett står dock guldpriset i dag på de privata marknaderna i ungefär 43 dollar per ounce, vilket motsvarar ungefär 7 000 svenska kronor i stället för 5 820 kronor. Kronans yttre värde gentemot guldet har alltså inte kunnat försvaras. Det är enligt min mening ett intressant faktum att slå fast.

Kammarens ledamöter vet, att jag i många år har påyrkat, att vi i tid skulle ha köpt guld, när det var billigt, och därvidlag har jag fått stöd endast av mina egna partikamrater. Jag tycker att det är beklagligt, att tillfället har försuttits. Mest genom tillfälligheter och synbarligen inte till följd av ändrad inställning i politiskt hänseende har riksbanken, som vi framhåller i reservationen, fått 113 miljoner kronor guld i tillskott. Detta är konsekvensen av vissa länetransaktioner med Internationella valutafonden. Det är mig obekant om detta guld är låneguld, som i sinom tid skall återställas eller är förvärv med verklig äganderätt. Är det senare riktigt,

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

hälsar jag ökningen av guldkassan med tillfredsställelse. Alltjämt är nämligen denna en alltför ringa andel av de totala tillgångarna med sina cirka 20 procent, inklusive de nyförvärvade 113 miljonerna, beträffande vilka i varje fall inte jag vet om de verkligen är riksbankens egendom.

De samlade guld- och valutatillgångarna har under 1968 nedgått med 145 miljoner kronor mot 181 miljoner kronor under 1967. Utskottet nämner ingenting om detta. Det är ännu så länge fråga om en ganska måttlig förändring i nedåtgående riktning, men det vore naturligtvis bättre om utvecklingen gick åt andra hållet.

De stora nedåtgående förändringarna av våra totala tillgångar på guld och valutor har uppstått först under innevarande kalenderår och hör alltså inte hemma i dagens debatt. Enligt min mening har man emellertid anledning att se på den utvecklingen med en viss oro. Jag skall därför återkomma till detta problem i ett annat sammanhang, nämligen när vi skall diskutera riktlinjerna för penning- och valutapolitiken under år 1969. Det blir alltså när vi skall behandla frågorna om valutaregleringen, sedelutgivningen och guldinlösen-skyldigheten.

Jag vill, herr talman, med hänsyn till vad jag anfört hemställa att riksdagen måtte, med gillande av det uttalande som innefattas i reservationen nr 2, lägga utskottets anmälan till handlingarna.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag med tanke på vad någon av de föregående talarna sagt erinra om att bankoutskottet i sitt utlåtande nr 11 behandlar de åtgärder som vidtogs förra året av bankofullmäktige och av fullmäktige i riksgäldskontoret. Under punkten 1 i detta utlåtande diskuteras alltså inte den ekonomiska politiken i stort utan den del av denna politik som banko-

fullmäktige ansvarar för och som kan rubriceras penning- och valutapolitik.

Som bakgrund för sin redogörelse i detta sammanhang har utskottet gjort en kortfattad, rent objektiv beskrivning av den ekonomiska politiken i stort under år 1968 och av de konjunkturbedömningar som låg bakom utformningen av denna politik. Vidare har utskottet lämnat några statistiska uppgifter som belyser de väsentliga dragen i den ekonomiska utvecklingen under detta år. Några bedömningar av den ekonomiska politiken i stort har utskottet däremot inte gjort.

Den upplägning jag här redovisat har utskottets majoritet funnit naturlig. Majoriteten består ju i detta fall inte bara av representanter för mitt eget parti utan även av representanter för centerpartiet och moderata samlingspartiet. Folkpartiets talesmän i utskottet har däremot funnit anledning framhålla, att folkpartiet inte var överens med regeringen om konjunkturbedömningen i början av år 1968 utan i stället förordade en något mera expansiv konjunkturpolitik. Herr Stefanson har ju i sitt anförande nyss berört dessa punkter vilka också behandlas i reservation nr 1 av herrar Stefanson och Larsson i Umeå.

Herr talman! Enligt min mening är behandlingen av bankoutskottets dechargeutlåtande inte det lämpligaste tillfället att diskutera partiernas syn på den ekonomiska politiken i stort. Jag har därför ingen anledning att bemöta de olika synpunkter som herr Stefanson anfört i detta ämne. Detta får vi återkomma till senare i vår.

Huvudfrågan här gäller den penning- och valutapolitik som bankofullmäktige bedrivit under år 1968. Fullmäktiges åtgärder har på detta område inte föranlett utskottet att göra något särskilt yttrande. Utskottets majoritet, som alltså står bakom denna bedömning, utgörs av företrädarna för socialdemokraterna och centerpartiet men också av utskottets ordförande, herr Regnéll.

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

Reservationerna är dels den folkpartistiska med beteckningen nr 1, som jag nyss berört, dels den som avgivits av herrar Åkerlund och Brundin och som har beteckningen nr 2. Folkpartiets reservation berör bankofullmäktiges politik på en enda punkt, nämligen då det sägs: »Utvecklingen under 1968 på arbetsmarknaden visar att en mera expansiv ekonomisk politik varit väl motiverad, innebärande en kombination av selektiva åtgärder närmast i skogs-länen samt mera generella åtgärder, dock av sådan art att de kunnat snabbt avvecklas. Bland dessa åtgärder borde en något tidigare räntesänkning ha ingått.» Man anför ytterligare ett motiv för en något tidigare räntesänkning. Genom en sådan skulle, påstår reservanterna, »— — — ett bättre utgångsläge ha skapats för en senare användning av räntevapnet i motsatt riktning».

Den andra reservationen, av herrar Åkerlund och Brundin, har en helt motsatt syn på räntepolitiken under år 1968. Reservanterna anser att den i oktober genomförda räntesänkningen knappast var marknadsmässigt motiverad. Om jag har förstått reservanterna rätt, är det inte så mycket räntesänkningen i och för sig som de kritiserar utan den lättnad i kreditpolitiken som genomfördes under hösten. Denna tog sig uttryck i att likviditeten i bankerna tilläts öka, vilket kan sägas ha utgjort den marknadsmässiga förutsättningen för räntesänkningen. Reservanterna erinrar om att utvecklingen på valutamarknaderna sedermera nödvändiggjorde en kreditåtstramning. Reservanternas huvudsynpunkt tycks alltså vara att kreditpolitiken borde varit mera återhållande under andra halvåret i föl.

De två reservationerna innehåller alltså två olika bud när det gäller diskontopolitiken. Herrar Stefanson och Larsson i Umeå menar att vi borde haft en tidigare räntesänkning, herrar Åkerlund och Brundin att räntesänkningen i oktober inte var motiverad. Låt mig, herr

talman, erinra om att bankofullmäktige under 1968 sänkte diskontot i två etapper: från 6 procent till 5,5 procent den 8 februari och från 5,5 till 5 procent den 10 oktober. Mot den bakgrunden tycker jag att folkpartiets krav på en tidigare räntesänkning är en smula dunkelt. Avser man räntesänkningen i februari eller den i oktober, eller avser man båda? Innebörden i folkpartiets reservation är kanske snarast att man velat ha en lättare kreditpolitik under 1968 än den som fördes.

Herr talman! Såväl bankofullmäktige som utskottet har skildrat de ganska intrikata avvägningsproblem som penning- och diskontopolitiken stått inför under 1968. Det gällde att bevaka både de krav på en återhållsam politik som det tidvis oroliga läget på valutamarknaderna ställde och de motiv för en lättare kreditpolitik som konjunkturläget i viss mån kunde erbjuda. Det är utskottsmajoritetens mening att bankofullmäktige löst dessa avvägningsproblem på ett riktigt sätt. Låt mig tillägga, herr talman, att jag tycker det skulle varit av stort intresse för kammarens ledamöter att få höra vilken diskontopolitik folkpartiets representant i bankofullmäktige, herr Dahlén, för sin del funnit vara lämplig, men tyvärr är han inte närvarande här i kammaren.

Jag vill sedan, herr talman, något beröra de övriga synpunkter som förts fram i reservationen av herrar Åkerlund och Brundin, alltså den fråga som åtminstone herr Åkerlund brukar ta upp i detta sammanhang: andelen av guld i våra valutareserver. Det konstateras nu att guldkassan visserligen ökat under året med 113 miljoner kronor men att den utgör endast 20 procent av de sammanlagda guld- och valutareserverna. Denna andel är låg vid en internationell jämförelse, påstår man, och fördelningen mellan guld och valutor är ogynnsam ur likviditetssynpunkt.

På denna punkt vill jag bara hänvisa till vad jag tidigare sagt: Jag har svårt att förstå att det skulle vara en klok

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

politik att ha alltför stora guldreserver, som ju är helt oräntabla. Det måste vara vettigare att ha reserverna placerade i räntebärande värdepapper. Jag tror inte att fördelningen härvidlag skulle ha nämnvärd betydelse ur likviditets-synpunkt, om placeringarna sköts på rätt sätt.

Herr talman! Med dessa korta påpekanden ber jag få yrka att utskottets omförmälan under punkt 1 i utlåtandet nr 11 läggs till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara en sak jag vill påpeka. Vi har ju diskuterat dessa frågor i åtskilliga år, och det är inte mycket att tillägga.

Jag noterade att herr Ståhle inte svarade på den fråga jag ställde till honom angående försvaret av kronkursen. Guld, dess roll och den lämpliga fördelningen av guld- och valutatillgångarna är ju en fråga om *medlen* för att förverkliga målsättningen att försvara kronkursen. Men herr Ståhle kritiserar de metoder som jag vill rekommendera för att nå denna målsättning och tiger i fråga om målsättningen. Därför blir hans ställning i mina ögon en aning tvivelaktig. Jag finner det värdefullt om herr Ståhle klart ville deklarera huruvida han anser att kronkursen skall försvaras, och det med all den kraft vi förmår.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhle anser att detta utlåtande icke ger underlag för synpunkter på den ekonomiska politiken, och han kritiserar i viss mån att jag tagit upp sådana frågor. Det tycker jag är oberättigat. Vi har i vår reservation anmärkt på vissa skrivningar i utskottets utlåtande och önskat ändra desamma. Jag vill inte bestrida att utskottets majoritet försökt vara objektiv i framställningen men saker och ting kan

bedömas olika, och våra synpunkter är på några punkter avvikande i fråga om både den framtidsbedömning som utskottet redogör för och den utveckling som har beskrivits.

Herr talman! Låt mig mycket snabbt ta upp de tre punkter där vi reserverar oss. Det gäller först längst ner på sid. 1 och det första stycket på sid. 2 i bankoutskottets utlåtande nr 11: »Penning- och valutapolitiken. De bedömningar som förelåg i slutet av 1967 tydde på att förutsättningar fanns för att den konjunkturavmattning som rått sedan 1966 skulle övergå i ett skede med en något snabbare tillväxt av efterfrågan och produktion under 1968.»

Vi säger i vår reservation att denna bedömning inte delades av oss, utan vi hade inom folkpartiet i detta avseende en mindre optimistisk syn än regeringen.

Den andra frågan återfinns på sid. 3 i utlåtandet: »Tillväxttakten för den totala produktionen steg från ca 2 procent år 1967 till 3,5 procent år 1968. Läget på arbetsmarknaden förbättrades generellt sett mot slutet av året även om regionala balansbrister fortfarande kvarstod och i vissa fall skärptes.» Vi vill i vår reservation understryka att läget på arbetsmarknaden inte kunde beskrivas så optimistiskt som sker i bankoutskottets utlåtande.

För det tredje står i näst sista stycket på sid. 4 i utlåtandet att näringslivets fasta investeringar minskade med 3,5 procent. Och längre ned står det: »Nedgången kan väsentligen hänföras till utvecklingen av investeringarna inom handelsflottan samt i form av byggnader för handel, kontor etc. I detta sammanhang kan noteras att den investeringsavgift som utgick under en stor del av året torde ha påverkat byggnadsinvesteringarnas inriktning.»

Vi vill hårdare markera att just investeringsavgiften var till stor nackdel för investeringsvolymen. Vi skriver: »En väsentlig del av förklaringen till denna nedgång utgör den investerings-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

avgift på s. k. oprioriterat byggande som utgick under en stor del av året. Denna investeringsavgift torde dessutom ha medverkat till att skärpa systerställningssvårigheterna.»

Detta har jag utvecklat i mitt anförande.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga några ord till herr Stefanson. Han nämnde i början av sitt anförande att det här var bedömningsfrågor och att man kunde bedöma dessa punkter olika. Det är detta vi gjort i utskottet. Majoriteten har bedömt de ekonomiska förutsättningarna på sitt sätt. Det accepteras inte av folkpartiets representanter. Vi anser däremot att den bedömning vi gjorde i utskottet var riktig — och redovisningen har styrkt oss i vår uppfattning.

Herr Åkerlund tog upp frågeställningen angående kronans värde. Vid de föredragningar som vi haft i utskottet från representanter för riksbanken har dessa frågeställningar alltid förts fram och det är självklart att majoriteten i bankoutskottet lika väl som riksbankens ledning vill, så långt det finns möjligheter, slå vakt om kronans värde. Vilka metoder och vilka medel som vid olika tillfällen skall användas, finns det inte möjligheter att redovisa utan dem måste man anpassa allt efter som konjunkturer svänger, inte bara inom landet utan även i utlandet.

Jag vidhåller således, herr talman, mitt yrkande.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja visst är det så, herr Ståhle, att bedömningarna i utskottet på vissa punkter har varit olika. Herr Ståhle säger att majoriteten har bedömt frågan på sitt sätt och vi reserverar oss på vårt sätt. Det är just detta jag velat framhålla. Men då måste vi också ha möjlighet att i en reservation framföra vår syn på skrivningen och tala om vår bedömning.

Det finns alltså ett fullt acceptabelt underlag för den debatt som folkpartiet har fört i reservationen och som förs här i kammaren.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhles uttalande är på ett sätt tillfredsställande, därför att han manifesterar en vilja. Men det är rätt naturligt för mig att i det sammanhanget också ställa frågan om förmodligen att uppnå målet att försvara kronan.

Herr Ståhle säger att vi så långt möjligt skall försvara kronans yttre värde och att det är ett självklart önskemål från hans sida. Det är klart att detta också är en fråga om vilka medel man har, vilka medel man är villig att skaffa sig och vilka medel man vill tillgripa för att nå målet. Men på den punkten säger herr Ståhle att han icke är beredd att diskutera medlen med oppositionen, dvs. den del av oppositionen som jag representerar.

Jag tycker för min del att det i detta läge är en ganska betänklig sak, ty jag har anvisat medel sedan många år tillbaka för en politik som vi borde föra, och jag kräver att dessa medel också skall komma i bruk i dag. Det är en konsekvent linje från min sida sedan många år, att medel av min typ skall användas. Jag frågar mig: Vad fyller eljest bankoutskottet och dessa debatter i riksdagen för funktion, om inte avsikten skulle vara att även diskutera medlen? Om herr Ståhle här har andra medel till sitt förfogande, är det mycket rimligt, att vi i oppositionen får höra vilka dessa medel är, så att vi kan få dem under diskussion och prövning, och så att vi får se om de håller, om vi kan använda dem och om de leder till önskat resultat.

Att jag ställt denna fråga om medlen under diskussion just i dag, finner jag motiverat bland annat av att det dock utanför detta hus också pågår debatt om dessa problem. Människor är oroliga

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

och frågar vad som skall komma att hända. Jag har sagt att till diskussionen om riktlinjerna för penning- och valutapolitiken 1969 får vi tillfälle att återkomma, och jag skulle fördärva för den kommande debatten, om jag i dag tog upp hela problematiken till debatt.

Jag vill emellertid ge ett exempel på att människorna frågar sig inför det valutautflöde som ägt rum innevarande år, hur man skall bemästra dessa problem. Jag tillåter mig att hänvisa till vad chefen för en av våra storbanker, nämligen Skandinaviska Banken, sade inför bankens årsstämma så sent som den 25 mars i år. Han sade att det inträffat en allvarlig försämring i vår valutabalans på sistone, att valutautflödet tedde sig oroande och att åtgärder för att möta dessa tendenser var påkallade. Men när sedan frågan om medlen för att möta en utveckling av detta slag kommer upp, säger även han, att han icke är på det klara med vilka medel som är lämpliga och riktiga.

Jag menar alltså, för att inte fortsätta denna debatt från min sida längre i dag, att herr Ståhle bör kunna tala med kollegerna i regeringen, så att vi vid den debatt, som skall komma om riktlinjerna för 1969, får finansministern att närvara här och diskutera med oppositionen om riktlinjerna för penning- och valutapolitiken och att vi får socialdemokratins bästa krafter att uppträda här och diskutera medlen — utom herr Ståhle självfallet. Jag tror att detta vore ytterst angeläget. Att vi däremot skulle be herr Dahlén att vara med i en dechargedebatt, som herr Ståhle säger, ställer jag mig mera tveksam till, ty fullmäktigeledamöterna bör inte själva uppträda i en dechargedebatt. Det skall vi göra, som har till uppgift här i riksdagen att uttala vår mening — som revisorer så att säga — om den politik som bankofullmäktige för. Men varför inte till den diskussion som kommer i denna fråga samla argument och förbereda debatt?

Herr STÅHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åkerlund efterlyste socialdemokratins bästa krafter i denna debatt. Men herr Åkerlund får ursäkta, om han vid detta tillfälle måste nöja sig med min ringa person och med mina synpunkter.

Vi har redovisat vår inställning till det arbete som riksbanksfullmäktige utfört under 1968. Vi säger i vårt utlåtande att vi anser att riksbanksfullmäktige under 1968 handlagt sin uppgift på ett utomordentligt sätt, och det tycker jag är ett kraftigt uttalande. Utskottet gillar således det sätt på vilket riksbanksfullmäktige har skött sitt uppdrag. Att man sedan kan ha olika bedömningar i fråga om detaljer är ganska naturligt. Herr Stefanson och jag har tidigare talat om bedömningar, och i det här fallet måste det också bli tal om att herr Åkerlund och jag bedömer saker och ting olika. I det här fallet representerar jag majoriteten i bankoutskottet, och herr Åkerlund får försöka nöja sig med de synpunkter som jag här har framfört.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Som kammarens ledamöter kanske kommer ihåg, har jag förut jagat på de här markerna trots att jag inte har jaktkort — om jag skall uttrycka mig på det sättet. Jag tillhör inte den »invigda» skaran av ledamöter i bankoutskottet.

Jag skall inte uppehålla mig vid själva dechargen, utan jag har begärt ordet närmast för att ge uttryck åt den oro, som herr Åkerlund i sitt senaste anförande talade om i fråga om den valutapolitiska utvecklingen. Sedan november i fjol har den svenska valutareserven kraftigt minskat. Fram till utgången av februari uppgick valutautflödet till ej mindre än 1 273 miljoner kronor. Utflödet fortsatte delvis under mars, men efter den räntehöjning som då kom till stånd har valutareserven visat icke obetydlig ökning. Den senaste rapporten visar emellertid på nytt en minsk-

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

ning för sista veckan med 4 miljoner; för all del en bagatell. Om jag inte tar fel, uppgick den redovisade valutareserven enligt rapporten, per den 3 april, till 3 051 miljoner kronor, vartill kommer affärsbankernas nettovalutafordringar. Det är ungefär 900 miljoner kronor mindre än vid motsvarande datum i fjol.

Företeelsen är, som herr Åkerlund sade, oroväckande. En fjärdedel av valutareserven har på kort tid försvunnit. Givetvis finns det ingen anledning till panik, men saken förtjänar i varje fall ett observandum. Jag vill ställa en fråga till bankoutskottets talesmän: Sammanhänger den påtalade minskningen i valutareserven med den allmänna oron på valutamarknaden, eller kan den möjligen ha inhemska orsaker? Med inhemska orsaker menar jag närmast om någon form av kapitalflykt skett på senare tid.

En annan sak som det finns anledning att observera i sammanhanget är utvecklingen på den stora internationella eurodollarmarknaden, där mycket stora fluktuationer har förekommit. Det sammanlagda beloppet har utgjort 20 miljarder dollar under mitten av fjolåret och 50 miljarder mot slutet av året, har det sagts mig. Emellertid synes det som om efter den senaste räntehöjningen i USA ett återflöde skett, vilket kan antagas fortsätta. Min fråga är: Vad kan en fortsatt utveckling på eurodollarmarknaden som resulterar i en krympning av likviditeten få för följder för valutasytemet och för världshandeln? Den kan uppenbarligen få kännbara följder, inte minst för sådana känsliga valutor som pundet och francen.

Till sist en tredje fråga: När kan det påräknas att den internationella överenskommelsen om de särskilda dragningsrätterna träder i kraft? Ikraftträdandet kanske från början inte har så genomgripande betydelse för världslikviditeten, men efter hand kan den komma att bidra till en ökad likviditet och en ökad stabilitet.

Det var dessa frågor jag gärna ville ställa.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! I sitt inlägg här i kammaren har herr Åkerlund särskilt uppehållit sig vid kronans yttre värde och ställt frågor till herr Ståhle om man från majoritetssidan, dvs. den socialdemokratiska delen av bankoutskottet, är beredd att medverka till försvaret av kronans yttre värde. Helt naturligt är vi det. Jag kan säga helt naturligt därför att åtskilliga åtgärder har vidtagits i den riktningen redan nu i både det ena och andra avseendet.

Vi har också från svensk sida deltagit i försvaret av det valutasystem som vi tillhör. Vi har anknutit vår svenska krona till dollarn, och det berörde herr Åkerlund själv alldeles nyss. Men herr Åkerlund har funnit en ny infallsvinkel på detta problem. Det är känt för oss alla här i kammaren att herr Åkerlund tillhör en grupp av nationalekonomer som har mycket stark tilltro till guldmyntfoten. Han är vad man brukar kalla en metallist. Det är klart att herr Åkerlund har rätt att vara metallist och hysa den åsikt han gör. Här skiljer sig våra åsikter åt, och det är därför vi kommer in på skilda synpunkter beträffande frågan om vi försvarar kronans yttre värde tillräckligt starkt eller inte. Diskussionen oss emellan gäller väl bara graden.

Herr Åkerlund erkänner att vi har lyckats vad gäller förhållandet till dollarn. Detta måste vara rätt handlat, därför att vi har kronan anknuten till dollarn. Men sedan plockar herr Åkerlund också fram anknytningen till guld och talar om att vi i dag har ett guldpris av 42—43 dollars per ounce. Ja, det är riktigt om man ser på den fria, privata guldmarknaden. Men inte ens amerikanerna betalar eller garanterar mer för guld än 35 dollars per ounce, såvida jag minns rätt.

Det resonemang som herr Åkerlund

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

för kan jag inte bedöma på annat sätt än att herr Åkerlund vill att vi skall inta två olika ställningar i denna situation. Vi skall anknyta till dollarn, som garanterar guld till 35 dollars per ounce, men vi skall också anknyta den svenska kronan till den fria guldmarknaden, där guldets kostar 42 à 43 dollars per ounce. Så kan det naturligtvis inte vara. Vi måste välja sida. Har vi valt den sida som vi har gjort — vi har anknytit kronan till dollarsystemet — måste man säga att om vi kan hävda den svenska kronans värde i förhållande till dollarn, har vi också försvarat den svenska kronans yttre värde.

Jag vill tillägga några ord beträffande tilltron till guldets. För några år sedan köpte en stor nation i Europa — det var Frankrike — guld i mycket stora kvantiteter. Frankrike vägrade ta emot dollar när det gällde vissa transaktioner och krävde i stället guld. Det var väl ingen som trodde vid det tillfället att Frankrike inom ett par år skulle komma i den svåra valutasituation som landet råkade ut för under hösten 1968. Även om man väljer vägen att köpa upp så mycket guld som möjligt för att lägga som valutareserv, är det ingalunda säkert att man förden skull försvarar ett lands valuta i förhållande till andra länders valuta.

Som jag förut sade har herr Åkerlund rätt att ha sin åsikt, men jag tror att det finns också andra synpunkter som kan vara värda att framföras i detta sammanhang.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Först ett par ord om min ringa person. Det sägs alltid i detta sammanhang saker och ting som inte är korrekta, och jag skall be att få korrigera herr Larfors på en punkt.

Det är alldeles riktigt att jag är vad man kallar metallist. Jag tror att vi på vårt kulturstadium — det är naturligtvis en mycket långsiktig frågeställning — inte är mogna för att övergå till en

pappersmyntfot över hela världen. På den punkten har jag nog samma uppfattning som riksbankschefen Åsbrink. Men det är fel när det sägs att jag skulle tillhöra något slags grupp av förespråkare för guldmyntfoten. Guldmyntfoten är död, och jag tror inte att den återkommer.

Däremot är det system som vi nu har i världen — det system som är anknytt till Internationella valutafonden — ett system som vi bör arbeta efter då vi avtalsmässigt har knutit vår valuta till det. Det är alltså detta system som det här är fråga om, och det är baserat på guld. Det betyder att även detta system är ett metalliskt system.

En för mig både intressant och tillfredsställande sak är, att herr Larfors uttrycker sig som han gör, när han säger, att det är naturligt, att vi skall försvara den svenska kronan. Herr Larfors säger, att det i första hand måste ske gentemot dollarn. Om det nuvarande systemet så att säga spricker upp i två delar med påföljd att guldpriset stiger utöver det guldpris som systemet är knutet till — således 35-dollarspriset — är det självfallet från min sida ganska meningslöst att i detta sammanhang uttrycka några särskilda önskemål eller att försöka rida på två hästar. Det brukar inte lyckas särdeles väl.

Jag har bara i mitt inlägg konstaterat det förhållandet, att vi har upprätthållit kronans yttre värde gentemot dollarn, medan vi däremot icke har varit mäktiga att göra det gentemot guldets. I det avseendet är det alldeles riktigt som herr Larfors säger, att vi är i gott sällskap med amerikanerna. Men för dagen finns det ingen anledning att göra något annat konstaterande än herr Larfors här har gjort. På den punkten finns det alltså ingen anledning till polemik.

Beträffande frågan om guldets roll i förhållandet Frankrike—USA må bara konstateras att det var guldets som räddade Frankrike under krisen i november. Det finns knappast någon rimlig

Ang. riksbankens penning- och valutapolitik

anledning att kritisera en politik som förts, när denna politik leder just till det önskade resultatet. Var skulle Frankrike ha stått om landet inte haft guld? Tror någon på fullt allvar att franc-kursen och francens yttre paritet kunnat försvaras i november 1968 om Frankrike icke haft guld? Det var räddningen för Frankrike, men det var också räddningen för USA, vilket inte många har observerat. Vilket land var det som tog upp det franska guldmed den allra största förtjusning? Jo, det var just USA. Och varför? Jo, därför att man behövde och ville ha detta guld.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! I den mån jag missbedömt herr Åkerlund och trott honom vara anhängare av ett återinförande av guldmynntfoten har jag nu fått besked om att han ej är det. Jag ber herr Åkerlund om ursäkt för den lilla missbedömningen. Den kanske inte har så stor betydelse just i den här debatten.

Det skulle ha varit mycket trevligt för mig om herr Åkerlund också, när han gav mig ett erkännande för att jag hade uttalat mig positivt vad gäller kronans yttre värde, sträckt ut detta erkännande till att gälla de åtgärder som vidtagits både från riksbankens och regeringens sida. Då skulle hans uttalande vara litet mer täckande. Jag anknöt nämligen mitt yttrande också till det som gjorts tidigare.

Vad sedan beträffar Frankrikes situation i höstas var det inte bara guld som hjälpte Frankrike den gången. Det var också andra länder som fick träda in och hjälpa till på olika sätt för att klara upp den franska valutans värde i förhållande till andra valutor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att under överläggningen yrkats

1:o) att utskottets omförmålan skulle läggas till handlingarna med godkännande av vad utskottet anförde;

2:o), av herr *Stefanson*, att utskottets omförmålan skulle läggas till handlingarna med godkännande av vad som anförts i den av honom och herr Larsson i Umeå vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Åkerlund*, att kammaren skulle lägga utskottets omförmålan till handlingarna med godkännande av vad som anförts i den av honom och herr Brundin vid punkten anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till att omförmålan skulle läggas till handlingarna med godkännande av vad utskottet anförde vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav herr andre vice talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr andre vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Stefansons* yrkande.

Herr *Åkerlund* åskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutsiktets utlåtande nr 11 punkten 1 antager, att utskottets omförmålan lägges till handlingarna med godkännande av vad som anförts i den av herr *Stefanson* och herr Larsson i Umeå vid punkten avgivna reservationen, röstar

Om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits, att utskottets öförmålan lägges till handlingarna med godkännande av vad som anförts i den av herrar Åkerlund och Brundin vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början ömöstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst ömöstningsapparat; och befunnos vid ömöstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 22;

Nej — 19.

Därjämte hade 74 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en ömöstningsproposition av följande lydelse:

Den, som lägger bankoutsöottets utlåtande nr 11 punkten 1 till handlingarna med godkännande av vad ötskottet anført, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, lägges ötskottets öförmålan till handlingarna med godkännande av vad som anförts i den av herr Stefanson och herr Larsson i Umeå vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början ömöstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Stefanson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst ömöstningsapparat; och befunnos vid ömöstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 20.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 3

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5

Vad ötskottet hemställt bifölls.

Om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor

Föredrogs ånyo bankoutsöottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor.

I de likalydande motionerna I: 216, av herr Jacobsson, Gösta, och II: 315, av herr Magnusson i Borås, hade yrkats, att riksdagen skulle

dels uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att framlägga förslag till lämpliga former för ökad kontakt och aktuell information rörande viktigare till riksbankens och valutastyrelsens förvaltning hörande ärenden,

dels hemställa till Kungl. Maj:t att i erforderlig ömfattning genom tillkännagivanden till riksdagen möjliggöra debatt rörande vidtagna valutapolitiska avgöranden av större vikt.

Ötskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 216 och II: 315.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Det är kanske litet övanligt att man tar till orda i fråga om ett

Om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor

utlåtande, när man själv har deltagit i behandlingen och biträtt utlåtandet. Jag tar alltså denna gång inte till orda för att på något sätt uttala mig kritiskt, och om jag skall uttala mig i positiv riktning och säga att någonting är bra, hade jag lika gärna kunnat låta bli att begära ordet. Men det finns ett skäl till att jag ändå har velat ta till orda i denna fråga, och det skall jag helt kort lägga fram.

Herr Gösta Jacobsson har tagit ett initiativ, som jag tycker är ett bra initiativ. Det går ut på att man med tanke på de oroliga tider, i vilka vi lever på valutaområdet, bör åstadkomma goda informationer mellan riksbanken å ena sidan och riksdagen och dess kamrar å andra sidan. Bankofullmäktige har varit medvetna om detta önskemål och har uttalat sig i viss utsträckning tillmötesgående, dock så att de begränsar sig till att de skall kunna träda i ökad kontakt med bankoutsittet. Men utskottet skriver nu i sitt utlåtande — och det är skälet till att jag har biträtt utlåtandet — att om bankofullmäktige vill lämna ett meddelande till riksdagen, kan det ske på det sättet, att de ger ett meddelande till bankoutsittet. Bankoutsittet avlåter därefter ett memorial, innehållande detta meddelande från bankofullmäktige. Det finns alltså en möjlighet att på det sättet få till stånd en debatt. Att detta kan genomföras snabbt kan vara viktigt i vissa situationer.

Här är det således kanske inte fråga om ett nytt förfaringsätt, men man har pekat på ett bra sätt att nå kontakt mellan riksbanken och riksdagen. Bankoutsittet säger att en dylik åtgärd normalt inte kan ifrågakomma. Därvidlag har jag ingen annan mening. Men man kan peka på fall, där det verkligen kan vara angeläget, att en sådan kontakt kommer till stånd. Det kan finnas viktiga ärenden, och ett sådant ärende vill jag särskilt nämna. Det kan bli fråga om — vilket vi behandlade i det förra ärendet — att ändra kronans vär-

de, det kan gälla en devalvering eller en höjning av kronans värde. Regeringsformen säger nämligen, och det tycker jag man bör observera, i 79 § följande: »Ej heller må någon förändring i rikets mynt till skrot eller korn, det vare sig till förhöjning eller avslag, äga rum utan riksdagens bifall.» Det är ett ålderdomligt språk, där ordet skrot betyder myntets bruttovikt och korn dess finhet, vilket man till modernt språk kan översätta med kronans yttre värde. Här finns sålunda en möjlighet för bankofullmäktige, att i en situation av så allvarlig art att en förändring av kronkursen skulle kunna bli aktuell komma i kontakt med riksdagen, och det tycker jag för min del är utomordentligt värdefullt. Jag skall peka på två skäl för att jag anser det.

I juni 1946 genomfördes en appreciering av kronan, vilket skedde utan att någon kontakt i egentlig mening hade etablerats med riksdagen. Något riksdagsbeslut hade alltså inte föregått åtgärden i fråga, detta trots vad som sägs i 79 § regeringsformen. Resultatet av denna åtgärd blev en veritabel valutakatastrof. Den blev också upphovet till en våldsam kritik av den ansvariga regeringen. Den kritiken var rättvis och ledde till att åtminstone en av de ansvariga regeringsledamöterna försvann från regeringsbanken förhållandevis kvickt. Om riksdagen hade kopplats in på denna fråga i tid, är det inte säkert, att resultatet hade blivit så toktigt, som det nu blev.

Den andra situation jag vill nämna i det här sammanhanget var devalveringen år 1949. Inte heller då togs någon kontakt med riksdagen. Devalveringen ägde rum i september, då riksdagen inte var samlad.

Men devalveringen hade föregåtts av en mycket intressant utveckling som bland annat innebar en hård strid om räntepolitiken. Det gällde om man skulle tillämpa lågräntedoktrinen eller inte. Den hade lett till att den tidigare riksbankschefen Rooth avgått på hösten

Om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor

1948 i protest mot att man inte följde hans råd. Finansminister Wigforss avgick i juli 1949. Trots att detta kritiska ögonblick i vår valutapolitik — devalveringen alltså — var nära förestående och att insiktsfulla människor hade denna utveckling på känn, lämnade den dåvarande finansministern skutan, innan devalveringen var ett faktum. Denna resulterade i en engångsinflation av en ganska häpnadsväckande omfattning, som gav upphov till en stark oro hos vårt folk och i svensk ekonomi över huvud taget. Resultatet skulle enligt min mening inte heller i detta fall ha behövt bli så tokigt, om det funnits en kontakt mellan riksdagen och de ansvariga i riksbanken, regeringen och naturligtvis finansministern, som måste ha känt ett starkt ansvar och intresse för att delta i handläggningen av denna fråga. Regeringen tog ensam hela ansvaret, och resultatet blev enligt min mening mycket avskräckande.

Om en ny krissituation av likartat slag skulle uppstå i dag bör nog varken herr Åsbrink eller regeringen ställa riksdagen åt sidan. Genom det arrangemang som bankoutskottet nu har uttalat sig för — och som jag verkligen hoppas riksdagen kommer att besluta — skapas en kontaktmöjlighet som kan bli av utomordentligt stort värde för vårt folk i framtiden.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Som motionär skall jag be att få säga några få ord. Min motion går ut på att vidgad information bör ges till riksdagen från riksbankens sida i valutapolitiska frågor.

Handen på hjärtat, mina damer och herrar, känner vi inte alla och har vi inte alla under de gångna åren känt ett behov av en bättre kontakt med det valutapolitiska skeendet? Sådan kontakt borde vi kunna få på ett eller annat

sätt genom riksbankens försorg. Bankoutskottet har avstyrkt min motion. Herr Åkerlund har i sitt nyss hållna anförande tolkat bankoutskottets utlåtande som förståelsefullt och positivt och anser att vi kan hoppas på en ökad eller i varje fall någon informationsverksamhet från riksbankens sida. Jag hoppas att denna hans tolkning är riktig.

Herr talman! Förlåt att jag säger det, men riksbanken, riksdagens eget verk, framstår för mig och kanske för många andra som ett väl ljudisolerat och köldisolerat fryshus, i vilket de, som där har sin gärning, är övertygade om att man sysslar med så högviktiga problem att man högst ogärna vill ge utomstående intresserade möjlighet till upplysning om vad som händer. Jag vill emellertid uttrycka den förhoppningen att varma luftströmmar söderifrån, kanske från Basel, skall förmå bryta denna isolering och smälta ned den köldridå, som går utmed gatan bakom riksdagshuset, och öka riksbankens intresse för en vidgad information till riksdagen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Herr Gösta Jacobsson har i sin motion I: 216, som han också här har talat för, önskat sig en vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor. Inom utskottet är vi helt överens med herr Jacobsson om att det behövs information i dessa för oss alla så viktiga frågor, inte minst i dag då vi i så hög grad är beroende av det internationella samarbetet även på det ekonomiska området.

Under senare år har, som även motionären framhållit, de internationella valutaförhållandena tilldragit sig mycket stor uppmärksamhet, inte minst beroende på de kriser som drabbat vissa betydelsefulla valutor, främst kanske det brittiska pundet, och som föranlett internationella stödåtgärder, vari även Sveriges riksbank har deltagit.

Med hänsyn till både den viktiga roll som valutapolitiken spelar i den internationella ekonomin och de särskilda

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1968

förpliktelser som vårt land påtagit sig på valutaområdet är det naturligt att hithörande frågor blir föremål för riksdagens intresse.

Bankoutskottet avger varje år till riksdagen enligt sin instruktion »efter granskningen av riksbankens tillkomst och huru densamma styrd och förvaltd blivit», som det så vackert heter enligt den gamla formuleringen, sitt dechargeutlåtande. Detta utlåtande brukar föranleda debatt i kamrarna, och vi har ju här tidigare i dag haft en mycket ingående debatt just om årets dechargeutlåtande.

Inom bankoutskottet har vi alltid möjlighet att från riksbankens ledning få den information i valutapolitiska spörsmål som utskottet anser vara påkallad, men det torde också vara nödvändigt att här meddela att bankoutskottet i vissa fall är bundet av tysthetslöfte. Även om bankoutskottets medlemmar får informationer från riksbankens ledning kan givetvis inte ledamöterna vid sidan om de bestämmelser som finns i reglementet hur som helst utåt tala om de synpunkter som de har fått under tysthetslöfte. Möjlighet till valutapolitisk debatt inom riksdagen kan ju också komma till stånd, som herr Åkerlund tidigare nämnt, på grundval av en interpellation eller en enkel fråga.

Med hänvisning till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1968

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 13, om användande av riksbankens vinst för år 1968.

I riksstaten för budgetåret 1968/69 hade såsom inkomst på driftbudgeten

under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 200 miljoner kronor.

Enligt den av fullmäktige i riksbanken till utskottet avgivna berättelsen angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1968 uppginge riksbankens nettovinst för nämnda år till 347 830 853 kronor 57 öre. Såsom balanserade vinstmedel från föregående år hade redovisats ett belopp av 171 477 kronor 40 öre. Till förfogande stående vinstmedel utgjorde sålunda 348 002 330 kronor 97 öre.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande memorialet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 200 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1968/69;

b) ett belopp av 148 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 2 330 kronor 97 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Reservation hade anförts av herrar Åkerlund (m), Strandberg (m) och Regnéll (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 300 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1968/69;

b) ett belopp av 48 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 2 330 kronor 97 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Riksbanken hade under år 1968 en vinst av 348 miljoner kro-

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1968

nor. Vi har vid tidigare behandling av liknande ärenden alltid ansett att riksbankens nettovinst, sedan betryggande avskrivningar företagits, också skall levereras in till statskassan allteftersom den uppkommer och i så nära relation som möjligt till den faktiska vinsten.

Vårt yrkande i den avgivna reservationen är att i stället för 200 miljoner kronor 300 miljoner kronor skall inlevereras av denna vinst.

Vi yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Reservanterna inom bankoutskottet till utskottets memorial nr 13 om användande av riksbankens vinst för år 1968 hemställer om en ökning av det belopp som skall inlevereras till statsverket under budgetåret 1968/69 med 100 miljoner kronor. Riksbankens redovisade nettovinst år 1968 utgör cirka 348 miljoner kronor. Utskottet anser i likhet med bankofullmäktige att av riksbankens vinst för år 1968 till statsverket bör inlevereras det belopp som i riksstaten för innevarande budgetår upptagits under inkomstiteln Riksbanksfonden. Utskottet anser det också lämpligt med avsättning till kursdifferenskontot av den storlek fullmäktige föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid memorialet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt memorial nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid memorialet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 18.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motion om inrättande av ett riksdagsmuseum, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 10 juni 1949 (nr 341) om explosiva varor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående dels förlängd tid för bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, dels undantagande av böcker och musikalien från bruttoprisförbudet.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehåft

dels två till lagutskott hänvisade, likalydande motioner, nr 794 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 927 i andra kammaren av herr *Sundman m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att tiden för bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet borde utsträckas ytterligare fem år,

dels ock två till lagutskott hänvisade, likalydande motioner, nr 804 i första kammaren av herr *Skårman* samt nr 933 i andra kammaren av herrar *Wachtmeister* och *Ringaby*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, att böcker och musikalien undantoges från förbudet mot fasta bruttopriser.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 794 och II: 927 samt I: 804 och II: 933 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Wachtmeister* (m), som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att motionerna I: 794 och II: 927 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 804 och II: 933 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att riksdagen under höstsessionen innevaran-

de år måtte föreläggas sådant förslag till lagändring, att böcker och musikalien undantoges från eljest gällande förbud mot fasta bruttopriser; samt

C. att sistnämnda motioner i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *SKÅRMAN* (fp):

Herr talman! Om inte något oförutsett inträffar kommer den 31 mars nästa år förbudet mot fasta bruttopriser på böcker och noter att träda i kraft. Därmed kommer det utbyggda och väl fungerande kommissionärssystemet med cirka 320 A-bokhandlare, 220 B-kommissionärer och 180 lantbokhandlare att slås sönder, och vi får någon annan form av kulturdistribution, varom vi föga vet.

Det kan ur kommersiell synpunkt förefalla naturligt att jämställa bokhandeln med försäljningen av t. ex. livsmedel, TV-apparater och bilar. När det gäller sådana varor har vi sagt ifrån att inga konkurrenshindrande bruttopriser får finnas.

Man har dock liksom haft på känn att utgivning och spridning av god litteratur inte kan fungera på samma sätt som distribution av förnödenheter och bruksvaror. Därför har man gång efter annan lämnat dispens för böcker och noter från det bruttoprisförbud som stadgas i lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

Den 31 mars 1970 är det emellertid definitivt slut med dispensgivningen, och förbudet mot bruttopriser på böcker m. m. träder i kraft.

Den litteraturstödsutredning, som efter bemyndigande på svenska flaggens dag förra året blivit tillsatt hinner inte avge något utlåtande så snabbt att det kan påverka utvecklingen.

Det motionspar I: 804 och II: 933, där jag står som motionär i denna kammar, är således ett sista försök att genom att föreslå undantagande av böcker och musikalien från förbudet mot bruttopriser söka undvika att slå sönder det

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

nuvarande distributionssystemet, innan litteraturstödsutredningen funnit något annat och bättre att sätta i stället. Vi anser oss ha fog för den åsikten att vi annars har att vänta en kulturell nedrustning som inte bara kommer att gå ut över litteraturintresset framför allt på landsorten — inte bara på landsbygden som man ibland litet felaktigt uttrycker sig — utan även kommer att på ett kännbart sätt drabba icke etablerade författare och kanske framför allt debutanter.

Det har sagts mig att jag ser alltför pessimistiskt på den väntade utvecklingen och att nettoprissystemet bör verka förbilligande på åtminstone bestsellers, vilket i sin tur bör stimulera till ökat bokköp och ökat läsande. Jag vill i stället för ordet pessimistiskt sätta realistiskt, ty ett av de största problemen för oss är nog att vi tillhör en så liten språkgrupp att vi för att få fram den kanske tyngre men mera värdefulla litteraturen och för att få förläggarna att satsa på okända debutanter behöver ha det stöd som bruttoprissystemet och kommissionshandeln dock otvetydigt inneburit.

Man skall inte ändra på vinnande lag, sägs det. Men här raserar man ett beprövat system, som skulle kunna befrias från vissa skönhetsfläckar, för att tillämpa ett nytt system som man inte är mera säker på än att man förutsätter att det måste stödjas med kryckor redan från starten och även i övrigt kommer att medföra besvärligheter. Härom vore mycket att säga. Jag kan emellertid hänvisa till den utförliga redogörelse som utskottet framlagt i utlåtandet.

Som stöd för mina åsikter vill jag blott understryka några av de sakuppgifter som lämnas i utlåtandet. Se t. ex. på den utomordentliga försiktighet varmed professor Ulf af Trolle närmar sig problemet i sin stora utredning åt näringsfrihetsrådet! Jag ber att få citera vad professor af Trolle anfört, vilket redovisas på sid. 6 i utlåtandet. Han sä-

ger således: »Bruttoprissystemet inom bokdistributionen har först bedömts med utgångspunkt från de bedömningsnormer jag tillämpade i min utredning för Nyetableringsakkunniga och den därpå grundade rekommendationen, att bruttoprissystemet i princip borde förbjudas. Jag har därvid kommit till slutsatsen, att om utredningen och de därpå grundade övervägandena åren 1951—1953 enbart avsett bokdistributionen, skulle jag icke ha föreslagit ett förbud mot bruttoprissättning. — Därefter har utvecklingen vid en övergång till helt fri bokdistribution analyserats. Analysen har visat, att bokdistributionen sannolikt skulle förbilligas och att besparingen skulle vara i storleksordningen 5 miljoner kronor per år. Utöver denna kostnadssiffra bör dock nämnas risken för en kostnadshöjning för förlagen för expedition och kundbearbetning, vilken icke kunnat beräknas och därmed utgör ett ytterligare osäkerhetsmoment. Samtidigt med kostnadsminskningen skulle prestationerna öka i ett och minska i två avseenden. Den lättsålda litteraturen av bestsellertyp som f. n. är förbehållen bokhandeln genom ensamrättsbestämmelserna skulle få ökad spridning och bli lättillgängligare. Den nuvarande bokhandeln skulle ändra karaktär och erbjuda ett minskat urval och en minskad service, och antalet bokhandelsföretag skulle därjämte sannolikt minska. Utgivningen av mer svårålda böcker skulle minska.»

Jag vill här skjuta in en parentes och fråga: I vilket skede vet man om en bok blir svåråld eller ej?

Jag fortsätter citatet: »Det är inom denna grupp, som man kan vänta sig att finna den kulturellt mest värdefulla litteraturen. — I nästa etapp har därefter granskats möjligheterna att eliminera olägenheter genom en övergång till fri bokdistribution, varvid de nämnda prestationsminskningarna betraktats som olägenheter. Jag har därvid kommit till slutsatsen, att detta icke kan genomföras inom ramen för ett system,

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

som i princip är fritt. Om man önskar övergå till ett fritt system, måste man samtidigt acceptera olägenheterna.»

Utan att citera vill jag understryka innehållet i de framställningar som år 1968 gjorts av Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening i Stockholm. Vi vet att den på ett uppmärksammat sätt deltog i förstamajdemonstrationen förra året. Vidare vill jag hänvisa till framställning av Svenska bokhandlareföreningen och Sveriges författareförening. Framför allt rekommenderar jag socialdemokrater och andra här i kammarerna att ta del av vad Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening har att framföra, i vilket jag i huvudsak helt kan instämma.

Jag skall inte beröra frågorna om stödköp av böcker enligt det norska systemet eller andra åtgärder man måste vidta för att rädda vad man kulturellt riskerar vid övergång till det kommersiella nettoprissystemet. Inte heller skall jag fördjupa mig i den branschöverenskommelse som träffades mellan företrädare för Svenska bokförläggareföreningen och Svenska bokhandlareföreningen ungefär samtidigt som vår motion skrevs. Den är ju dock ett bevis på god vilja och ett försök att rädda vad som räddas kan av vår förnämliga bokdistribution.

Ingen kan dock i längden kämpa mot ekonomiska realiteter, och de som till sist drabbas därav blir naturligtvis debutanter och icke etablerade författare. Hur författarna i gemen har det och om deras andel i välfärden får vi ta del av om någon vecka i samband med deras biblioteksaktion. Vi kan inte undgå att ta ställning till deras problem, om vi vill kalla oss ett kultursambälle. Dagens fråga om bokdistributionen kommer att på ett kännbart sätt även beröra författarna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtnad fogade reservationen.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Denna fridens eftermiddag här i kammaren skall jag inte förlänga debatten alltför mycket. Jag vill bara säga några ord i anledning av motionerna I: 794 av herr Bengtson m. fl. och II: 927 av herr Sundman m. fl.

Det gäller frågan om hur den framtida bokdistributionen skall te sig och hur den skall utformas under den övergångstid vi har framför oss. Herr Skårman har vältaligt lagt ut texten om detta, och i den delen skall jag inte upprepa vad han har sagt.

Jag vill emellertid påpeka att man ännu inte kan förutspå vilka risker som uppstår för bokförsäljningen, framför allt i landsorten och glesbygderna i vårt land. Det finns skäl som talar för att en ökad kommersialisering av litteraturen kan medföra en förläckning av kulturlivet, vilket motionärerna framhållit. De mindre förlagen såväl som de mindre boklådorna kan komma i kläm i pris konkurrensen när man genom centrala upphandlingar till stat och kommun rycker undan grundvalen för många bokaffärer ute i landet, vilka för sin existens är beroende av försäljningen till bibliotek och skolor. Vi har redan kunnat skönja den tendensen, vi ser hur bokhandeln kämpar med svårigheter och har måst bredda sitt sortiment. Då får böckerna inte alltid det utrymme som man skulle önska. Erfarenheter från andra länder utan fasta bokpriser visar också att det finns risker med detta. Bokpriserna stiger i en fri marknad för den litteratur som man skulle vilja kalla seriös och värdefull, under det att de sjunker för bestsellers och andra böcker med stora upplagor. I det system som vi har i dag får bestsellers i någon mån bära de kostnader bokhandeln åsamlas för att kunna hålla ett lager och försälja litteratur som inte går ut i stora upplagor.

När man nu försöker att vitalisera kulturlivet i vårt land på olika områden är det fel att slå sönder ett bokhandelsystem som har stått som ett

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

exempel för många andra kulturländer. Det gäller här inte bara ett kommersiellt problem utan en kulturpolitisk angelägenhet av största vikt. Det är från den utgångspunkten jag gärna velat ta till orda och säga att statsmakterna har ett ansvar för utvecklingen på området.

Motionärerna — herrar Bengtson, Sundman m. fl. — anser att det finns anledning att utsträcka dispensen från bruttoprisförbudet ytterligare fem år efter den 1 april 1970 och att utredningen om litteraturstöd m. m. bör få i uppdrag att under den fortsatta dispens tiden följa verkningarna av den liberalisering av bokhandelssystemet som sker och som bör stimuleras under det fasta bokprisets skydd. Oavsett vad som sker på radio- och TV-området är ändå boken vårt främsta kulturmedel. Det är angeläget att tillse att boken — den goda boken — görs tillgänglig både för den breda publiken och för de bokläsare som efterfrågar böcker, som kanske inte går ut i så stora upplagor men som tillhör den seriösa litteraturen, vilken vi ju också hoppas skall få en ökad spridning i vårt land.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till motionerna nr I: 794 av herr Bengtson m. fl. och II: 927 av herr Sundman m. fl.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda att den svenska bokhandeln är välskött. Det är inte tal om annat än att den i det avseendet är ett gott föredöme i fråga om bokdistribution. Men bokhandeln är inte det enda område där vi har välskötta företag i Sverige. Man kan säga att företagen över lag är väl skötta i det här landet och att bokhandeln därvidlag ingalunda utgör något undantag.

Borttagandet av bruttopriset och övergången till en ökad konkurrens har givit konsumenterna billigare varor på andra fält. Böckerna har hittills varit

undantagna på grund av sin särart. Man har inte velat jämställa dem med kläder och livsmedel — under ett övergångsskede, märk det! När riksdagen stiftade lagen gjordes inget undantag, men näringsfrihetsrådet har under sin granskning funnit det rimligt att bokhandeln får en lång övergångstid, så att den kan anpassa sig till det nya system som kommer. Nu har det gått i runt tal 15 år sedan denna lagstiftning genomfördes. På alla andra områden har vi dragit konsekvenserna av lagstiftningen. Endast detta lilla område återstår. Näringsfrihetsrådet har gått med på dispens fram till den 1 april nästa år men har sagt sig icke kunna bevilja någon dispens i fortsättningen.

De motioner som herr Eric Carlsson talade om och yrkade bifall till kan över huvud taget inte bifallas, ty det skulle innebära att riksdagen »satte sig» på näringsfrihetsrådet, och det finns det ingen grundlagsenlig rätt till. De enda motioner som återstår är de som herr Skårman har talat för och som herr Wachtmeister reserverat sig till förmån för.

En övergång till ett friare prissättningssystem komer för konsumenterna att medföra billigare böcker men inte till priset av de farhågor som bokhandlare och reservant antyder.

Jag vågar försäkra att vi under utskottsbehandlingen av denna fråga har tagit mycket allvarligt på problemet. Vi har låtit representanter för Bokhandlareföreningen säga sitt, och vi har lyssnat till vad näringsfrihetsombudsmanen haft att anföra mot deras yttrande. Jag vågar säga att utskottet sällan har tagit sådan hänsyn till vad de olika instanserna har sagt. När Svenska Dagbladet i dag påstår att utskottet skulle ha fallit offer för näringsfrihetsombudsmannens vältalighet kan jag bara säga att om vi tagit intryck av vad han sade så beror det helt enkelt på att han sakligt gav förutsättningar för den gällande lagstiftningen. Det fanns när han hade redogjort för ärendet praktiskt taget

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

ingen annan möjlighet än att gå på den linje som utskottet i detta fall har gått på.

Utskottet har för sin del anfört »att det nuvarande bokhandelssystemet medför höga kostnader och att en övergång till fri handel kan väntas medföra en gynnsam prisutveckling och leda till att handeln med böcker rationaliseras». Utskottet anser att ett slopande av kommissionssystemet inte medför några skadeverkningar när det gäller kulturellt värdefull litteratur. Bruttoprissystemet har inte inneburit någon garanti för en ökad spridning av den svårsålda litteraturen. Som utskottet anfört står och faller den inte med frågan om bruttoprisernas vara eller inte vara. Inte behöver man heller befara att bokförläggarna kommer att minska utgivningen av denna litteratur. Det ligger också i förläggarnas intresse att även i fortsättningen utge sådan litteratur.

Utskottet har också pekat på att den svårsålda litteraturen i och för sig utgör en ganska liten del av den samlade omsättningen i bokhandeln. Av bokhandelns samlade omsättning på 150 miljoner kronor hänför sig omkring 3 miljoner till svårsåld litteratur. Utskottet har inte funnit det rimligt att vi förden skull skall bibehålla nuvarande system med de nackdelar som vidlåder detta. Utskottet är inte heller berett att skriva under på att det kommer att uppstå en så intensiv konkurrens om den lättsålda litteraturen att grundvalarna för bokhandeln kommer att rubbas.

Under diskussionen har anförts att kommissionssystemet har varit ytterst värdefullt. Här om råder ingen tvekan. Detta system är en av hörnpelarna för bokhandeln i dag. Men detta system finns det möjlighet att upprätthålla också i fortsättningen, även om det inte längre skulle föreligga några bruttopriser. Bokhandeln och bokförläggarna har dragit konsekvenserna av det förhållandet.

Herr Skårman sade i sitt anförande att hans framstöt var ett sista försök att

rädda situationen. Men bokförläggarna och bokhandlarna har tydligen ansett att räddningsförsöket är misslyckat redan från början, därför att det inte finns sakliga förutsättningar för det. Av den anledningen har i januari månad i år slutits ett avtal mellan representanter för förläggarna och bokhandlarna. De båda sidorna har varit företrädare av respektive ordförande, och man kan alltså räkna med att de har ett auktoritativt besked att komma med. Avtalet innebär att kommissionsmöjligheterna för bokhandeln bevaras även i fortsättningen. Följaktligen är de risker som utmålats när det gäller den kulturella litteraturen, den svårsålda litteraturen, tämligen små.

I fjol tillsattes också en litteraturutredning, och den har bland annat till uppgift att överväga hur ett litteraturstöd skall se ut. Den utredningen kommer bland annat att ta ställning till frågan om åtgärder för att stimulera utgivningen av svensk skönlitteratur.

Herr Skårman talade om ett utlåtande av professor af Trolle. Men professor af Trolle underströk själv i sitt utlåtande till näringsfrihetsrådet att de synpunkter han hade att redovisa var subjektiva. Enbart ordet subjektiva är tillräckligt för att säga ifrån att professor af Trolle inte står skyhögt över andra när det gäller bedömningar. Det är hans egna värderingar som har lagts till grund i det avseendet.

I den reservation som är fogad vid utlåtandet skriver reservanten: »Redan nu har en skärpning i förlagens utgivningspolitik förmärkts, motiverad med osäkerheten inför framtiden.» Det är ett fritt utkastat påstående utan någon som helst täckning eller bevisföring. Reservanten framhåller vidare att det inte kan tänkas att vi i vårt land via statsbudgeten skall tillförsäkra författare och andra någon ersättning. Men det har man gjort i vårt grannland Norge! — Jag tror säkert att den sittande utredningen, som nu skall studera frågan om litteraturstödet, kan tänkas

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

föreslå att vi skall göra exempelvis som man har gjort i Norge. Det är enligt min mening en lämplig väg att lösa frågan om stödet åt de debutanter som herr Skårman talade om och just när det gäller att se till att få den svårsålda litteraturen spridd.

Herr Skårman gjorde vidare några uttalanden som jag skall be att få kommentera. Han sade bland annat att Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening hade stått för uppvaktningen hos statsmakterna och ville behålla det nuvarande systemet. Jag vill inom parentes sagt ge Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening de amplaste lovord. Det är en utomordentligt fin tillgång för vårt parti att ha en sådan grupp. Jag kan förstå att de borgerliga partierna är missnöjda över att de inte har någon motsvarighet när det gäller kulturarbetare i vårt land. Jag förstår så innerligt väl att ni är sura i det avseendet. Men när företrädarna för de borgerliga partierna åberopar att de socialdemokratiska kulturarbetarna anfört att den väg är farlig som man nu är inne på vill jag framhålla att vad denna förening ville ha var en utredning, vilken nu alltså pågår.

Men, herr Skårman, jag skall lägga ytterligare lök på laxen. I den debatt som fördes 1964 sade den dåvarande riksdagsmannen Nils Kellgren, som är ordförande — märk väl — för de socialdemokratiska kulturarbetarna, i debatten, som också då gällde fortsatt dispensgivning för bruttoprissystemet, följande: »Jag skall bara här anmäla att jag är en stor vän av näringsfriheten och en varm anhängare av denna lag som förbjuder bruttopriser i praktiskt taget alla former. Hittills har erfarenheten av avskaffandet av bruttopriserna visat att vi konsumenter haft mycket stora fördelar av att denna frivilliga privata reglering försvunnit.»

Herr Kellgren säger vidare: »Jag är också övertygad om att när det gäller böcker — och på andra områden där man säljer olika kulturella varor — kan

man införa anordningar som tillgodoser dessa konsumentbehov även om man avskaffar bruttopriserna.» — Detta är sagt av den högsta auktoriteten bland de socialdemokratiska kulturarbetarna, deras ordförande Nils Kellgren.

I Svenska Dagbladet i dag kan man läsa att utskottet tagit lätt på frågan. Svenska Dagbladet målar ut vilken fara det vore för kulturen om riksdagen skulle följa utskottets förslag. Jag vill inom parentes säga att om alla Svenska Dagbladets spådomar om olyckor över det svenska folket, som skulle följa med varje reform som varit aktuell, hade gått i uppfyllelse skulle vi i dag leva på 1800-talsnivå. Men Svenska Dagbladet har tidigare varit en dålig spågumma och kommer att vara det också när det gäller resonemangen kring kulturen.

Jag skall även säga några ord om den svårsålda litteraturen och om hur bokhandlarna själva agerar. När de annonserar så är det inte om den svårsålda litteraturen. Nej, det är naturligtvis om den litteratur som de vet att människorna helst köper. Jag vet inte hur många av kammarens ledamöter som såg helsidesannonserna i Dagens Nyheter för några veckor sedan. För att få ett särskilt fint blickfång för läsarna hade man tagit med en stor brännvinsdestilleringsapparat, och så skrev man under: Det är mycket man kan lära sig i böcker. Men inte var det för debutantförfattarna som man annonserade, och inte heller var det för svårsåld litteratur. Nej, det var lättsålda handböcker som man ville att folk skulle köpa och läsa. Jag skulle gärna se att Bokhandlareföreningen använde lika fina blickfång för den svårsålda litteraturen. Då skulle jag dessutom ha haft större respekt för bokhandlarna när de menar att det skulle gå illa för den svårsålda litteraturen om vi upphäver de nuvarande bestämmelserna.

Herr Skårman sade i sitt anförande att kommissionssystemet slås sönder. Jag har pekat på att det kommer att bibehållas, fast i annan form. Han säger

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

att det gäller att inte rasera ett beprövat system. Här är det inte fråga om att rasera ett system. Här är det fråga om att man även på detta område skall ha likställighet med vad som gäller på andra områden i samhället. Vi har i vårt land i dag bland de högsta bokpriserna i världen, och därför tycker jag att det låter litet egendomligt när herr Skårman och inte minst herr Eric Carlsson talar sig varma för det nuvarande bokhandelsmonopolet. Det finns all anledning att se till att det blir ändringar.

Med anledning av herr Eric Carlssons anförande undrar jag om det inte står någonstans i centerns partiprogram att man går till storms mot monopol och karteller. När det gäller en sådan här sak anför man sedan kulturella skäl för att man skall behålla ett av de monopol som finns i vårt samhälle.

Herr talman! Jag tror att ingen kan beskriva det läge som råder och vad som kan komma bättre än vad tidningen Vi har gjort i sin ledare den 15 mars: »Men det är en illusion att bruttopris-systemet kan avhjälpa dessa brister i det svenska kulturlivet. Vad som krävs är att samhället ännu konsekventare erkänner sina skyldigheter gentemot kulturarbetarna och handlar därefter. Den kläna biblioteksersättningen sticker i ögonen; här kan en orättvisa undanröjas på ett enkelt sätt. Det norska systemet med betydande statliga inköp av nyttgiven skönlitteratur till biblioteken — — — och med statliga bidrag till författarrojaltnyn för en grundupplaga bör noga prövas också när det gäller den svenska bokmarknaden: det systemet har i Norge visat sig förbättra författarnas ekonomiska villkor och öka förläggarnas villighet till risktagande. Det bör även kunna leda till lägre bokpriser. Därtill måste också nya vägar för bokspridning prövas.

Gör alltså mer för boken! Men låt det ske genom ännu starkare satsning på en dynamisk kulturpolitik — konservativa skenlösningar batar föga.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Jag har absolut den övertygelsen att jag inte kan ändra på herr Göran Karlssons åsikt, och jag skall inte ens försöka.

När herr Göran Carlsson talade om Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening i Stockholm och i samband därmed berörde just dessa kulturarbetares framstående egenskaper vill jag erinra om att denna förening direkt till Kungl. Maj:t ingivit en framställning med ungefär samma innehåll som herr Wachtmeisters reservation. Kungl. Maj:t har under hänvisning till den tillsatta litteraturstödsutredningen lämnat framställningen utan åtgärd. Jag skulle tro att författarna vet vad de har men inte vad de får. Att biblioteksersättningen självfallet måste höjas och även kommer att höjas är en sak för sig, som vi inte har att göra med här. Men dessa kulturarbetare är alltså av precis samma uppfattning som vi motionärer. Dessutom finns det ju en motion av herr Sundman som också är författare och som därför borde veta var skon klämmer för författarna.

Herr Göran Carlsson påpekar att en viss form av kommissionärssystem kommer igen. Vi har ett system som fungerat bra. Det skall nu raseras, och då måste vi ersätta det med något nytt. Vi vet inte vad utredningen kommer med. Men det talas om det norska systemet med inköp till biblioteken, och det talas om stöd på andra sätt. Är det inte bättre att låta ett system som fungerat bra få fortsätta och i stället som jag sade i mitt första anförande söka ta bort de skönhetsfläckar som nu finns i fråga om monopolställningen? Det kan man göra utan att avskaffa det fasta bruttopris-systemet.

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

Vi har nu en sista möjlighet. Brutto-
prisförbudet kommer att upphöra den
31 mars nästa år. När kommissionärs-
systemet är upplöst och man kanske
har slagit ut något hundratal bokhand-
lare är det väl i alla fall ganska me-
ningslöst att bygga upp ett system på
ungefär samma villkor. Jag vidhåller
därför min tillstyrkan till reservationen,
särskilt som det ju inte på något sätt
är bevisat att det blir billigare böcker.
Nettosystemet har ju införts i Kanada,
och man har vissa erfarenheter däri-
från. Bestsellers blir självfallet billigare.
Men de litet mer påkostade och värde-
fulla böckerna har i stället blivit dyrare.
Den som har någonting med bokutgiv-
ning i någon organisation att göra vet
att det är mycket dyrt att ge ut böcker.
Vi har i vårt land en alltför liten språk-
grupp, en för liten marknad för böcker.
Det är det stora problemet.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Den motion som jag har
talat för och yrkat bifall till är tillkom-
men genom medverkan av en erkänd
kulturarbetare här i landet, en kultur-
arbetare som har erfarenhet av bokför-
sörjning både i glesbygd och i storstad.
Det finns därför en reell grund bakom
motionen.

Jag tror sedan inte att vi här behö-
ver tala om att den ena eller den andra
har den eller den kulturarbetarkretsen
bakom sig. Vårt syfte och vår strävan
måste väl vara att se till att kultur och
kulturella yttringar på bästa sätt kan
föras ut till den breda allmänheten.

Jag har vidare svårt att förstå herr
Göran Karlssons diskussion om mono-
pol och karteller i detta sammanhang.
Svensk bokhandel och svensk bokhan-
delsorganisation har ju varit till gagn
för den bokköpande allmänheten. Bok-
handeln har gjort litteraturen tillgäng-
lig för den breda allmänheten, också
den litteratur som inte utgörs av best-
sellers. Visst kan man hävda att böcker
är dyra. Men mycket har ändå hänt

på det här området under de senaste
åren. Jag tänker på den stora utgivning
av pocketböcker som finns i dag. Om
man jämför med den kostnadsstegring
vi har i detta land kan man inte påstå
att pocketböcker skulle vara särskilt
dyra. Det är därför litet av den obot-
färdiges förhinder att i tid och otid ta-
la om att böcker är så dyra.

Att svensk bokhandel på bred front
fört ut litteraturen till allmänheten har
varit till gagn för bokvännerna och fin-
smakarna som gärna vill botanisera vid
sidan av de böcker som står i centrum
för diskussionen. Det finns oändligt
mycket fin litteratur att söka rätt på
vid sidan av den stora allfarvägen. Men
risken finns att några av dessa möj-
ligheter går förlorade om det nya sys-
tem för bokförsäljning vi här disku-
terar kommer att införas. Vi skall hop-
pas att utvecklingen inte går i den
riktningen, men risken är mycket stor.

Jag anser, herr talman, att det i dag
finns anledning att ge ett erkännande
åt bokhandeln för dess kulturinsats.
Kanske kan en del klandras i denna
bransch, men det finns också skäl att
hedra bokhandeln och dess medhjäl-
pare för det arbete som utförts i syfte
att förse allmänheten med god littera-
tur. Många av våra bokhandlare har
varit utomordentliga kulturarbetare.
Detta bör sägas också från denna talar-
stol.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Som herr Eric Carlsson
kanske hörde inledde jag mitt anföran-
de nyss med att ge den svenska bok-
handeln en eloge för att den är så väl-
skött. Jag har därför ingen invändning
att rikta mot hans slutord.

Men herr Carlsson! Det har inte va-
rit för allmänhetens blåa ögons skull
som bokhandlarna har skött sig väl. De
har naturligtvis haft sitt intresse av att
få bra betalt för sina böcker. Det har
de också fått. Jag har pekat på att de
svenska bokpriserna är bland de högs-

Ang. bokhandelns dispens från bruttoprisförbudet, m. m.

ta i världen. Detta är den avigsida vi har fått dras med på grund av det rådande prissättningssystemet, där man tillämpar bruttopriser. Även om man vill ge bokhandeln de amplaste lovord för välskötta företag bör man också ta med den här av mig omnämnda avigsidan i bilden.

Herr Eric Carlsson sade att även centerpartiet har en kulturarbetare, vilket ju i och för sig är glädjande. Herr Sundman har ju också en chans att i egenskap av ledamot i litteraturutredningen verkligen göra en insats till förmån för de författare och andra kulturarbetare som det gäller att stödja.

Herr Skårmans anförande ger mig anledning att säga att det just var stöd åt den svårsålda litteraturen och stöd åt författarna som de socialdemokratiska kulturarbetarna begärde. På grundval av deras framställning tillsatte också Kungl. Maj:t litteraturutredningen med uppgift att lösa de frågor jag tidigare skisserat. De synpunkter som de socialdemokratiska kulturarbetarna har gjort sig till talesmän för har alltså blivit vederbörligen uppmärksammade.

Herr Skårman säger att det är onödigt att rasera ett system och bygga upp ett annat. Men då har han inte fattat finessen i detta. Det nuvarande systemet kan helt enkelt inte enligt gällande lag bibehållas. Därför finns det skäl för bokhandlarna och förläggarna att ta konsekvenserna av den situation vi träder in i 1970 och alltså åstadkomma ett kommissionssystem som i praktiken kommer att avlösa det som nu gäller. Vi vill inte rasera ett system som är bra. Men det finns ingen rimlig anledning att på ett enda område i vårt samhälle upprätthålla ett prissättningssystem som ger sådana favörer åt de enskilda näringsidkarna som skett i bokhandelsbranschen.

Herr Skårman säger att vi kan ordna det hela genom att ta bort skönhetsfläckarna i det nuvarande systemet. Men skönhetsfläckarna är just att vi har ett bruttoprissystem som inte innebär

möjligheter till fri prissättning, fri konkurrens och billigare litteratur för de enskilda bokköparna.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Hur många kulturarbetarna är i vår krets vet jag inte. Vi har dock inte som herr Göran Karlsson politiserat dem, utan de ingår som medlemmar i vårt parti över huvud taget — om det nu skall vara nödvändigt att också ägna oss åt en sådan diskussion i dag. Men, herr Göran Karlsson, det finns många kulturkonsumenter, och det är deras talan och synpunkter som man bör framföra här. Det är också det vi har strävat efter i denna debatt.

Sverige är, som herr Skårman redan anför, ett litet språkområde, vilket gör att många böcker ges ut i en liten upplaga. Det är omvittnat att förnämliga böcker tyvärr bara gått ut i något tiotal exemplar. Bokhandlarna får ta sina kostnader för det, men vad de har förlorat på karusellen kanske de har kunnat ta igen på gungorna. När man diskuterar prissättningen på böcker bör man alltså inte glömma att vi dels är ett litet språkområde och dels att många böcker ges ut i en alltför liten upplaga. Det vittnar bokhandlarnas realisationer om. Svårigheten är att kunna få de stora upplagor som man skulle önska.

Vi står emellertid inför någonting nytt. Vi får hoppas att man på alla håll känner sitt ansvar och medverkar till att vi kan bibehålla den hittillsvarande goda bokförsörjningen, vilket så många människor i detta land önskar.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag vill bara notera att herr Eric Carlsson som »kulturkonsumenternas företrädare» här i riksdagen vill behålla ett system som gör det dyrare för konsumenterna att förvärva böcker.

Om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående motionerna I: 794 och II: 927 samt därefter särskilt rörande motionerna I: 804 och II: 933.

Därpå gjordes beträffande utskottets hemställan i vad gällde motionerna I: 794 och II: 927 propositioner, först på bifall till densamma samt vidare på bifall till nämnda motioner; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende å utskottets hemställan såvitt anginge motionerna I: 804 och II: 933, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till densamma, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 i vad gäller motionerna I: 804 och II: 933, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

nen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 22.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner angående åldringsvården; och

nr 20, i anledning av motion om registrering av strålning vid sjukvård.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motioner om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 879, av herr *Olsson, Ernst, m. fl.*, och II: 996, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av hemmafruarnas trygghetsfrågor i enlighet med de i motionerna anförda riktlinjerna.

Enligt motionärerna borde gift kvinna få lagfäst rätt att mot avgift inträda i sin makes grupplivförsäkring.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna

Om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring

I: 879 och II: 996 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Ernst Olsson* (cp), fröken *Pehrsson* (cp) samt herrar *Larsson* i Borrby (cp) och *Johansson* i Skärstad (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 879 och II: 996, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av hemmafruarnas trygghetsfrågor i enlighet med de i motionerna anförda riktlinjerna.

Herr **OLSSON, ERNST**, (cp):

Herr talman! Tankegången i motionerna I: 879 och II: 996 är att man vill skapa förutsättningar för hemmafruar att mot erläggande av egen avgift få inträda i sin makes grupplivförsäkring. De skulle alltså själva betala samma avgift som mannens grupplivförsäkring betingar.

Möjlighet att få teckna sådan grupplivförsäkring finns redan och används i mycket stor utsträckning. Men för att få teckna denna hustruförsäkring fordras minst 75 procent anslutning inom de olika grupperna. Detta kan många gånger vara svårt att uppnå. För många familjer kan därför när hustrun går bort, alltså vid dödsfall, uppstå svåra ekonomiska problem.

Vi anser att det behövs en översyn av trygghetsfrågan på detta område. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr **KARLSSON, HELGE**, (s):

Herr talman! De grupper som herr Ernst Olsson nyss berört och som avses i reservationen har ett ganska hyggligt försäkringsskydd. De allra flesta arbetstagare har s. k. AFA-försäkring, vilket innebär att maka eller make är

försäkrad vid frånfälle. När en försäkrad make avlider utbetalas 2 000 kronor i begravningshjälp och 4 500 kronor till varje barn under 17 år.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att den s. k. pensionsförsäkringskommittén arbetar med en utredning om en allmän begravningsförsäkring inbefattande även de grupper som nu inte kan erhålla vare sig AFA-försäkring eller något annat försäkringsskydd.

Häruöver, herr talman, vill jag tillägga att förutom detta försäkringsskydd finns också möjlighet att teckna frivillig försäkring för vissa grupper, något som herr Olsson berörde. Ett villkor är dock att 75 procent av en grupp måste ansluta sig till försäkringen. Inom denna försäkringsform finns stora variationer. Alla inom ett företag behöver inte vara anslutna, utan de kan delas upp i mindre grupper eller avdelningar, men inom de grupperna etc. måste anslutningen vara 75-procentig. Kan man inte få en sådan anslutning, kan man spänna över hela företaget eller ta med vissa yrkesgrupper utanför företaget för att ernå den procent som är nödvändig. Den minsta grupp som kan anslutas skall dock ha tio medlemmar. Då faller givetvis 75-procentregeln, och alla tio måste vara med i försäkringen.

Utskottet anser att det inte finns någon anledning att nu begära en utredning om lagstiftning i dessa avseenden, dels med hänsyn till pensionsförsäkringskommitténs utredning av dessa frågor och dels med hänsyn till de möjligheter som redan nu föreligger att skaffa sig ett betryggande försäkringsskydd.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt

Om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna

vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Ernst*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Ernst*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 18.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner om konsekvenserna av lång resväg till arbete och skola; samt

nr 23, i anledning av motion om ökat internationellt utbyte av information angående miljöproblem.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motion om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen I: 866, av herr *Berglund* och fru *Lindström*, hade upptagits frågan om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna samt hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att den i motionen berörda frågan måtte utredas i lämpligt sammanhang.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 866 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Var och en som en morgon eller kväll sitter i en bilkö märker att en resa som i vanliga fall tar tio minuter förlängs med kanske en halv timme. I en sådan situation brukar man ondgöra sig över andra bilister, som man tycker inte startar tillräckligt snabbt på grönt ljus. Man finner att trafiksignaler är felplacerade och felinställda, att myndigheter har försummat sig i olika avseenden, särskilt att de inte har byggt tillräckligt breda och kapacitetsstarka trafikleder.

Vad man glömt bort är att dessa trafikproblem inte kan lösas genom större trafikleder eller bättre signalregleringar eller sådana åtgärder, utan att de bottnar i en fundamental sak, nämligen att en mycket stor del av människorna börjar och slutar sitt arbete vid ungefär samma tider.

Det som jag berör är ju inte bara ett

Om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna

stockholmsproblem; jag har konstaterat att det föreligger i örebroregionen, i norrköpingstrakten, i Malmö och i Göteborg. Detta problem kommer att accentueras mer och mer i och med att bilismen ökar. Om det inom ett tiotal år finns ett dubbelt så stort antal bilar som i dag, kommer dessa trafiktoppar under rusningstiderna att ökas högst väsentligt.

Vidare är det en annan omständighet som kommer att bidra till att förvärra detta problem, nämligen att de kollektivavtalsanställda strävar till att förkorta sina arbetstider. Resultatet därav kommer att bli att antalet arbetstimmar blir ungefär detsamma för den som är anställd enligt kollektivavtal som för den som är anställd enligt tjänsteavtal, och följderna blir då ännu större trafiktoppar.

Om inte någonting görs åt problemet, kommer arbetstidsförkortningarna att på en hel del orter ätas upp av de förlängda restider som blir följderna av trafiktopparna, vilka kommer att tillta i svårighetsgrad.

Problemet med trafiktopparna kommer också att leda till felinvesteringar från samhällets sida. Man kommer att försöka bygga fler vägar för att söka komma till rätta med problemet. Men det är inte detta sätt vi bör angripa problemet på, utan vi får försöka gå till grundorsakerna, nämligen själva arbetstidsförläggningen.

Inför den utveckling som vi här står inför tycker jag nog att utskottet har tagit litet lätt på problemet. Det konstateras genom det remissförfarande som har ägt rum att det föreligger behov av en trafikutjämning, vilket alltså understyks av remissinstanserna. Utskottet föreslår dock att motionen ej skall föranleda någon riksdagens åtgärd under motivering att frågan om en spridning av arbetstiden är en lokal angelägenhet som ej kan lösas genom en statligt tillsatt arbetsgrupp. Avsikten med motionen är inte detta, utan att få statligt stöd för lokala organ med befogenhet

att agera effektivt i fråga om arbetstidsförläggningen.

I utskottsutlåtandet refereras även till ett eventuellt blivande transportforskningsinstitut. Den saken är dock icke relevant här. Institutet förutsättes bl. a. studera trafikallsträngen, men det kan knappast beräknas få större möjligheter att inverka på trafikallsträngens fördelning i tiden.

Problemet är inte lokalt och kommunalt utan regionalt. Utskottet åberopar att den av stadskollegiet i Stockholm tillsatta kommittén kan ta hand om frågan, men denna kommitté kan ju inte verka utanför Stockholms stad. Med stockholmsregionens tillväxt blir trafikproblemen påtagliga även för kringliggande kommuner, och på liknande sätt är det för andra kommuner som är belägna intill de större städerna. Detta är alltså inte ett problem som en enskild kommun kan kasta sig över.

Flera remissinstanser har påpekat att arbetstidsförläggningen återverkar även på andra funktioner i samhället än trafiken. Den begärda utredningen skulle bl. a. syfta till att närmare belysa dessa förhållanden. Enligt min mening skulle utredningen syfta till en lagstiftning som gör det möjligt att genom överläggningar med berörda parter få fram en arbetstidsförläggning som är så väl motiverad som möjligt med hänsyn till trafiken och andra faktorer.

Att överlämna denna fråga till debatter mellan arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer ger inte något resultat. I stockholmsregionen har sådana diskussioner förts en hel del år, men utvecklingen har visat att det tillvägagångssättet inte leder någonstans. Jag medger att frågan är besvärlig och att den av motionärerna önskade utredningen får en besvärlig uppgift. Arbetstidsfrågorna är ju ett område som arbetsmarknadens parter anser sig ha en exklusiv rätt att syssla med. Samhället har dock gjort ingripanden där, och man får nog lov att i framtiden göra någonting även på detta område.

Om statens övertagande av kostnaderna för skador på grund av alkoholbruk

Det kan tilläggas att på ett sådant här område är alla konservativa, oavsett politisk partitillhörighet. Människorna är ju konservativa när det gäller att rubba deras personliga vanor.

För dagen är läget sådant att frågan faller, men detta är ett fält där det förr eller senare måste ske ett samhällsin-gripande.

Häri instämde fru *Lindström* (s).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om statens övertagande av kostnaderna för skador på grund av alkoholbruk

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner om statens övertagande av alla kostnader för skador på grund av alkoholbruk.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 21, av herr *Bengtson*, och II: 27, av herr *Börjesson* i Falköping, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till statens övertagande av alla kostnader för skador som uppkomme på grund av alkoholbruket.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 21 och II: 27 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Peterson* (fp), *Kilsmo* (fp) och *Ernst Olsson* (cp), fröken *Pehrsson* (cp) samt herrar *Rimås* (fp), *Johansson* i Skärstad (cp) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 21 och II: 27 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till statens

övertagande av alla kostnader för skador som uppkomme på grund av alkoholbruket.

Herr *PETERSON, ERIC*, (fp):

Herr talman! Detta är en av de mest intressanta men också mest komplicerade motioner som vi haft att behandla i riksdagen. Det är en centermotion, och min placering i utskottet medför att jag står först på reservationen. Det gör att jag gärna vill säga några ord.

Motionärerna anför att de skador som följer av alkoholförtäring är »ett av vårt lands största samhällsproblem». Man fortsätter med att eftersom staten får alla skattemedel för alkoholdrycker, uppgående till ungefär två miljarder kronor per år, bör staten också stå för de kostnader som kommunerna har för de skador som alkoholmissbruket åsamkar.

Landstingsförbundets styrelse har i sitt yttrande anført att »styrelsen finner det starkt påkallat, att staten påtager sig ett ökat kostnadsansvar för nykterhetsvården».

Jag måste säga att det är sällan ett så väl motiverat krav på utredning framförts i riksdagen. Jag tror att — även om inte så många är närvarande i kammaren — en tyst, kort meditation betyder mer än ett långt anförande.

Av den anledningen, herr talman, ber jag att endast få yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet.

Herr *CARLSSON, OSCAR*, (s):

Herr talman! Jag skall vara lika kortfattad som herr Peterson i detta ärende.

Som framgår av utlåtandet har såväl Svenska landstingsförbundet som Svenska kommunförbundet haft möjlighet att yttra sig över motionerna. Inget av dessa förbund har kunnat tillstyrka dem, men båda förbunden framhåller med skärpa att de har uppmärksammat problemet. Svenska landstingsförbundet har på en konferens, där denna fråga var uppe till behandling, med

Om statens övertagande av kostnaderna för skador på grund av alkoholbruk

kraft framhållit att förhandlingarna med socialdepartementet i finansieringsfrågan skall föras så att inte kommuner eller landsting åläggs ytterligare utgifter.

När herr Peterson säger att inget utredningskrav har varit så välmotiverat som detta vill jag bara hänvisa till att den redan i december 1967 tillkallade socialutredningen skall företa den allmänna översyn som vi alla önskar. Vi hoppas att den också skall avlämna förslag i ärendet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 34.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärende å föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 106, i anledning av motion angående hyressättningen för inackorderingsrum m. m.;

nr 107, i anledning av motion om tvångsförvaltning av bostadsfastighet i vissa fall;

nr 112, i anledning av motioner om förbud mot ofullständig prisangivelse; samt

nr 113, i anledning av dels motioner angående ökat konsumentinflytande vid stadsplanering m. m., dels motioner angående samhällsplaneringen i viss del, dels ock motioner angående beaktande vid stads- och byggnadsplanering av behovet av friluftsliv.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 52, angående lärarutbildning för folkhögskolan m. m.;

nr 63, med förslag om införande av enhetlig kommunbeteckning, m. m.;

nr 66, angående avskaffande av almanacksprivilegiet m. m.;

nr 76, med förslag till lag om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt, m. m.;

Meddelande ang. enkel fråga

nr 78, med förslag till lag om vissa sanktioner mot Rhodesia m. m.;

nr 79, om vissa pensionsfrågor, m. m.;

nr 84, med förslag till lag om ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 89, med anledning av ändrad fördelning av ärendena mellan statsdepartementen;

nr 91, med förslag till lag om ändring i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 92, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhets-skatt;

nr 98, angående upphävande av förordningen den 8 maj 1942 (nr 341) med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln; och

nr 103, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om ändring i kommunindelningen.

_____

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 18, i anledning av granskning av statsrådsprotokollen; samt

nr 19, i anledning av motioner om åtgärder mot pornografi;

statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner; även-
som

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motioner om statligt kreditstöd vid förvärv av skogs-
mark, m. m.;

nr 8, i anledning av motioner om statlig kreditgaranti för deltidjordbruk; samt

nr 9, i anledning av motioner om åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk.

_____

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 985, av herr *Blomquist*,

nr 986, av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.*,

nr 987, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Nilsson, Nils*,

nr 988, av herr *Lidgard*,

nr 989, av herr *Lidgard*,

nr 990, av herr *Virgin m. fl.*, samt

nr 991, av herr *Wirtén m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående forskarutbildning och forskarkarriär m. m.;

nr 992, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*,

nr 993, av herr *Alexanderson m. fl.*,

nr 994, av herr *Bengtson m. fl.*,

nr 995, av herr *Ernulf m. fl.*,

nr 996, av herr *Ernulf m. fl.*,

nr 997, av herr *Jacobsson, Per, m. fl.*,

nr 998, av herr *Karlsson, Helge, m. fl.*,

nr 999, av herr *Nilsson, Ferdinand*,

och herr *Svanström*,

nr 1000, av herrar *Schött* och *Lidgard*, samt

nr 1001, av herrar *Wirtén* och *Åkeson*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; även-
som

nr 1002, av herr *Tistad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69.

_____

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kam-
marens ordningsstadga följande enkla
fråga denna dag framställdes av fru
Lundblad, Grethe, (s) till statsrådet
fru Odhnoff: »Anser Statsrådet att en
laglig möjlighet för barnavårdsnäm-
nderna att kunna ålägga föräldrar eller
annan fostrare att genomgå läkarun-
dersökning på nämndens bekostnad i
ärende under utredning skulle öka bar-

Meddelande ang. enkel fråga

navårdsmyndigheternas möjligheter att i förebyggande syfte och med stöd av barnavårdslagens § 25 mom. a kunna vidtaga åtgärder innan barn utsättes för allvarliga påfrestningar på grund av hemförhållandena?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.21.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert